

ΓΙΩΡΓΟΥ ΣΑΚΚΑ

ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΧΡΟΝΙΑ

Έλληνική 'Ιστορία Δ' Δημοτικού

ΡΓΕΙΟΥ
ΗΣΕΩΣ

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ Ν. ΑΛΙΚΙΩΤΗΣ & ΥΙΟΙ
ΑΡΙΣΤΕΙΔΟΥ 6 - ΑΘΗΝΑΙ

10000

Γιώργου Σακκά

Δασκάλου 7ου Δημ. Σχολείου Β' Π. Ἀθηνῶν

Ἱστορικὰ χρόνια

Ἑλληνικὴ Ἱστορία Δ' Δημοτικοῦ

Σύμφωνα με τὸ ἐπίσημο ἀναλυτικὸ πρόγραμμα
καὶ τὶς νεώτερες παιδαγωγικὰς ἀντιλήψεις

ΔΕΥΤΕΡΗ ΕΚΔΟΣΗ ΒΕΛΤΙΩΜΕΝΗ

Ε.Ρ.Λ.Ε.Σ. 1821.

Ἐκδοτικὸς Οἶκος Ν. Ἀλικιώτης & Υἱοί

Ἀριστείδου 6 — Ἀθῆναι

17242

Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Ἐκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

Κάθε γνήσιο αντίτυπο έχει την υπογραφή του συγγραφέα και τη σφραγίδα του εκδότη.

ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΝ Ν. ΑΛΙΚΙΩΤΗ & ΥΙΩΝ
ΟΔΟΣ ΨΑΡΩΝ 2 — ΑΘΗΝΑΙ

Εισαγωγή

Ἀρχαία Ἑλλάδα

1. Ἑλληνικές γιορτές καὶ συνήθειες

Κοινὰ γνωρίσματα τῶν Ἑλλήνων. Στὰ παλιὰ τὰ χρόνια, κάθε πολιτεία τῆς Ἑλλάδος ἀποτελοῦσε δικό της βασιλείο, μὲ ξεχωριστὸ βασιλιά καὶ ξεχωριστοὺς νόμους. Πολλές φορές τὰ βασίλεια αὐτὰ ἔκαναν ἀναμεταξύ τους πόλεμο, ποὺ βαστοῦσε πολλὰ χρόνια.

Ἄν κι' ἦταν χωρισμένες οἱ Ἑλληνικές πολιτείες σὲ ξεχωριστὰ βασίλεια, οἱ Ἕλληνες εἶχαν πολλὰ κοινὰ γνωρίσματα μεταξύ τους. Τὰ γνωρίσματα αὐτὰ ἦταν:

- α) Πίστευαν καὶ λάτρευαν τοὺς ἴδιους Θεούς.
- β) Μιλοῦσαν τὴν ἴδια γλῶσσα.
- γ) Εἶχαν τὸ ἴδιο ὄνομα καί,
- δ) εἶχαν τὶς ἴδιες γιορτές καὶ τὶς ἴδιες συνήθειες (ἡθῃ καὶ ἔθιμα).

Κοινοὶ ἀγῶνες. Ἐκτὸς ἀπ' αὐτὰ τὰ κοινὰ γνωρίσματα, οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες, ὀργάνωναν καὶ κοινούς ἀγῶνες.

Σ' ὀρισμένες ἐποχές καὶ σ' ὀρισμένα μέρη, μαζεῦονταν ἀγωνιστές ἀπ' ὅλη τὴν Ἑλλάδα καὶ παράβγαιναν σὲ διάφορα ἀγωνίσματα, ὅπως κάνουν καὶ τώρα τὰ διάφορα κράτη. Τὰ πιὸ σπουδαῖα ἀπὸ τ' ἀγωνίσματα ἦταν τὸ *τρέξιμο*, τὸ *πήδημα*, τὸ *πάλαιμα*, τὸ *κοντάρι*, ὁ *δίσκος*, τὸ *λιθάρι* καὶ ἄλλα.

Τέτοια μέρη, ποὺ γίνονταν ἀγῶνες, ἦταν τέσσερα στὴν Ἑλλάδα: Οἱ *Δελφοί*, ἡ *Νεμέα*, ὁ *Ἰσθμός*, καὶ ἡ *Ὀλυμπία*.

Οἱ ἀγῶνες ἔπαιρναν τ' ὄνομά τους ἀπὸ τὰ μέρη αὐτά, γι' αὐτὸ καὶ λέγονταν *Δελφικοὶ ἀγῶνες* ἢ *Πύθια*, *Νέμεα*, *Ἰσθμια* καὶ *Ὀλύμπια*.

Οἱ πιὸ σπουδαιότεροι ἀγῶνες ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ εἶπαμε,

ήταν οι *Όλυμπιακοί* αγώνες, που γίνονταν κάθε τέσσερα χρόνια στην *Όλυμπία* της *Ηλείας*.

Έργασίες για παιδιά: 1) Πές τα κοινά γνωρίσματα των *Έλλήνων*. 2) Πές τους κοινούς αγώνες. 3) Δείξε στο χάρτη τους *Δελφούς*, τη *Νεμέα*, τον *Ισθμό* και την *Όλυμπία*. 4) Ξεχώρισε τις λέξεις: *Πύθια*, *Νέμεα*, *Ίσθμια*, *Όλύμπια* και πές τη σημασία τους.

2. Μαντεία—Πυθία

Μαντεία. Όπως πολὺς ἀπλοϊκὸς κόσμος ρωτᾷ καὶ σήμερα γύφτισσες καὶ τὶς χαρτομάντισσες γιὰ νὰ μάθῃ τὴν τύχη του καὶ τὸ μέλλον του, ἔτσι καὶ οἱ ἀρχαῖοι *Έλληνες*, γιὰ κάθε πράξη στὸ βίο τους, ρωτοῦσαν τοὺς Θεοὺς τους.

Γιὰ ν' ἀποφασίσουν κάτι, ἔπρεπε νὰ ξαίρουν τὴ γνώμη τῶν Θεῶν πάντοτε.

Τὴ γνώμη τῶν θεῶν τὴ μάθαιναν ἀπὸ τὰ διάφορα σημάδια, ποὺ τὰ παρατηροῦσαν προσεχτικὰ ἄνθρωποι εἰδικοί, ποὶ ἤξαιραν ἀπὸ τέτοια. Τὰ σημάδια αὐτὰ ἦταν τὸ πέταγμα τῶν πουλιῶν, τὰ σπλάχνα τῶν ζώων, ὁ ἀκνὸς τῆς θυσίας καὶ ἄλλα. Τὰ σημάδια αὐτὰ λέγονταν *οἰωνοὶ* καὶ οἱ ἄνθρωποι ποὺ τὰ μελετοῦσαν *οἰωνοσκόποι* ἢ *μάντιες*.

Οἱ οἰωνοσκόποι ἢ μάντιες ἦταν ἱερὰ πρόσωπα κι' εἶχαν μεγάλο σεβασμὸ καὶ τιμητικὴ θέση στὴν κοινωνία. Όλοι ὑπάκουαν σὲ κεῖνο ποὺ ἔλεγαν ἀκόμη κι' οἱ βασιλιάδες. Ζοῦσαν πάντοτε κοντὰ στὸ βασιλιά ἢ στοὺς ἄρχοντες ἢ τὶς περισσότερες φορές, σὲ ὀρισμένους ναοὺς, ποὺ λέγονταν *μαντεῖα*.

Τὰ μαντεῖα στὴν *Έλλάδα* ἦταν πολλὰ. Τὰ σπουδαιότερα ἦταν τῆς *Δωδώνης* στὴν *Ήπειρο*, τοῦ *Τροφωνίου* στὴ *Λειβαδιά*, τοῦ *Όρωποῦ*, τῆς *Δήλου* καὶ τῶν *Δελφῶν*, ποὺ ἦταν ἀφιερωμένο στὸν *Απόλλωνα*.

Τὸ πιὸ σπουδαιότερο ἦταν τὸ τελευταῖο.

Πυθία. Τὸ μαντεῖο τῶν *Δελφῶν* ἦταν χτισμένο στοὺς πρόποδες τοῦ *Παρνασσοῦ*, κοντὰ στοὺς σημερινοὺς *Δελφούς*, καὶ ἦταν ἀφιερωμένο στὸν *Απόλλωνα* τὸ θεὸ τῆς *Μουσικῆς* καὶ τοῦ *Ήλιου*.

Έκεῖ ζοῦσαν πολλοὶ ἱερεῖς, μὰ τὴν ἀπάντηση τῶν Θεῶν, τὸ χρησμὸ ὅπως τὴν ἔλεγαν, τὸν ἔδινε μιὰ γυναίκα ἱέρεια, ἢ *Πυθία*. Ὁ χρησμὸς ἦταν πάντοτε λόγια ἀσυνάρτητα ποὺ δὲν ἔβγαζαν νόημα. Τὰ λόγια αὐτὰ τὰ ἔγραφαν οἱ ἱερεῖς καὶ τὰ ἔδιναν σὲ κεῖνον ποὺ ρωτοῦσε.

Γιὰ νὰ δώσῃ ἢ *Πυθία* τὴν ἀπάντηση, νὰ *χρησιμοδοτήσῃ*, χρειαζόταν κάποια διαδικασία. Νήστευε τρία ἡμερόνυχτα καὶ

κατόπι λουζόταν στο νερό μιας ιερής πηγής, της *Κασταλίας*. Μετά τὸ λούσιμο, ἡ Πυθία, ἀνέβαινε σ' ἓνα χρυσὸ τρίποδα καί, μασσώντας φύλλα πικροδάφνης, ἔσκυβε τὸ κεφάλι της στὴ χαράμάδα ἑνὸς βράχου, ἀπ' ὅπου ἔβγαιναν καπνοὶ καὶ διάφορες ἀναθυμιάσεις. Σιγὰ-σιγὰ ζαλιζόταν ἡ μάντισσα καὶ ἔτσι ζαλισμένη χρησμοδοτοῦσε.

Τόση μεγάλη ἦταν ἡ φήμη τοῦ μαντείου αὐτοῦ, ὥστε χιλιάδες προσκυνητὲς ἐρχόνταν κάθε χρόνο, ἀπ' ὅλα τὰ μέρη τοῦ κόσμου. Οἱ προσκυνητὲς ἔφερναν πλούσια δῶρα κι' ἀφιέρωματα, τοὺς *θησανοὺς* ὅπως τοὺς ἔλεγαν, γι' αὐτὸ καὶ τὸ μαντεῖο ἦταν τὸ πλουσιότερο ἀπ' ὅλα τὰ ἄλλα.

Ἀμφικτιονίες. Στοῦ Δελφοῦς γινόταν κι' ἓνα τοπικὸ συνέδριο τῶν γύρω πόλεων, οἱ *Ἀμφικτιονίες*. Μαζεύονταν δηλαδή ἀντιπρόσωποι καὶ συζητοῦσαν κι' ἔλυναν εἰρηνικὰ τὶς διαφορὲς τοὺς γιὰ ν' ἀποφεύγωνται οἱ πόλεμοι μεταξύ τους.

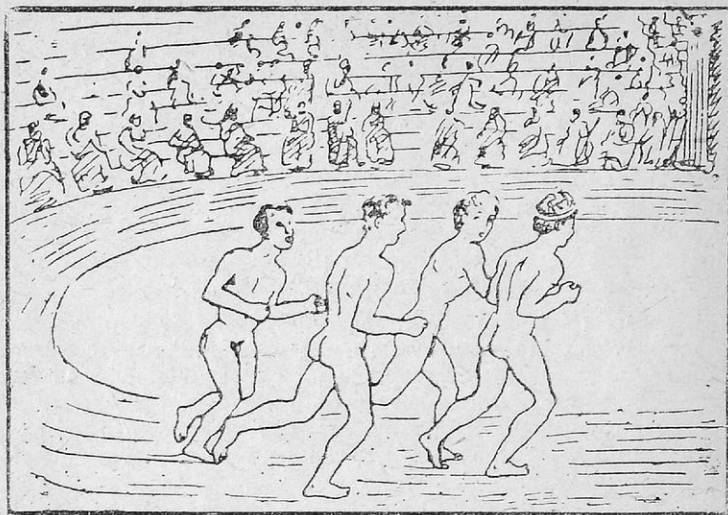
Ἡ ἀπόφαση τῶν ἀμφικτιονιῶν ἦταν πάντοτε σεβαστὴ γιὰ ὅλες τὶς πολιτείες. Ἐκεῖνη ἡ πολιτεία ποὺ παράκουε, τιμωροῦταν ἀπὸ τὶς ἄλλες.

Ἔργασίες γιὰ παιδιά : 1) Πῆς τὰ κυριώτερα μαντεῖα. 2) Πῆς τὶ ξεύρεις γιὰ τὴν Πυθία. 3) Τὶ ἦταν οἱ ἀμφικτιονίες ; 4) Ζωγράφισε ἓναν τρίποδα. 5) Ξεχώρισε τῆς λέξεις: *οἶωνός, οἶωνοσκόπος, μαντεῖον, μάντης, πυθία, χρησμός, θησανρός, ἀμφικτιονίες* καὶ πῆς τὴ σημασία τους.

3. Οἱ Ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες

Ἀπ' ὅλους τοὺς ἀγῶνες, εἶδαμε, πὼς σπουδαιότεροι ἦταν οἱ *Ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες* ποὺ γινόνταν, κάθε τέσσερα χρόνια, στὴν Ὀλυμπία τῆς Ἡλείας.

Ἐκεῖ μαζεύονταν ἀγωνιστὲς ἀπ' ὅλα τὰ μέρη τοῦ κόσμου. Ὅπως γινόνταν οἱ ἀγῶνες ;

Όλυμπιακοί αγώνες: Τò τρέξιμο

πένταθλο (δρόμος 180 μέτρων, πάλη, δίσκος, ακόντιο και πήδημα), προστέθηκαν ή πυγμαχία, τò παγκράτιο (πάλαιμα και πυγμαχία μαζί), οί ιπποδρομίες και οί άρματοδρομίες.

Οί Έλλανοδίκες. Δέκα άρχοντες από την Ήλεια φρόντιζαν για τούς αγώνες και τὰ βραβεία. Οί άρχοντες αὐτοί λέγονταν Έλλανόδικος επιτροπή ή Έλλανοδίκες κι' ήταν από τούς πιο άριστους πολίτες. Ή επιτροπή αὐτή φρόντιζε και για τὰ βραβεία τών νικητών που ήταν κλαδιά άγριελιάς πλεγμένα στεφάνι. Τò στεφάνι αὐτò λεγόταν κότινος και τò φορούσε νικητής στο κεφάλι.

Οί Όλυμπιονίκες. Οί νικητές τών Όλυμπιακῶν

της πόλης, γιὰ νὰ δείξουν πὼς δὲν εἶχαν ἀνάγκη ἀπὸ τείχη, ἀφοῦ εἶχαν Ὀλυμπιονίκες.

Παραμέριζαν ὅλοι ἀπὸ σεβασμὸ, καὶ στὰ θέατρα, τὴν ἀγορὰ ἢ στὶς συνεδριάσεις τοῦ Δήμου τοὺς ἐδιναν ξεχωριστὴ θέση. Τὸ ταμεῖο τῆς πολιτείας τοὺς ἔκοβε σύνταξη καὶ δὲν πλήρωναν φόρους.

Ὅταν οἱ Ὀλυμπιονίκες νικοῦσαν τρεῖς φορές, τὸ ἄγαλμα τοὺς στηνόταν στὸν ἱερὸ χῶρο τῆς Ὀλυμπίας, τὴν *Ἄλτι*.

Ἡ Ἄλτις. Ἡ Ἄλτις ἦταν ὁ ἱερὸς χῶρος τῆς Ὀλυμπίας, ποὺ βρίσκεται ἀνάμεσα στὸ λόφο τοῦ *Κρονίου* καὶ τοῦ ποταμοῦ *Κλαδέου*. Στὸ χῶρο αὐτὸ ἦταν τὸ στάδιο καὶ οἱ ναοὶ τοῦ Δία καὶ τῆς Ἥρας.

Τοὺς ναοὺς αὐτοὺς τοὺς στόλιζαν ἀγάλματα, ποὺ ἦταν ἔργα τοῦ *Φειδία*, τοῦ *Πραξιτέλη*, τοῦ *Παιωνίου* καὶ ἄλλων.

Τὸ ἄγαλμα τοῦ Δία ἦταν καμωμένο ἀπὸ χρυσάφι καὶ φίλντισι κι' ἦταν ἔργο τοῦ γλύπτη Φειδία. Τόσο τὸ ἄγαλμα ἦταν ζωντανὸ καὶ φυσικὸ, ποὺ ἔλεγαν, πὼς «ὁ Δίας κατέβηκε ἀπὸ τὸν οὐρανὸ καὶ τὸν εἶδε ὁ Φειδίας» ἢ «ὁ Φειδίας ἀνέβηκε στὸν Ὀλυμπο κι' εἶδε τὸ Δία».

Ἄλλο θαυμάσιο ἄγαλμα, ποὺ σώζεται σήμερα, εἶναι ὁ *Ἐρμῆς*, ἔργο τοῦ Πραξιτέλη. Ἀκόμη, στὸ μούσειο τῆς Ὀλυμπίας, σώζεται ἡ *Νίκη* τοῦ Παιωνίου, τὰ αἰετώματα τῶν ναῶν κι' ἄλλα μικρότερα μνημεῖα τῆς ἀθάνατης ἐλληνικῆς Τέχνης!

Ἔργασίες γιὰ παιδιὰ: 1) Τὶ γνωρίζεις γιὰ τοὺς Ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνες; 2) Τὶ ἦταν ἡ *ἐκκεχειρία*, οἱ *Ἑλλανοδίκες*, τὸ *παγκράτιον*, οἱ Ὀλυμπιονίκες, *ὀκότινος* καὶ ἡ *Ἄλτι*; 3) Φρόντισε νὰ βοῇς μιὰ εἰκόνα τοῦ Ἐρμῆ τοῦ Πραξιτέλη, καὶ τῆς ἀρχαίας Ὀλυμπίας.

Ἀνακεφαλαίωση

1. Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ζοῦσαν δὲ ἐξῶρα βασιλεία κι' εἶχαν πολλὰ κοινὰ γνωρίσματα μεταξὺ τους. Πίστευαν οὐτοὺς θεοὺς, μιλοῦσαν τὴν ἴδια γλῶσσα, εἶχαν τὸ ἴδιον ἔθνος καὶ τὰ ἴδια ἦθη καὶ ἔθιμα. Ἀκόμη...

Τέστ.

1. Στην Όλυμπία γίνονταν οί αγώνες.
2. Τά καλύτερα αγάλματα ήταν ό τοῦ Φειδία, ό τοῦ Πραξιτέλη καί ή τοῦ Παιωνίου.
3. Φειδίας, Δελφοί, Έρμής, Πραξιτέλης, Νέμεα, Ίσθμια, Νίκη, Παιώνιος, Όλυμπία, Δίας. (Ξεχώρισε τούς γλύπτες, τ' αγάλματα καί τά μέρη πού γίνονταν οί αγώνες).

4. Ή Πυθία	τραγουδοῦσε
χρησιμοδοτοῦσε
χορεύε
γελοῦσε	Διάβασε τὸ σωστό
5. Ό Φειδίας ήταν	ἄγαλμα
θεός
ἥρωας
γλύπτης	Ποιό εἶναι τὸ σωστό;

Κεφάλαιο Α'

Ἡ Σπάρτη

1. Πῶς χτίστηκε ἡ Σπάρτη

Κάθοδος τῶν Ἡρακλειδῶν. Οἱ ἀπόγονοι τοῦ Ἡρακλῆ, (οἱ Ἡρακλεῖδες) διώχτηκαν ἀπὸ τὸ βασιλιά τῶν Μυκηνηῶν, τὸν *Εὐρυσθέα* κι' ἦρθαν καί ἔζησαν στὴ Θεσσαλία. Ἐκεῖ ἀνακατεύθησαν μ' ἓνα λαό, τοὺς *Δωριεῖς*, καὶ σιγὰ σιγὰ ἔγιναν ἓνα. Ἀργότερα ὅμως ἀναγκάστηκαν νὰ κατεβοῦν νοτιότερα κι' ἦρθαν καὶ κάθισαν γύρω στὸ ὄρος Παρνασσό, γι' αὐτὸ καὶ ἡ χώρα αὐτὴ ὀνομάστηκε Δωρίδα.

Στὴ Δωρίδα, ἔμειναν ἀρκετὸν καιρὸ κι' ὕστερα ἀποφάσισαν νὰ κατεβοῦν στὴν Πελοπόννησο. Ἦρθαν λοιπὸν στὴ *Ναύπακτο* καὶ κεῖ κατασκεύασαν μικρὰ πλοῖα. Πέρασαν ἀπέναντι καὶ σὲ λίγον καιρὸ ἔγιναν κύριοι σχεδὸν ὅλης τῆς Πελοποννήσου, φτάνοντας μέχρι τὸ Ἄργος.

Ἀπὸ τὸ Ἄργος κατέβηκαν ἀκόμη νοτιότερα καὶ ἦρθαν στὴν εὐφορὴ κοιλάδα τοῦ Εὐρώτα. Ἐπειδὴ τὸ μέρος αὐτὸ τοὺς ἄρεσε, γι' αὐτὸ ἦταν εὐφωρότερο ἀπὸ τὸ Ἄργος, ἀποφάσισαν νὰ χτίσουν τὴ *Σπάρτη*.

Τὸ κατέβασμα αὐτὸ τῶν Ἡρακλειδῶν, ἀπὸ τὴν Θεσσαλία στὴ Πελοπόννησο, ὀνομάζεται «*Κάθοδος τῶν Ἡρακλειδῶν*» ἢ τῶν «*Δωριέων*».

Ἀνάλογα μὲ τὸ φέριμο τοῦ κάθε λαοῦ, στὴν κάθοδο τῶν Ἡρακλειδῶν, κανόνισαν καὶ τὴ ζωὴ του οἱ Ἡρακλεῖδες. Ἐτοί οἱ κάτοικοι τῆς Σπάρτης χωρίστηκαν σὲ τρεῖς τάξεις, στοὺς *Δωριεῖς* ἢ *Σπαρτιάτες*, τοὺς *Λακεδαιμόνιους* ἢ *Περιοίκους* καὶ τοὺς *Εἰλωτες* ἢ *δούλους*.

α) **Σπαρτιάτες.** Δωριεῖς ἢ Σπαρτιάτες λέγονταν ἐκεῖνοι ποὺ κατοίκησαν μέσα στὴ Σπάρτη. Αὐτοὶ ἦταν οἱ γνήσιοι ἀπόγονοι τοῦ Ἡρακλῆ, γι' αὐτὸ κράτησαν τὴν ἐξουσία καὶ τίς δημόσιες θέσεις γιὰ τὸν ἑαυτὸν τους.

β') *Λακεδαιμόνιοι*. Λακεδαιμόνιοι ή Περίοικοι, λέγονταν εκείνοι οί λαοί, πού δήλωσαν φιλία στους Δωριείς και ύποτάχτηκαν μέ τήν θέλησή τους. Αύτοί κατοίκησαν γύρω στη Σπάρτη, γιαυτό κι' όνομάστηκαν και Περίοικοι. Οί Δωριείς τούς επέτρεπαν νά καλλιεργοῦν ἐλεύθερα τούς άγρους και νά εξα-σκοῦν διάφορα επαγγέλματα πληρώνοντας μονάχα ένα μικρό φόρο.

γ') *Εἰλωτες*. Οί εἰλωτες (') ή δοῦλοι ήταν εκείνοι οί λαοί πού είχαν άντισταθῆ στους Δωριείς και είχαν πολεμήσει μαζί τους. Ἐπειδή είχαν νικηθῆ οί Σπαρτιάτες τούς ἔκαναν δούλους. Αὐτοί δέν είχαν καμμιά ἐλευθερία και καμμιά ιδιοκτησία. Καλλιεργοῦσαν τὰ χτήματα τών Σπαρτιάτῶν κι' ἔκαναν τίς πιό σκληρές και βαρειές ἔργασίες. Μ' ένα λόγο, οί Σπαρτιάτες, είχαν κάθε ἐξουσία πάνω τους και τούς μεταχειρίζονταν ὅπως τὰ ζῶα.

Διοίκηση. Ἐπειδή οί άρχηγοί τών Σπαρτιατῶν, στην κάθοδο, ήταν δυό, ὁ Προκλῆς και ὁ Εὐρυσθένης, πού ήταν δίδυμα άδέρφια, συνήθεια ἔμεινε στη Σπάρτη νά βασιλεύουν μαζί δυό βασιλιάδες. Ἡ συνήθεια αὐτή κράτησε χρόνια πολλά, ὥσπου ή Σπάρτη δοξάστηκε κι' ἔγινε μιὰ άπ' τίς πιό δυνατές και ξακουσμένες πολιτείες τῆς Ἑλλάδος.

Ἔργασίες γιά παιδιά: 1) Δεῖτε στο χάρτη σου τήν πορεία τών Ἡρακλειδῶν (Θεσσαλία, Δωρίδα, Ναύπακτος, Ἄργος, Σπάρτη). 2) Πές τή διαίρεση τών 3 τάξεων στη Σπάρτη. 3) Πῶς φαντάζεσαι τούς Εἰλωτες;

2. Ὁ Λυκοῦργος

Ἐκεῖνος ὅμως, πού ήταν άφορμή νά μεγαλώσῃ ή Σπάρτη και νά δοξαστῇ, ήταν ὁ νομοθέτης *Λυκοῦργος*. Ὁ Λυκοῦργος ήταν μικρότερος γιός τοῦ βασιλιά τῆς Σπάρτης *Ἐννομον*. Ὅταν πέθανε ὁ πατέρας του, βασιλιάς ἔγινε ὁ Πολυδεύκης, πού δέν ἔζησε πολλά χρόνια. Ὅταν πέθανε, ἔπειδή ή γυναίκα του ήταν ἔγκυος, *κηδεμόνας* ή *πρόδικος* τῆς χήρας και τοῦ παιδιοῦ πού θά γεννιόταν, ἔγινε ὁ Λυκοῦργος.

Ὁ Χαρίλαος. Ἡ χήρα βασίλισσα σκέφτηκε τότε νά πνίξῃ τό παιδί πού θά γεννηθῇ και νά παντρευτῇ τόν Λυκοῦργο, γιά νά κυβερνήσῃ μαζί του τή Σπάρτη. Τίς σκέψεις τῆς αὐτῆς τίς εἶπε τοῦ Λυκοῦργου κι' αὐτός αἰσθάνθηκε μεγάλη ὀργή γιά τή γυναίκα τοῦ ἀδερφοῦ του.

1) Οί κάτοικοι τοῦ Ἑλούς τῆς Λακωνίας.

Ἐκανε λοιπὸν τάχα πὼς συμφωνεῖ μὲ τὶς σκέψεις της, γιὰ νὰ μὴ δείξη καμμιά ὑποψία στὴ γυναῖκα ἐκείνη. Κατόπι, ὅταν γεννήθηκε τὸ παιδί, κι' ἦταν μάλιστα ἀγόρι, ὁ Λυκοῦργος τὸ πῆρε στὴν ἀγκαλιά του καὶ τ' ἀκούμπησε στὸ βασιλικὸ θρόνο, δείχνοντάς το καὶ λέγοντας σ' ὅλους τοὺς Σπαρτιάτες :

—Γεννήθηκε ὁ βασιλιάς μας ἄνδρες Σπαρτιάτες !

Ὁ λαός, ἐπειδὴ ἔκαμε μεγάλη χαρὰ γι'αὐτὸ τὸ γεγονός, ἔβγαλε τὸ μῶρὸ *Χαρίλαο*. Ὁ Λυκοῦργος μάλιστα, γιὰ νὰ μὴν πάθῃ τίποτε ὁ διάδοχος, ἔβαλε ἀνθρώπους δικούς του νὰ τὸ ἐπιβλέπουν ὥσπου νὰ μεγαλώσῃ.

Φυγὴ τοῦ Λυκοῦργου. Ἡ βασίλισσα ὅμως, ὅταν εἶδε πὼς

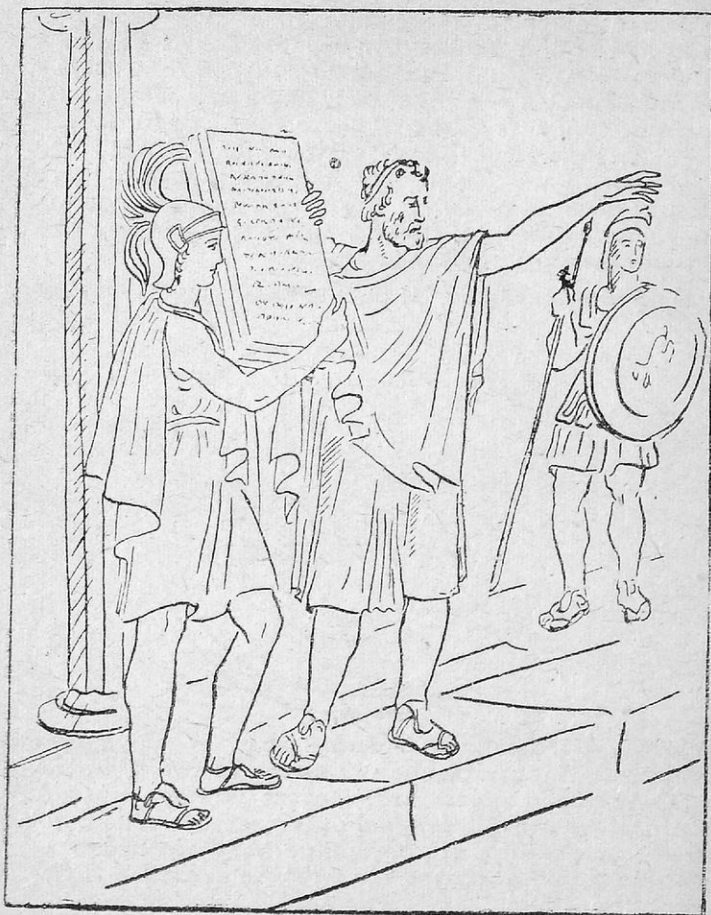
ὁ Λυκοῦργος τῆς χάλασε ὅλα τὰ σχέδια, ἄρχισε νὰ τὸν συκοφαντῇ στοὺς Σπαρτιάτες, μὲ τὸν σκοπὸ νὰ τὸν ἐξοντώσῃ.

Ὁ Λυκοῦργος, τότε, ἀναγκάστηκε νὰ φύγῃ κρυφὰ ἀπ' τὴ Σπάρτη. Πῆγε στὴν Κρήτη καὶ μελέτησε τοὺς νόμους τοῦ Μίνωα καὶ κατόπι πῆγε στὴ Μικρασία. Ἀπὸ τὴ Μικρασία κατέβηκε στὴν Αἴγυπτο κι' ἀπὸ τὴν Αἴγυπτο στὴ Λιβύη, στὴν Ἰβηρία καὶ στὶς Ἰνδίες.

Σ' ὅλες αὐτὲς τὶς χώρες μελετοῦσε μὲ προσοχὴ τὰ ἦθη καὶ τὰ ἔθιμα τῶν λαῶν καθὼς καὶ τοὺς νόμους. Πρόσεχε καὶ διάλεγε τοὺς πιὸ κατάλληλους, ποὺ θὰ μπορούσαν νὰ σταθοῦν καὶ στὴ Σπάρτη.

Ἐπιστροφὴ τοῦ Λυκοῦργου. Στὸ μεταξύ ὅμως, στὴ Σπάρτη, βασιλεὺς ὁ *Χαρίλαος* μαζί μὲ τὸν ἄλλο βασιλέα, τὸν *Ἀρχέλαο*. Κι' οἱ δυὸ ἦταν ἄνθρωποι χωρὶς δύναμη, γι'αὐτὸ καὶ καθημερινὰ γίνονταν ταραχὲς μέσα στὴ Σπάρτη.

Ὁ λαὸς κουρασμένος ἀπὸ τὶς συγκρούσεις καὶ τὶς ἀνω-

Οἱ Νόμοι τοῦ Λυκούργου

μαλίες ποὺ γίνονταν, σκέφτηκε πὼς ἔπρεπε νὰ καλέσῃ τὸν Λυκούργο νὰ γυρίσῃ στὴ Σπάρτη καὶ νὰ δώσῃ νόμους γιὰ νὰ φέρουν τὴν ἡσυχία.

Ὁ Λυκούργος δέχτηκε τὴν πρόσκληση τῶν Σπαρτιατῶν καὶ γύρισε πίσω στὴ Σπάρτη, φέρνοντας μαζί του τὴν καινούργια νομοθεσία, ποὺ θὰ κυβερνοῦσε τὴ Σπάρτη. Προτοῦ γυρίσει ὅμως στὴ Σπάρτη καὶ δώσῃ τοὺς νόμους του, ρώτησε τὸ Μα-

ντείο τῶν Δελφῶν, γιὰ νὰ ἔχη καὶ τὴ γνώμη τῶν θεῶν πάνω στοὺς νέους νόμους ποὺ θ' ἀποκοτοῦσε ἡ Σπάρτη.

Ἡ Πυθία ἔδωσε τὸν πιὸ καλὺτερο χρῆσμο γιὰ τὸ Λυκοῦργο καὶ γιὰ τοὺς νόμους του, ποὺ τὸν ἔμαθαν ἀμέσως οἱ Σπαρτιάτες ἀπὸ τοὺς φίλους τοῦ Λυκούργου.

Ὁ χρῆσμος ἔλεγε, πὼς ὁ Λυκοῦργος «*μοιάζει περισσότερο μὲ θεὸ παρὰ μὲ ἄνθρωπο*» καὶ πὼς μὲ τοὺς νόμους του «*ἡ Σπάρτη θὰ σωθῇ καὶ θὰ δοξαστῇ κάποτε*».

Ἔργασίες γιὰ παιδιὰ: 1) Τὶ ξεύρεις γιὰ τὸ Λυκοῦργο; 2) Ξεχώρισε τίς καλύτερες εἰκόνες τοῦ μαθήματός σου. 3) Πὼς χαρακτηρίζεις τὸ Λυκοῦργο; 4) Ζωγράφισε κατὶ ἅπ' τὸ μάθημα. 3) Τί σημαίνουν οἱ λέξεις: *πρόδικος, κηδεμόνας, νομοθέτης*;

3. Οἱ νόμοι τοῦ Λυκούργου

ἔχοντας καὶ τοὺς θεοὺς μὲ τὸ μέρος του, ὁ Λυκοῦργος κατέβηκε στὴ Σπάρτη μὲ τὸ φίλο του Ἀριθμιάδα καὶ ἄλλους τριάντα δικούς του, ποὺ τοὺς δέχτηκαν μὲ προθυμία κι' οἱ δυὸ βασιλιάδες.

Οἱ νόμοι τοῦ Λυκούργου κανόνιζαν:

1) Τὸ μοῖρασμα τῆς γῆς, 2) τὸ ζήτημα τῶν χρημάτων, 3) τὴν ἐξουσία τῶν βασιλιάδων, 4) τὴ διοίκηση τῆς Σπάρτης, 5) τὰ κοινὰ συσσίτια καὶ 6) τὴν ἀνατροφή καὶ διαπαιδαγώγηση τῆς νεολαίας.

α') **Τὸ μοῖρασμα τῆς γῆς.** Ὁ Λυκοῦργος μοίρασε τὴ γῆ τῆς Σπάρτης στοὺς Σπαρτιάτες καὶ τοὺς Περίοικους. Ἔδωσε ἀνάλογο κομμάτι (κλῆρο) στὸν καθένα τους, χωρὶς νὰ ἔχουν δικαίωμα νὰ τὸ πουλήσουν ὁ ἕνας στὸν ἄλλον. Οἱ εἰλωτες θὰ καλλιεργοῦσαν τοὺς κλῆρους τῶν Σπαρτιατῶν καὶ οἱ περίοικοι τοὺς δικούς των.

β') **Κατάργηση τοῦ χρήματος.** Ἐπειδὴ τὸ χρῆμα φέρνει πάντοτε τὴ διαφθορά καὶ τόσα ἄλλα κακὰ στοὺς ἀνθρώπους, ὁ Λυκοῦργος κατέργησε τὸ χρῆμα. Τοὺς ἔκανε μεγάλα, σιδερένια καὶ βαρεῖα νομίσματα, ἔτσι ποὺ κανεὶς δὲν μπορούσε νὰ τὰ σηκώσῃ καὶ νὰ τὰ μεταφέρῃ. Ἦταν λοιπὸν τὰ χρήματα ἄχρηστα καὶ περιττά, γι'αὐτὸ καὶ στὴ Σπάρτῃ ἔσβησε ἡ φιλοχρηματία.

γ') **Ἡ βασιλικὴ ἐξουσία.** Οἱ νόμοι τοῦ Λυκούργου περιώρισαν τὴ δύναμη τῶν βασιλιάδων μονάχα γιὰ τὸν πόλεμο. Στὴν εἰρήνῃ μαζὶ μ' αὐτοὺς κυβερνοῦσε κι' ἡ *γερουσία*, ποὺ τὴν ἀποτελοῦσαν 28 γέροντες Σπαρτιάτες.

δ') **Ἡ διοίκηση τῆς Σπάρτης.** Ἡ διοίκηση τῆς Σπάρτης μὲ τὸν καιρὸ πέρασε στὰ χέρια τῶν *ἐφόρων*. Οἱ ἔφοροι ἐκλέγονταν

ἀπὸ τὸ λαὸ μὲ μικρὴ δύναμη στὴν ἀρχή, κάθε χρόνο. Σιγά σιγά ὅμως ἀπόχτησαν τόση δύναμη μέσα στὴ διοίκηση τῆς Σπάρτης, ὥστε ἀργότερα, δικάζαν κι' αὐτοὺς ἀκόμη τοὺς βασιλιάδες.

ε') **Συσσίτια.** Ὁ Λυκοῦργος δὲ χτύπησε τὸ συμφέρον καὶ τὴ φιλοχρηματία τῶν Σπαρτιατῶν μὰ καὶ τὴ μαλθακότητα ποὺ εἶχαν καὶ τὴν ἀγάπη στὴν καλοφαγία. Ὑποχρέωσε λοιπὸν ὅλους τοὺς Σπαρτιάτες νὰ τρῶνε σὲ κοινὰ συσσίτια ἢ *φιδίτια*, ὅπως τὰ ἔλεγαν. Στὰ συσσίτια αὐτὰ λάβαιναν μέρος καὶ οἱ βασιλιάδες καὶ τὰ παιδιά, γιὰ νὰ συνηθίζουν.

Κάθε κοινὸ τραπέζι εἶχε 15 ἄτομα καὶ λεγόταν *συσκηνία*. Ἀγαπημένο φαγητὸ τῶν Σπαρτιατῶν ἦταν ὁ «μέλας ζωμός», ποὺ τῷφτιαναν μὲ χοιρινὸ κρέας, αἶμα, γλυκάδι, ἀλεύρι καὶ ἀλάτι.

στ') **Ἀνατροφή τῆς Νεολαίας.** Καὶ γιὰ τὴν ἀνατροφή καὶ τὴ διαπαιδαγώγηση τῆς Νεολαίας, φρόντισε ὁ Λυκοῦργος. Φρόντισε ἔτσι, ποὺ ἀγόρια καὶ κορίτσια νὰ πάρουν μιὰ ἰδιαίτερη ἀνατροφή καὶ ν' ἀλλάξουνε τὴ μορφή τῆς Σπάρτης.

Ἔργασίες γιὰ παιδιά : 1) Γράψε σ' ἓνα τετράδιο τὶ κανόνιζαν οἱ νόμοι τοῦ Λυκοῦργου. 2) Ἐξεώρασε τὶς λέξεις : *Γερούσια, ἔφοροι, φιδίτια, συσκηνία, μέλας ζωμός* καὶ πές μας τὴν ἔννοια τους. 3) Θυμᾶσαι ἀπὸ τὰ θρησκευτικὰ σου κανένα νομοθέτη τῶν Ἑβραίων ;

4. Ἡ ἀνατροφή τῶν παιδιῶν

Ἐκεῖνο ποὺ πρόσεξε περισσότερο ὁ Λυκοῦργος στοὺς νόμους του ἦταν ἡ νεολαία. ἤξαιρε πῶς τὸ μέλλον τῆς Σπάρτης ἦταν στὰ χέρια τῆς νεολαίας, γι'αὐτὸ φρόντισε νὰ τὴν μορφώσῃ μὲ τέτοιο τρόπο, ὥστε ἡ Σπάρτη ν' ἀλλάξῃ μορφή μέσα σὲ λίγα χρόνια.

Ἡ ἀνατροφή τῶν ἀγοριῶν. Ὁ Λυκοῦργος ἤξαιρε πῶς γερὰ καὶ καλὰ σώματα κάνουν γεροὺς καὶ καλοὺς πολίτες. Κάθε παιδί ποὺ γεννιόταν ἐξεταζόταν ἀπὸ τὸν πατέρα του προσεχτικὰ μήπως ἔχει κανένα σωματικὸ ἐλάττωμα. Ἄν τὸ παιδί ἦταν ἀσθενικὸ ἢ ἐλλαττωματικὸ τῷριχναν, χωρὶς λύπη μέσα σ' ἓνα βάραθρο τοῦ Ταυγέτου, τὸν *Καιάδα*. Ἄν πάλι ἦταν γερό, τῷδιναν στὴ μητέρα του νὰ τὸ μεγαλώσῃ ὡς τὰ ἑπτὰ χρόνια, γιὰτὶ ἀπὸ κεῖ καὶ πέρα τὸ φρόντιζε πλέον τὸ κράτος.

Στὸ σχολεῖο μάθαιναν λίγα γράμματα, πολλὴ γυμναστικὴ καὶ τὴ στρατιωτικὴ τέχνη. Ἐτρωγαν λίγο ψωμὶ μὲ τυρί, φρούτα καὶ κοιμόνταν χάμω στὴ γῆ ἢ πάνω σὲ καλάμια, ποὺ τὰ ἔκοβαν στὶς ὄχθες τοῦ ποταμοῦ Εὐρώτα. Χειμῶνα—καλοκαίρι φο-

ροῦσαν πάντοτε τὸ ἴδιο φόρεμα, γι' αὐτὸ ἦταν καὶ πολὺ σκληραγωγημένα.

Ἀγαποῦσαν πολὺ τὸ χορὸ καὶ λάβαιναν μέρος στὶς κοινὲς γιορτὲς τῆς Σπάρτης. Στὶς γιορτὲς αὐτὲς γίνονταν τρεῖς χοροὶ ποὺ τραγουδοῦσαν. Ὁ χορὸς τῶν γερόντων ἔλεγε :

— «*Ἡμαστε κάποτε καὶ μεῖς ὅλο ζωὴ καὶ νιάτα...*»

Ἀπαντοῦσε ἀμέσως ὁ χορὸς τῶν ἀνδρῶν στὰ λόγια τῶν γερόντων :

— «*Μὰ τώρα πιά εἴμαστε μεῖς κι' ἂν θέλεις βεβαιώσου...*»

Τελευταῖα, ἀπαντοῦσαν τὰ παιδιά, ποὺ ἦταν τὸ μέλλον καὶ ἡ ἐγγύηση τῆς Σπάρτης.

— «*. . . Μὰ ἐμεῖς θὰ γίνουμε αὐθιο πολὺ καλύτεροί σας . . .*».

Τοὺς νόμους τοῦ Λυκούργου τοὺς ἀποστήθιζαν καὶ τοὺς ἔλεγαν ἀπόξω, σὰν ποίημα. Μιλοῦσαν πάντοτε λιγόλογα, *λακωνικά*. Σέβονταν τοὺς γέρους κι' ἀγαποῦσαν τὴν πατρίδα καλύτερα ἀπὸ τοὺς γονεῖς τῶν. Φόβο δὲν γνώριζαν ποτέ καὶ ἄντεχαν πολλὲς ἡμέρες στὴν πείνα, τὴ δίψα καὶ τὸ κρύο. Στοὺς ἀγῶνες νικοῦσαν πάντοτε, ὅπως καὶ στοὺς πολέμους.

Ὅταν τὰ παιδιά ἔφταναν εἴκοσι χρονῶν, γίνονταν στρατιῶτες. Ὑπηρετοῦσαν δέκα ὁλόκληρα χρόνια τὴν πατρίδα τους κι' ὕστερα παντρεύονταν καὶ γίνονταν ἄρχοντες τῆς πολιτείας.

Ἡ ἀνατροφή τῶν κοριτσιῶν. Καὶ τὰ κορίτσια στὴ Σπάρτη ἔπερναν τὴν ἴδια ἀνατροφή ποὺ ἔπερναν καὶ τ' ἀγόρια. Μάθαιναν στὴν σκληραγωγίᾳ καὶ γίνονταν γυναῖκες γερὲς μὲ μεγάλη καρδιά γεμάτη ἀπὸ ἀγάπη γιὰ τὴν πατρίδα.

Κάθε Σπαρτιάτισσα τὸ εἶχε τιμὴ της νὰ σκοτωθῇ ὁ ἄντρας της ἢ τὸ παιδί της στὴ μάχη. Ὅταν τοῦδινε τὴν *ἀσπίδα*, τοῦλεγε : «*Ἡ τὰν ἢ ἐπὶ τὰς*». Δηλαδή : «*Ἡ νικητὴς ἢ σκοτωμένος*».

Οἱ ἄντρες φρόντιζαν νὰ κρατήσουν τὸ λόγο τους. Προτιμοῦσαν νὰ σκοτωθοῦν παρά νὰ γυρίσουν στὴ Σπάρτη νικημένοι ἢ ντροπισμένοι. Ἡξαιρε ὁ *δειλός*, ὅτι κανεὶς δὲν θὰ τοῦ ἔδινε καμμιά σημασία στὴν Σπάρτη. Κανεὶς δὲν θὰ τὸν χαιρετοῦσε, κανεὶς δὲν θὰ τὸν φιλοξενοῦσε. Ὅλοι θὰ τὸν ἀηδίαζαν καὶ θάφευγαν ἀπὸ κοντά του. Ὁ *δειλός* λεγόταν «*τρέας*».

Θάνατος τοῦ Λυκούργου. Ἔτσι μ' αὐτοὺς τοὺς νόμους, ἡ Σπάρτη πρόκοψε πολὺ κι' ἄλλαξε ὄψη. Ὁ Λυκούργος μετὰ τοὺς νόμους του, ἔφυγε πάλι ἀπὸ τὴ Σπάρτη, ταξίδεψε μακριὰ ἀπ' τὴν πατρίδα του καὶ, ὅπως λένε, πέθανε στὴν Κρήτη.

Ἐπειδὴ εἶχε ὀρκίσει τοὺς Σπαρτιάτες νὰ κρατήσουν τοὺς νόμους του, ὅταν πέθανε, παράγγειλε νὰ κάψουν τὸ κορμί του. Τὴ στάχτη του τὴν πῆραν οἱ φίλοι του καὶ τὴ σκόρπισαν

πάνω στη θάλασσα, για να μη τη βρούν οι Σπαρτιάτες και πάρουν τόν ὄρκο τους πίσω, ἂν ἤθελαν κάποτε ν' ἀλλάξουνε γνώμη.

Ἔργασίες γιὰ παιδιὰ : 1) Πές μας τὶ ἔμαθες γιὰ τὴν ἀνατροφή τῶν παιδιῶν στὴ Σπάρτη. 2) Πῶς βοίσκες τὸ ρέξιμο τῶν παιδιῶν στὸν Καιῶδα; 3) Γράψε τὰ λόγια τῶν 3 χορῶν καὶ μάθε τα ἂν μπορῇς. 4) Προσπάθησε νὰ βρῇς στὴ Γεωγραφία σου εἰκόνες τοῦ Εὐρώτα, τοῦ Ταύγετου, καὶ τῆς Σπάρτης. 5) Τὶ σημαίνουν οἱ λέξεις : Ἀσπίδα, τρέσας, λακωνικά ;

5. Πρῶτος Μεσσηνιακὸς πόλεμος

Οἱ Σπαρτιάτες σὲ λίγον καιρὸ ἐσχύθηκαν σὰν ὀρμητικὸς ποταμὸς καὶ νίκησαν πολλοὺς λαοὺς τῆς Πελοποννήσου καὶ ἄλλους ἔκαναν φίλους. Ἐκείνους ὅμως ποὺ ἤθελαν νὰ ὑποτάξουν γιὰ νὰ πάρουν τὴ χώρα τους ἦταν οἱ *Μεσσήνιοι* ποὺ κατοικοῦσαν τὴν εὐφορὴ πεδιάδα τῆς *Μεσσηνίας*.

Ἀφορμὴ τοῦ πολέμου. Ἐπρεπε ὅμως, οἱ Σπαρτιάτες νὰ βροῦν κάποια ἀφορμὴ κι' αὐτὴ δὲν ἄργησε νὰρθῇ.

Στὰ σύνορα Μεσσηνίων καὶ Σπαρτιατῶν βρισκόταν ὁ ναὸς τῆς Ἀρτεμῆς, ποὺ σύχναζαν Μεσσήνιοι καὶ Σπαρτιάτες σέ κοινὴ γιορτὴ καὶ σὲ κοινὸ πανηγύρι. Κάποτε ὅμως, οἱ Μεσσήνιοι ἄρπαξαν τὰ κορίτσια τῶν Σπαρτιατῶν ποὺ χόρευαν καὶ σκότωσαν καὶ τὸ βασιλιά τῆς Σπάρτης *Τήλεκλος*, ποὺ ἔτρεξε νὰ τὰ ὑπερασπίσῃ.

Τότε οἱ Σπαρτιάτες ἐτοιμάστηκαν γιὰ πόλεμο. Μία νυχτιὰ κατέβηκαν ἀπὸ τὸν Ταύγετο καὶ κυρίεψαν τὴν ὀχυρὴ *Ἀμφεία*. Ἀπὸ κεῖ ἐνεχλοῦσαν τοὺς Μεσσήνιους ποὺ πάντοτε ἐμπόδιζαν τοὺς Σπαρτιάτες στὶς ληστρικὲς ἐπιδρομὲς τους.

Ἡ Ἰθώμη. Βασιλιάς τῆς Μεσσηνίας ἦταν ὁ γενναῖος *Εὐφάης*. Ἀφοῦ πολέμησε ἕξι ὀλόκληρα χρόνια ἀναγκάστηκε στὴ μεγάλη πίεση τῶν Σπαρτιατῶν νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν πεδινὴ Μεσσηνία καὶ ν' ἀνεβῇ στὸ φρούριο τῆς *Ἰθώμης*. Ἀπὸ τὸ φρούριο αὐτὸ πολεμοῦσαν μὲ ἀσφάλεια οἱ Μεσσήνιοι τοὺς Σπαρτιάτες καὶ πῆραν θάρρος.

Ὁ Ἀριστόδημος. Ὅταν ὅμως οἱ Μεσσήνιοι ρώτησαν τὸ μαντεῖο τῶν Δελφῶν, «πῶς θὰ γλυτώσουν ἀπὸ τοὺς Σπαρτιάτες», ἡ Πυθία ἀπάντησε «πῶς ἔπρεπε νὰ θυσιασθῇ μία παρθένος ἀπὸ βασιλικὸ γένος». Ὁ κληρὸς ἔπρεπε στὴν κόρη τοῦ *Λυκίσκου*. Ὁ Λυκίσκος ὅμως δέλιασε καὶ πῆρε τὴν κόρη του καὶ πῆγε στὴ Σπάρτη. Τότε ἓνας ἄλλος Μεσσήνιος ἄρχοντας, ὁ *Ἀριστόδημος*, πρόσφερε θυσία τὴν κόρη του, μὲ τὰ ἴδια τοῦ τὰ χέρια. Οἱ Σπαρτιάτες φοβήθηκαν καὶ γιὰ ἕξι χρόνια δὲν πείραξαν τὴ Μεσσηνία. Ὅταν ὅμως οἱ οἰωνοὶ τοὺς ἔγιναν εὐνοϊκοί, ἔκαναν γενικὴ ἐπίθεση στὸ φρούριο τῆς Ἰθώμης.

Οἱ Μεσσήνιοι κατέβηκαν καὶ πολέμησαν μὲ γενναιότητα καὶ πρῶτος σκοτώθηκε ὁ βασιλεὺς *Εὐφάης*.

Τὸ πάρσιμο τῆς Ἰθώμης. Βασιλεὺς τότε ἔγινε ὁ Ἀριστόδημος, ποὺ πολέμησε τοὺς Σπαρτιάτες ἔξι δλόκληρα χρόνια. Ὁ Ἀριστόδημος ὅμως ἀπελπισμένος γιὰ τὸ θάνατο τῆς κόρης του ἀναγκάστηκε μιὰ μέρα ν' αὐτοκτονήσῃ πάνω στὸν τάφο της. Ἔτσι οἱ Μεσσήνιοι στὴν πιὸ κρίσιμη στιγμή ἔχασαν ἕναν καλὸ βασιλέα. Ἐπειδὴ δὲ καὶ οἱ σύμμαχοί τους Ἀρκάδες ἐγκατέλειψαν τὸν ἀγῶνα, ἐνῶ οἱ σύμμαχοι τῶν Σπαρτιατῶν Κορίνθιοι καὶ Ἡλεῖοι τὸν ἐξακολουθοῦσαν, ἀναγκάστηκαν νὰ ὑποταχτοῦν καὶ νὰ ἐγκαταλείψουν κι' αὐτοὶ τὴν Ἰθώμη. Ἔτσι ἄλλοι Μεσσήνιοι πῆγαν στὴν Ἀρκαδία κι' ἐγκατεστάθηκαν, κι' ἄλλοι πῆγαν στὴ Σικελία κι' ἔχτισαν ἀποικία, τὸ *Ρήγιον*. Οἱ περισσότεροι ὅμως ἀπ' αὐτοὺς ἔμειναν στὴ χώρα τους κι' ἔγιναν δοῦλοι στοὺς Σπαρτιάτες.

Ἔτσι τελείωσε ὁ πρῶτος Μεσσηνιακὸς πόλεμος, ποὺ κράτησε εἴκοσι δύο χρόνια (746—724 π.Χ.).

Ἔργασίες γιὰ παιδιὰ: 1) Δεῖξε στὸ χάρτι σου τὴ Μεσσηνία καὶ πές μας τὴν ἀφορμὴ τοῦ πολέμου. 2) Γράψε τὰ σπουδαιότερα ὀνόματα ποὺ ἔπαιξαν σπουδαῖο ρόλο στὸ Μεσσηνιακὸ πόλεμο. 3) Ξεχώρισε τὶς κυριώτερες εἰκόνες ποὺ φαντάζεσαι σ' αὐτὸ τὸ μάθημα.

6. Δεύτερος Μεσσηνιακὸς πόλεμος

Ἀριστομένης. Ὀγδόντα χρόνια βάσταξε ἡ σκλαβιά τῶν Μεσσηνίων στὴ Σπάρτη. Στὰ 645 π.χ. ὅμως φανερώθηκε ἀνάμεσα στοὺς σκλάβους, ὁ γενναῖος Ἀριστομένης, ἀπὸ τὴν Ἀνδανία τῆς Μεσσηνίας. Ὁ Αἰριστομένης κρατοῦσε ἀπὸ βασιλικὴ γενιὰ καὶ ἐξεσήκωσε σὲ ἐπανάσταση τοὺς Μεσσηνίους. Τόσος ἦταν ὁ ἐνθουσιασμός τῶν ἐπαναστατῶν, ποὺ ὅταν συναντήθηκαν μὲ τοὺς Σπαρτιάτες στὸ «*Δέρας*» τοὺς νίκησαν καὶ τοὺς κυνήγησαν μέχρι τὴ Σπάρτη.

Μιὰ βραδιὰ μάλιστα, ὁ Ἀριστομένης μὲ λίγους δικούς του κατόρθωσε καὶ μπῆκε στὴ Σπάρτη. Κρέμασε μιὰ ἀσπίδα στὸ ναὸ τῆς *Χαλκιοῖκου Ἀθηνᾶς* μὲ τὴν ἐπιγραφή: «Ὁ Ἀριστομένης προσφέρει τὸ δῶρο αὐτὸ στὴ Θεά, ἀπ' τὰ πλούσια λάφυρα τῆς Σπάρτης», ποὺ καταιρόμαξε τοὺς Σπαρτιάτες.

Τυρταῖος. Οἱ Σπαρτιάτες τόσο πολὺ ἔχασαν τὸ θάρρος τους μὲ τὸ κατόρθωμα αὐτό, ποὺ δὲν τόλμησαν πιά νὰ βγοῦν ἔξω ἀπ' τὰ σύνορα τῆς Σπάρτης γιὰ νὰ πολεμήσουν. Ρώτησαν μάλιστα καὶ τὸ μαντεῖο τῶν Δελφῶν, τί ἔπρεπε νὰ κάνουν. Ἡ Ἱστορικὰ Χρόνια, Δ' Δημοτικοῦ. Γ. Σακκά

Πυθία τούς ἀπάντησε, πῶς «ἔπρεπε νὰ ζητήσουν στρατηγὸ ἀπ' τὴν Ἀθήνα».

Οἱ Ἀθηναῖοι γέλασαν κοροϊδευτικά γιὰ τὸ κατάντημα αὐτὸ τῶν Σπαρτιατῶν, καὶ γιὰ νὰ τοὺς εἰρωνευτοῦν ἀκόμη περισσότερο, τοὺς ἔστειλαν ἕναν κουτσὸ ποιητὴ, τὸν *Τυρταῖο*.

Ὁ Τυρταῖος μὲ τὰ ποιήματά του φρόντισε νὰ ξυπνήσῃ τὴν κοιμισμένη φλόγα τῆς Σπάρτης. Τοὺς θύμισε τίς ὑποχρεώσεις τοὺς καὶ τοὺς ξανάδωσε τὸ θάρρος τοὺς ποὺ τὸ εἶχαν χάσει.

» Ἐμπρὸς παιδιὰ τῆς Σπάρτης

» καὶ τῶν ἐλεύθερων γονιῶν...

ἄρχιζαν τὰ τραγούδια του. Καὶ τοὺς ἔδειχνε τὸ δρόμο ποὺ ἔπρεπε ν' ἀκολουθήσουν γιὰ τὸ καλὸ τῆς πατρίδας.

» Καλὸ εἶναι ὁ ἄντρας ὁ καλὸς νὰ δίνη τὴ ζωὴ του

» γιὰ τὴν πατρίδα ἀνάμεσα στοὺς πρώτους πολεμῶντας.

Ἔτσι, μὲ τὰ *Θούρια*, δηλαδὴ τὰ ποιήματα τοῦ Τυρταίου, οἱ Σπαρτιάτες ξαναπῆραν θάρρος καὶ ζωὴ καὶ πολέμησαν τοὺς Μεσσηνίους. Τοὺς νίκησαν μάλιστα σὲ μιὰ πολύνεκρη μάχη ποὺ ἔγινε στὴν ὀλοπράσινη πεδιάδα τῆς *Στεννυκλάρου* καὶ στὴ θέσῃ «*Κάπρου σῆμα*». Οἱ Μεσσηνιοί, νικημένοι, ἀποτραβήχτηκαν στὴν ὀρεινὴ περριοχὴ τῆς *Εἰρας*, στὰ σύνορα δηλαδὴ τοῦ νομοῦ Ἀρκαδίας καὶ Μεσσηνίας.

Θάνατος τοῦ Ἀριστομένη. Ἐνδεκα ὀλόκληρα χρόνια ἀπὸ τὸ μέρος αὐτὸ πολεμοῦσαν οἱ Μεσσηνιοὶ τοὺς Σπαρτιάτες. Οἱ Μεσσηνιοὶ δὲν ἔχασαν τὸ θάρρος τοὺς κι' ἔξακολουθοῦσαν νὰ πολεμοῦν μαζί μὲ τοὺς συμμάχους τῶν Ἀρκάδων. Δυστυχῶς ὁμως ὁ βασιλιάς τῶν Ἀρκάδων *Ἀριστοκράτης*, τὴν τελευταία στιγμή, πρόδωσε τὸν Ἀριστομένη καὶ οἱ Σπαρτιάτες νίκησαν καὶ πάλι τοὺς Μεσσηνίους.

Οἱ Ἀρκάδες τιμώρησαν τότε τὸν προδότη βασιλιά καὶ τὸν ἔρριξαν ἄταφο ἔξω ἀπ' τὰ σύνορα τῆς Ἀρκαδίας.

Ἀπαγορευμένος ὁ Ἀριστομένης ἐγκατέλειψε τὴ Μεσσηνία κι' ἔφυγε καὶ πῆγε στὴ Ρόδο. Ἐκεῖ ἔζησε λίγον καιρὸ καὶ πέθανε πικραμένος γιὰ τὴν ὑποδούλωση τῆς Μεσσηνίας. (1)

Ἔτσι τέλειωσε κι' ὁ δεῦτερος Μεσσηνιακὸς πόλεμος ποὺ βάσταξε 17 ὀλόκληρα χρόνια (645—628 π. Χ.) μὲ νίκη τῆς Σπάρτης.

Πολλοὶ κάτοικοι ἔφυγαν καὶ πῆγαν, ὅπως καὶ πρῶτα, στὴν

1) Ὑπάρχει κι' ὁ ἑξῆς μῦθος γιὰ τὸν Ἀριστομένη. Οἱ Σπαρτιάτες, λέει ὁ μῦθος, τὸν ἔπιασαν αἰχμάλωτο καὶ τὸν ἔρριξαν στὸν Καιάδα. Ὁ Ἀριστομένης ὁμως κατόρθωσε νὰ σωθῇ ἀπὸ μιὰν ἀλεπού, ποὺ τὸν δόγηγε σὲ μιὰν ἔξοδο, πιασμένος ἀπ' τὴν οὐρά της.

Ἀρκαδία καὶ στὴν κάτω Ἰταλία ὅπου ἔχτισαν, δεύτερη ἀποικία, τὴ Μεσσηνίη. Οἱ ἄλλοι ἔγιναν σκλάβοι τῶν Σπαρτιατῶν ὥς τὰ χρόνια τοῦ Ἐπαμεινώντα ποὺ νίκησε τοὺς Σπαρτιάτες καὶ ἔδωσε στὴ Μεσσηνία τὴ λευτεριά της.

Ἔργασίες γιὰ παιδιά : 1) Δεῖξε στὸ χάρτη σου τὴν Ἀρκαδίαν. 2) Καλλιγράφησε τοὺς στίχους τοῦ Τυρταίου. 3) Πες τοὺς μύθους γιὰ τὸ θάνατο τοῦ Ἀριστομένη. 4) Πῶς χαρακτηρίζεις τὴν πράξη τοῦ Ἀριστοκράτη; 5) Τί σημαίνει ἡ λέξη «θούρια» ;

Ἀνακεφαλαίωση

1. Οἱ Ἡρακλείδες, κατεβαίνοντας ἀπὸ τὴ Θεσσαλία στὴν Πελοπόννησο θάνατον δὲν Σπάρτη καὶ χωρίζουν τὸ λαὸ στούς **Σπαρτιάτες**, τοὺς **Περίοικους** καὶ τοὺς **Εἰλωτες**.

2. Ὁ Λυκούργος φεύγοντας ἀπὸ τὴ Σπάρτη γυρίζει πολὺ μέρη καὶ μελετᾷ τοὺς νόμους τοῦ κόσμου. Οἱ Σπαρτιάτες τὸν παρακαλοῦν νὰ ξαναγυρίσῃ στὴν πατρίδα του γιὰ νὰ τοὺς δώσῃ σοφοὺς καὶ καλοὺς νόμους.

3. Οἱ νόμοι τοῦ Λυκούργου κανόνισαν τὸ μοῖρασμα τῆς γῆς, τὴν κατάργησιν τοῦ χρηματος, τὴ βασιλικὴ ἐξουσία, τὴ διοίκησιν, τὴ διατροφή καὶ ἀνατροφή τῆς νεολαίας.

4. Ὁ Λυκούργος μὲ τοὺς νόμους του δεικνύει τὴν νεολαία τῆς Σπάρτης καὶ κάνει τὸ Σπαρτιατικὸ λαὸ γερὸ, δυνατό καὶ ἀνίκητο.

5. Οἱ Σπαρτιάτες ἐπιτίθενται κατὰ τῆς Μεσσηνίας καὶ μέσα σὲ εἰκοδιόδο χρόνια κυριεύουν τὸ φρούριον τῆς Ἰθώμης, ἀναγκάζοντας τοὺς Μεσσηνίους νὰ φύγουν ἀπὸ τὴν πλούσια χώρα τους.

6. Οἱ Μεσσηνιοὶ ἐπαναστατοῦν καὶ νικοῦν τοὺς Σπαρτιάτες μὲ τὸν Ἀριστομένη. Οἱ Σπαρτιάτες πάλι, μὲ τὰ θούρια τοῦ Τυρταίου ξαναπέρχονται θάρρος καὶ ὑποδουλώνουν τοὺς Μεσσηνίους.

Ἔσσι.

1) Ὁ Λυκούργος ἐπειδὴ ἔδωσε νόμους λέγεται.....

2) Στὴ..... κατοικοῦσαν οἱ Σπαρτιάτες.

- 3) Λυκοῦργος — Θούρια.
 Ἀριστόδημος — Νόμοι Ταίριαξε τις ἀντίστοιχες λέ-
 Εἰλωτας — Θυσία ξεις στοῦ κατάλληλο ὄνομα.
 Τυρταῖος — δοῦλος

4) Ὁ Τυρταῖος ἔδωσε νόμους, στή Σπάρτη καί ὁ Λυκοῦργος ἔλεγε Θούρια. (Μπορεῖς νά βρῆς τὸ λάθος;).

- 5) Ὁ Καιάδας ἦταν } στατηγός
 } φρούριον
 } πόλις Ποιὸ εἶναι τὸ σωστό;
 } βάραθρον

Κεφάλαιο Β'.

Ἡ Ἀθήνα

1. Φιλοπατρία τοῦ Κόδρου

Οἱ Σπαρτιάτες, μετὰ τὸ πένθος τῆς Μεσσηνίας, κυρίεψαν κι' ἄλλα μέρη τῆς Πελοποννήσου. Ἀφοῦ σχεδὸν ἐξουσίαζαν σ' ὅλη τὴν Πελοπόννησο, ἀπεφάσισαν κι' ἦρθαν νὰ κυριέψουν καὶ τὴν Ἀθήνα. Βασιλιάς τῆς Ἀθήνας ἦταν, στὰ χρόνια ἐκεῖνα, ὁ Κόδρος.

Οἱ δύο στρατοὶ, προτοῦ ἀρχίσουν τὸν πόλεμο ἔστειλαν νὰ ρωτήσουν τὸ μαντεῖο τῶν Δελφῶν γιὰ νὰ τοὺς πῇ ποῖος ἀπ' τοὺς δυὸ θὰ νικήσῃ. Ἡ Πυθία ἀπάντησε τότε, πῶς «κεῖνος ὁ στρατὸς θὰ βγῇ νικητῆς, ποὺ ὁ βασιλιάς του θὰ σκοτωθῇ ἀπ' τοὺς ἐχθροὺς του».

Θάνατος τοῦ Κόδρου. Ὅταν ὁ Κόδρος ἔμαθε τὸ χρησμὸ ἀπεφάσισε ἀμέσως νὰ θυσιάσῃ τὸν ἑαυτό του γιὰ τὴν Πατρίδα. Ἐβγαλε λοιπὸν τὰ βασιλικά του φορέματα καὶ ντύθηκε τὰ ροῦχα ἐνὸς ξυλοκόπου. Πῆρε μάλιστα καὶ τὸ τσεκούρι του καὶ βγῆκε στὸ στρατόπεδο τῶν Σπαρτιατῶν, τάχα πῶς ἤθελε νὰ κόψῃ ξύλα.

Περνώντας, ὁ Κόδρος, ἀνάμεσα ἀπ' τοὺς Σπαρτιάτες φιλονίκησε μ' ἓνα στρατιώτη τοὺς ποὺ κεῖνος, χωρὶς νὰ τὸν γνωρίζει, τὸν σκότωσε ἀμέσως πάνω στὴ φιλονικία.

Ὅταν οἱ Ἀθηναῖοι ζήτησαν τὸ πτώμα τοῦ βασιλιά τους, ἀπ' τὸ στρατόπεδο τῶν Σπαρτιατῶν, οἱ Σπαρτιάτες φοβήθηκαν κι' ἔλυσαν τὴν πολιορκία.

Ὁ Κόδρος τάφηκε μὲ μεγάλες τιμές κι' ὅλοι οἱ Ἀθηναῖοι πένθησαν μὲ μεγάλο πένθος.

Ἔργασίες γιὰ παιδιὰ: 1) Πῶς τὴν ἔμαθες γιὰ τὸν Κόδρου. 2) Πῶς χαρακτηρίζεις τὴν πράξη τοῦ Κόδρου; 3) Γράψε μιὰ ἐκθεση γιὰ τὴ φιλοπατρία τοῦ Κόδρου.

2. Διοίκηση τῆς Ἀθήνας

Κατάργηση τῆς βασιλείας. Μετὰ τὸ θάνατο τοῦ Κόδρου, οἱ Ἀθηναῖοι κατάργησαν τὴ βασιλεία στὴν Ἀθήνα. Ἀντὶ γιὰ βασιλιά ὥρισαν ἕναν ἄρχοντα ἰσόβιο, ποὺ τὸν διάλεγαν ἀπὸ τὴ γενιὰ τοῦ Κόδρου.

Πρῶτος ἰσόβιος ἄρχοντας ἔγινε ὁ γιὸς τοῦ Κόδρου *Μέδοντας*. Ἀπ' τὸ Μέδοντα ἀκολούθησαν δώδεκα ἄρχοντες, ποὺ ὁ τελευταῖος ἀπ' αὐτοὺς ἦταν ὁ *Ἀλκμέων*.

Κατ' τὸ ἀξίωμα τοῦ ἄρχοντα ἄλλαξε μὲ τὸν καιρὸ στὴν Ἀθήνα. Ἀπὸ ἰσόβιος ποὺ ἦταν στὴν ἀρχὴ τὸν περιώρισαν στὰ δέκα χρόνια. Ἐπειτα κι' ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀρχόντων ἀπὸ ἑνας ἔγινε ἑννιά κι' ἡ ἐξουσία τους ἦταν γιὰ ἕνα μονάχα χρόνο.

Οἱ 9 ἄρχοντες. Οἱ ἑννιά ἄρχοντες εἶχαν ξεχωριστὸ ὄνομα καὶ ξεχωριστὰ καθήκοντὰ ὁ καθένας. Ὁ *πρῶτος* ἄρχοντας λεγόταν *ἐπὶ ὄνυμος* καὶ φρόντιζε γιὰ ὅλα τὰ δημόσια ἔγγραφα ποὺ ἔπερναν τὸ ὄνομά του (ἐπώνυμα).

Ὁ *δεύτερος* ἄρχοντας λεγόταν *βασιλέας*. Ὁ βασιλέας φρόντιζε γιὰ τὰ θρησκευτικὰ πράγματα τῆς πολιτείας.

Ὁ *τρίτος* ἄρχοντας λεγόταν *πολέμαρχος*, κι' εἶχε γιὰ φροντίδες του ὅλες τίς πολεμικὲς ὑποθέσεις.

Οἱ ἄλλοι ἑξὶ ἄρχοντες λέγονταν *νομοθέτες*. Οἱ νομοθέτες ἐπιβλέπανε ἂν οἱ νόμοι τῆς πολιτείας λειτουργοῦσαν καλὰ κι' ἂν οἱ πολῖτες συμμορφώνονταν ἢ ὄχι.

Ἀρειὸς Πάγος. Τοὺς ἑννιά ἄρχοντες δὲν τοὺς διάλεγαν πιά ἀπ' τὴ βασιλικὴ γενιὰ μὰ τοὺς διάλεγαν ἀπ' τὴ Βουλὴ τοῦ *Ἀρείου Πάγου*.

Ὁ Ἀρειὸς Πάγος φρόντιζε γιὰ τὰ μεγάλα συμφέροντα τῆς χώρας κι' ἦταν καὶ τὸ ἀνώτατο δικαστήριό τῆς Ἀθήνας.

Αὐτὴ ἦταν ἡ διοίκηση τῆς Ἀθήνας στὰ χρόνια ποὺ φάνηκε ὁ *Σόλωνας*, ποὺ ἄλλαξε μὲ τοὺς νόμους τοῦ τὴ μορφὴ τῆς.

Ἔργασίες γιὰ παιδιὰ: 1) Ποιὸς διαδέχθηκε τὸν Κόδρου; 2) Τὶ ἦταν αἱ ἑννιά ἄρχοντες; 3) Ποιὰ ἦταν τὰ καθήκοντα τοῦ ἐπὶ ὄνυμου, τοῦ βασιλέα, τοῦ πολέμαρχου, τῶν νομοθετῶν; 4) Τὶ ἦταν ὁ Ἀρειὸς Πάγος;

5. Ὁ Σόλωνας

Ὁ Σόλωνας ἦταν ἕνας ἀπὸ τοὺς ἑπτὰ σοφοὺς τῆς Ἀρχαίας Ἑλλάδας. Ἀθηναῖος γέννημα καὶ θρέμμα, βαστοῦσε ἀπ'

τῇ γενιᾷ τοῦ Κόδρου. Εἶχε ταξιδέψει, ὅπως καὶ ὁ Λυκοῦργος, στὸν κόσμον ὁλόκληρον καὶ εἶχε μάθει πολλὰ πράγματα, μελετώντας τὶς συνήθειες καὶ τοὺς νόμους τῶν λαῶν ποὺ εἶχε γνωρίσει.

Ἡ Σαλαμίνα. Οἱ Ἀθηναῖοι, στὰ χρόνια του, εἶχαν γνωρίσει κακοὺς ἄρχοντες, ὅπως ἦταν ὁ *Κύλωνας* καὶ ὁ *Δράκοντας*. Αὐτοὶ εἶχαν καταργήσει κάθε ἐλευθερία στὸ λαὸ καὶ οἱ νόμοι τοὺς ἦταν τόσο αὐστηροὶ ποὺ ὅλοι οἱ Ἀθηναῖοι πίστευαν πὼς εἶχαν γραφῇ μ' αἷμα.

Ἀκόμα, στὰ ἴδια χρόνια, οἱ Ἀθηναῖοι εἶχαν πολέμησει μὲ τοὺς γειτόνους των Μεγαρεῖς καὶ εἶχαν νικηθῇ ἀπὸ κείνους. Οἱ Μεγαρεῖς τοὺς πῆραν τὸ νησί τῆς Σαλαμίνας καὶ οἱ Ἀθηναῖοι τόσο πολὺ εἶχαν φοβηθῇ, ποὺ ψήφισαν νόμο, πὼς δὲν ἔπρεπε πλέον νὰ ξαναπολεμήσουν γιὰ τὴ Σαλαμίνα. Ἐκεῖνος ποὺ θὰ τολμοῦσε νὰ μιλήσῃ γιὰ πόλεμον ἔπρεπε νὰ τιμωρηθῇ, μὲ τὴν ποινὴ τοῦ θανάτου.

Ἀνάκτηση τῆς Σαλαμίνας. Ὁ Σόλωνας, σὰν πατριώτης καλός, ἤθελε νὰ ξεπλύνῃ τὴ ντροπὴ αὐτῇ τῆς πατρίδας του καὶ νὰ ξαναπάρῃ τὴ Σαλαμίνα. Κάθισε λοιπὸν καὶ ἔγραψε ἕνα ποίημα, τὴν «Σαλαμίνα» γιὰ νὰ ἐνθουσιάσῃ τοὺς Ἀθηναίους, ὅπως ὁ Τυρταῖος τοὺς Σπαρτιάτες. Ἐπειδὴ ὅμως ὁ νόμος ἀπαγόρευε νὰ μιλήσῃ κανεὶς γιὰ πόλεμον μὲ τοὺς Μεγαρεῖς, ὁ Σόλωνας προσποιήθηκε τὸν τρελλό. Ἐτρεξε στὴν Ἀγορὰ τῆς Ἀθήνας, φορώντας ἀνάποδα τὸ σκοῦφο του. Ἐκεῖ, ἀνάμεσα στὸ περίεργο πλῆθος ποὺ τὸν περικύκλωσε, διάβασε τὴ «Σαλαμίνα» καὶ ἔλεγε πάνω κάτω αὐτὰ τὰ λόγια:

«... Ἦρθα σὰν κήρυκας ἀπ' τὴν ποθητὴ Σαλαμίνα. Ἀντὶ νὰ σᾶς πῶ λόγια τῆς ἀγορᾶς, σᾶς λέω τραγούδια. Θὰ προτιμῶσα νὰ εἶμαι ἀπὸ τὴ Φολέγανδρο ἢ ἀπὸ τὴ Σίκινο, παρὰ νὰ εἶμαι ἀπὸ τὴν Ἀθήνα, ἂν ἀφήνατε τὸ νησί στὰ χέρια τῶν Μεγαρέων, γιατί οἱ ἄνθρωποι δὲν θ' ἀργοῦσαν νὰ ποῦνε: Νὰ ἔνας Ἀττικὸς ἄνθρωπος ἀπὸ κείνους ποὺ ἀφησαν στὴν τύχη τῆς Σαλαμίνα.»

Πῶμε λοιπὸν παιδιὰ, στὴ Σαλαμίνα, νὰ πολεμήσωμε γι' αὐτὸ τὸ νησί καὶ νὰ βγάλωμε ἔτσι τὴ ντροπὴ ποὺ μᾶς βαρβαίνει ὅλους.....»

Οἱ Ἀθηναῖοι, ἀκούοντας τὰ πατριωτικὰ καὶ φλογερὰ λόγια τοῦ Σόλωνα, ἐνθουσιάσθηκαν πάρα πολὺ. Ἄρπαξ ἀν τὰ ὅπλα καὶ ξαναπῆραν τὴ Σαλαμίνα.

Ὁ Σόλωνας δοξάστηκε πολὺ ἀπ' αὐτὸ τὸ κατόρθωμα, μὰ

Οί Νόμοι τοῦ Σόλωνα

πιὸ πολὺ ὅμως δοξάστηκε ἀπ' τοὺς νόμους του, ποὺ τὸν παρακάλεσαν οἱ Ἀθηναῖοι νὰ τοὺς δώσῃ.

Εργασίες γιά παιδιά: 1) Πές μας τί ἔμαθες γιά τὸ Σόλωνα
2) Πές μας τί ἔκανε ὁ Σόλωνας γιά νὰ ἐνθουσιάσῃ τοὺς Ἀθηναίους;
3) Ποιά εἰκόνα τοῦ μαθήματός σου, σοῦ ἀρέσει περισσότερο; 4) Γράψε σὲ τετράδιό σου τοὺς χαρακτηρισμούς σου ποὺ δίνεις σὲ Σόλωνα.

4. Οί νόμοι τοῦ Σόλωνα

Ὁ Σόλωνας στήν παράκληση τῶν Ἀθηναίων νά τοὺς δώσῃ νόμους κοινοὺργίους δέχτηκε καί φρόντισε οἱ νόμοι τοῦ ν' ἀνταποκρίνονται μέ τὸ πνεῦμα καί τὴν κατάσταση τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Οἱ νόμοι τοῦ Σόλωνα περιληπτικά ἦταν οἱ παρακάτω:

1ος Κατάργηση τῶν χρεῶν καί τῆς δουλείας. Ἐπειδὴ πολλοὶ εἶχαν δανεισθῇ χρήματα κι' εἶχαν πουλήσει καί τὰ χτήματά τους, εἶχαν γίνεи δοῦλοι ἐξαιτίας τοῦ χρέους. Ὁ Σόλωνας κατάργησε τὴ δουλεία κι' ἔκαμε τοὺς ἀνθρώπους ἐλεύθερους καθὼς καί τὰ χρέη. Ὁ νόμος αὐτὸς ὀνομάστηκε *Σεισάχθεια* (σεῖω τὰ ἄχθη=βάρη).

2ος Ἡ Κληρονομία. Ἐπειδὴ πολλοὶ εἶχαν πουλήσει τὰ χτήματά τους ἐξαιτίας τῶν χρεῶν τους, τὰ χτήματα εἶχαν βρεθῇ στήν ἐξουσία τῶν πλουσίων. Ὁ Σόλωνας μοίρασε τὴ γῆ σὲ κληροῦς. Ὁ κάθε Ἀθηναῖος εἶχε τὸν κληρο τοῦ ποῦ μποροῦσε ἂ τὸν καλλιεργήσῃ ἐλεύθερος.

3ος Φυλὲς καί τάξεις. Οἱ Ἀθηναῖοι χωρίστηκαν σὲ 10 φυλὲς ἢ *δήμους* (Ἀλωπεκῆς, Παιονίας Ἐρυθραίας, Ἀχαρνῶν κλπ) καί σὲ 4 τάξεις, ἀνάλογα μέ τὰ εἰσοδήματα ποῦ εἶχε ὁ καθένας. Οἱ τάξεις αὐτὲς ἦταν:

- α) Οἱ *πεντακοσίουμέδιμνοι*. Ὅσοι δηλαδὴ ἔκαναν 500 μεδίμνους (1 μέδιμνος=36 ὀκ.) σιτάρι.
- β) Οἱ *ἱππεῖς*, ὅσοι ἔκαναν 200—300 μεδίμνους σιτάρι.
- γ) Οἱ *zeugitēs*, ὅσοι μποροῦσαν νά τρέφουν ἕνα ζευγάρι βοδιῶν καί νά κάνουν 150 μεδίμνους σιτάρι ἢ κριθάρι καί
- δ) Οἱ *thētes*, ποῦ ἦταν φτωχότεροι ὄλων.

4ος Ἡ ἐκκλησία τοῦ Δήμου. Ἡ ἐκκλησία τοῦ Δήμου ἦταν τὸ πανίσχυρο σῶμα τῆς πολιτείας ποῦ κανόνιζε ὅλες τίς μεγάλες ἀποφάσεις. Σ' αὐτὴ λάβαιναν μέρος ὅλοι οἱ Ἀθηναῖοι ἀπὸ τὸ εἰκοστὸ ἔτος καί πάνω. Συνεδρίαζε 4 φορές τὸ χρόνο στήν *Πνύκα* κι' ὅλοι εἶχαν τὴν ἐλευθερίαν νά μιλήσουν ἀπὸ τὸ βῆμα.

Ἐτοί ἡ ἐκκλησία τοῦ δήμου ψήφισε τοὺς νόμους ἢ τοὺς ἀπόρριπτε, ἔβγαζε τοὺς ἄρχοντες, τοὺς δικαστὲς κι' ἀποφάσισε γιὰ πόλεμο ἢ εἰρήνη.

5ος Ἡλιαία καί Ἀρειὸς Πάγος. Στὴν Ἀθήνα λειτουργοῦσαν δύο δικαστήρια. Ἡ Ἡλιαία ποῦ δίκαιε μέ 500 δικαστὲς ἀπὸ τὴν ἀνατολὴ τοῦ ἡλίου ὥς τὴ δύση, γι' αὐτὸ καί τὸν ὀνόμα της καί ὁ Ἀρειὸς Πάγος, ποῦ ἦταν ἀνώτατο δικαστήριο.

6ος Ἡ ἀγωγή τῆς νεολαίας. Ὁ Σόλωνας φρόντισε πολὺ

για την αγωγή των παιδιών και των κοριτσιών στην Ἀθήνα. Ἐκαμε διδασκαλεῖα καὶ γυμναστήρια ποὺ φοιτοῦσαν τὰ παιδιά ὑποχρεωτικά καὶ μάθαιναν γράμματα, μουσικὴ καὶ γυμνάσματα.

Τὰ παιδιά μάθαιναν νὰ σέβονται τοὺς γονεῖς, τοὺς γέροντας καὶ τὴν Πατρίδα. Μάθαιναν νὰ εἶναι φιλήσυχοι, νὰ μὴ βρίζονται σὲ δημόσια μέρη, καὶ γενικὰ νὰ πειθαρχοῦν στοὺς νόμους.

Απὸ τὸ 16ον ἔτος μέχρι τὸ 18ον τὰ παιδιά γυμνάζονταν στρατιωτικά γυμνάσια καὶ στὸ τέλος τῶν γυμνασίων παρουσιάζονταν στὴν ἐκκλησία τοῦ Δήμου. Ἀπὸ κεῖ ἔπαιρναν τὴν ἀσπίδα καὶ τὸ δόρυ τοὺς καὶ ἀνέβαιναν στὴν Ἀκρόπολη, γιὰ νὰ δώσουν τὸν ὄρκο τοῦ ἐφήβου στὸ ναὸ τῆς Ἀθραΐλου. Ὁ ὄρκος τοῦ Ἀθηναίου ἄρχιζε ἔτσι:

«Δὲν θὰ ντροπιάσω τὰ ὅπλα καὶ δὲν θὰ ἐγκαταλείψω τὸ διπλὰνὸ μου ὅπου καὶ νὰ εἶμαι, παρὰ θὰ πολεμῶ γιὰ τὰ ἱερά καὶ τὰ ὅσια καὶ μόνος μου καὶ μὲ πολλοὺς. Τὴν πατρίδα θὰ φροντίσω νὰ τὴν παραδώσω καλύτερη.....»

Ὁ Σόλωνας, ἀφοῦ παρέδωσε τοὺς νόμους τοῦ στο λαὸ τῶν Ἀθηνῶν, τὸν ὥρκισε νὰ τοὺς φυλάξῃ δέκα χρόνια. Ὁ λαὸς ὀρκίστηκε νὰ κρατήσῃ τοὺς νόμους τοῦ Σόλωνα καὶ κεῖνος σηκώθηκε κι' ἔφυγε μακριὰ ἀπ' τὴν Ἀθήνα.

Ἔργασίες γιὰ παιδιά: 1) Πᾶς τοὺς κυριότερους νόμους τοῦ Σόλωνα. 2) Ξεχώρισε τίς λέξεις: *Σεισάχθεια*, *μέδιμνος*, *ἐκκλησία*, *Ἡλιαία*, *Ἀρειος Πάγος*, καὶ πᾶς τί σημαίνουν. 3) Ξεχώρισε τὴν ἀσπίδα, τὸ δόρυ, τὴν περικεφαλαία. Ζωγράφησε ὅ,τι μπορεῖς καλύτερα.

5. Σόλωνας καὶ Κροῖσος

Ὁ Σόλωνας ταξιδεύοντας στὶς χώρες τῆς γῆς πέρασε κι' ἐπισκέφθηκε τὸν Κροῖσο, ποὺ ἦταν βασιλιάς τῆς Λυδίας, στὴ Μικρασία.

Ὁ Κροῖσος φημιζόταν γιὰ τὰ πάμπολλα πλούτη του καὶ γιὰ τοὺς ἀμέτρητους θησαυροὺς του. Περιποιήθηκε μὲ τιμὲς τὸν σοφὸ νομοθέτη καὶ τοῦ φέρθηκε σὰν νὰ ἦταν κι' αὐτὸς βασιλέας.

Μιά μέρα, τοῦδειξε ὅλους τοὺς θησαυροὺς του καὶ τὸν ρώτησε, ἂν ξέρῃ κανέναν ἄλλον ἄνθρωπο πιδ εὐτυχισμένον στὸν κόσμον.

Ὁ Σόλωνας τοῦ ἀπάντησε, πῶς ἤξερε μερικοὺς στὴν Ἑλλάδα. Οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ δὲν εἶχαν φυσικὰ τὰ πλούτη τοῦ

βασιλιά Κροίσου, γιατί ή ευτυχία του ανθρώπου δεν στηρίζεται πάντοτε στον πλούτο. Είχαν όμως κάνει στην έντέλεια το καθήκον τους στους θεούς, την πατρίδα και τους γονιούς τους, γιαυτό και πέθαναν ευτυχισμένοι.

‘Ο Κροίσος στενοχωρημένος ρώτησε τότε το Σόλωνα:

—Και μένα δεν με θεωρείς ευτυχισμένον, πού έχω τόσα άφθονα πλούτη;

—« *Μηδένα πρό του τέλους μακάριζε*», του λέει ο σοφός της Αθήνας. Δηλαδή: Δεν πρέπει νά θαυμάζωμε κανένα προτού νά πεθάνη.

‘Ο Κροίσος θύμωσε με το Σόλωνα και τον έδιωξε άπ’ το παλάτι του. Δεν άργησε όμως νά τον θυμηθώ, γιατί τά λόγια του Σόλωνα δεν άργησαν νά βγούν άλήθεια.

‘Ο Κύρος. ‘Ο γι τονικός βασιλιάς των Περσών, ο *Κύρος*, κήρυξε πόλεμο του Κροίσου και νίκησε το στρατό του. Προχωρώντας νικητής έφτασε στην πρωτεύουσα του Κροίσου και του άρπαξε τους θησαυρούς κι’ αυτόν τον ίδιο τον έπιασε αίχμάλωτο, Διέταξε τότε νά κάψουν τον Κροίσο ζωντανό και έτόιμασαν ένα σωρό από ξύλα.

Όταν ο Κροίσος κάθισε στη φωτιά, θυμήθηκε τα λόγια του Σόλωνα, γι’ αυτό και φώναξε τρεις φορές τ’όνομά του άπελπισμένα.

—Σόλων! Σόλων! Σόλων!

‘Ο Κύρος που άκουσε αυτό το όνομα, νόμισε πως ο Κροίσος φωνάζει κάποιον θεό, γι’ αυτό άπό περιέργεια, διέταξε νά τον κατεβάσουν άπό τη φωτιά για νά τον ρωτήσει.

Όταν άκουσε την ιστορία του Κροίσου και του Σόλωνα, φοβήθηκε πολύ μήν πάθη κι’ αυτός τά ίδια. Χάρισε λοιπόν στον Κροίσο τη ζωή και τά πλούτη του και τούδωσε πίσω τη χώρα του νά βασιλέψη.

‘Εργασίες για παιδιά: 1) Πές την ιστορία του Σόλωνα και Κροίσου. 2) Πώς βρίσκεις το Σόλωνα; Πώς τον Κροίσο; 3) Πώς φαντάζεσαι τον Κροίσο; 4) Πώς βρίσκεις τη στάση του Κύρου; 5) Ξεχώρισε τις καλύτερες εικόνες.

Ἀνακεφαλαίωση

1. Ὁ Κόδρος γιὰ νὰ δώσῃ τὴν πατρίδα του ντύνεται χωρικός καὶ θυσιάζεται.

2. Οἱ Ἀθηναῖοι, μετὰ τὸ θάνατο τοῦ Κόδρου ἀποκτοῦν κακὴ διοίκησιν ὧσπου παρουσιάζεται ὁ Σόλωνας.

3. Ὁ Σόλωνας δίνει καλοὺς καὶ σοφοὺς νόμους. Οἱ σπουδαιότεροι ἀπ' αὐτοὺς εἶναι ἡ κληρονομία, τὸ δδύδιμο τῶν χρηθῶν, τὸ μοῖρασμα τῶν θυλῶν καὶ τῶν τάξεων, ἡ ἐκκλησία τοῦ Δήμου, τὰ Δικαστήρια καὶ ἡ ἀνατροπὴ τῶν νέων.

4. Ὁ Σόλωνας φεύγοντας ἀπὸ τὴν Ἀθήνα περνᾷ ἀπὸ τὸν πλούσιον βασιλιὰ Κροῖσο ὅτεν ὁποῖο μαθαίνει πὺς ἡ εὐτυχία τοῦ ἀνθρώπου δὲν εἶναι τ' ἀμέτρητα πλούτη.

Τέστ.

1) ΜΑΚΑΡΙΖΕ — ΠΡΟ — ΜΗΔΕΝΑ — ΤΟΥ — ΤΕΛΟΥΣ : Ἀπ' αὐτὲς τίς λέξεις κάμε μιὰ φράση ποὺ εἶπε ὁ Σόλωνας

2) Ἡ τοῦ Κόδρου ἔσωσε τὴν

3) Ὁ Σόλωνας ἦταν	{ βασιλέας στρατηγός ἔμπορος νομοθέτης	Ποιὸ εἶναι τὸ σωστό ;

4) Ὁ Κύρος χάρισε τὴ ζωὴ τοῦ

Κεφάλαιο Γ'.

Περσικοὶ πόλεμοι

1. Ἀφορμὴ τῶν Περσικῶν πολέμων

Οἱ Ἑλληνικὲς ἀποικίαι. Πολλοὶ Ἕλληνες, φεύγοντας ἀπὸ τὴν πατρίδα τους γιὰ διάφορες αἰτίες, πήγαιναν σὲ διάφορα μέρη κι' ἔχτιζαν ἀποικίες. Οἱ σπουδαιότερες ἀπ' αὐτὲς ἦταν οἱ Ἰωνικὲς ἀποικίες στὴ Μικρασία. Οἱ ἀποικίες αὐτὲς ἀκμάσανε πολὺ στὸ ἐμπόριο, στὰ γράμματα, στὶς τέχνες καὶ στὶς ἐπιστήμες. Σ' αὐτὲς τὶς ἀποικίες γεννήθηκαν καὶ μεγάλωσαν οἱ πρὶο ἑξακουστοὶ ἄντρες τῆς ἀρχαιότητος, ὅπως ὁ Ὅμηρος, ὁ Θαλῆς, ὁ Πυθαγόρας, ὁ Ἰπποκράτης ὁ Ἡρόδοτος καὶ ἄλλοι.

Οἱ ἀποικίες ἐπαναστατοῦνε. Οἱ ἀποικίες ὅμως αὐτὲς δὲν ζοῦσαν πάντοτε ἐλεύθερες. Διάφοροι λαοὶ τὶς ὑπόταζαν κι' αὐτὲς πλήρωναν φόρους. Ἔτσι, πρῶτος λαὸς ποὺ τὶς ὑπέταξε ἦταν οἱ Λυδοὶ καὶ κατόπι οἱ Πέρσες.

Οἱ Πέρσες ἦταν λαὸς βάρβαρος, γι' αὐτὸ κι' οἱ ἀποικίες ἀναγκάστηκαν νὰ ἐπαναστατήσουν. Ἔστειλαν μάλιστα καὶ στὴν Ἑλλάδα καὶ ζήτησαν βοήθεια. Ἀπ' ὅλες τὶς πολιτείες μονάχα ἡ Ἀθήνα καὶ ἡ Ἐρέτρια ἔστειλαν λίγο σπαρτὸ καὶ μερικὰ πλοία. Ἔτσι ἐνισχυμένες, οἱ ἀποικίες, στὴν ἀρχὴ νίκησαν τοὺς Πέρσες. Ἐδιώξαν τὸ στρατὸ τους καὶ τὸν κυνήγησαν ὥς τὴν πρωτεύουσα τῆς Λυδίας, τὶς Σάρδεις, ὅπου ἔκαψαν καὶ τὰ ἀνάκτορα τοῦ βασιλιᾶ τῆς Περσίας.

Βασιλιάς τῶν Περσῶν ἐκείνη τὴν ἐποχὴ ἦταν ὁ Δαρεῖος. Ἔστειλε ἀμέσως πολὺ στρατὸ κι' ἐπνίξε τὴν ἐπανάσταση, καὶ φάνηκε πρὶο σκληρὸς τώρα. Διῶρισε αὐστηροὺς διοικητὲς κι' ἔβαλε βαρειοὺς φόρους.

Ὁ ὄρκος τοῦ Δαρείου. Ἐκείνους ὅμως ποὺ μίσησε περισσότερο κι' ἤθελε νὰ τοὺς ἐκδικηθῇ ὁ Δαρεῖος, ἦταν αἱ Ἀθηναῖοι.

Τὸ μίσος του ἦταν παλιό καὶ τοῦ τὸ δυνάμωνε ἡ γυναίκα του "Ατοσσα. Λένε, μάλιστα, πὼς ἔβαλε ἓνα βέλος στὴ χορδὴ τοῦ τόξου του καὶ τῶρριξε ψηλὰ στὸν οὐρανὸ κάμνοντας τοῦτον τὸν ὄρκο: «*Δὸς μου δύναμη, ὦ Δία, νὰ ἐκδικηθῶ τοὺς Ἀθηναίους!*»

Γιὰ νὰ μὴ ξεχάσῃ μάλιστα τὸν ὄρκο του, ἔβαλε ἓναν ὑπηρέτη νὰ τοῦ θυμίζει τοὺς Ἀθηναίους, λέγοντάς του μεσημέρι καὶ βράδυ στὸ τραπέζι:

—Κύριε, μὴ ξεχνᾷς τοὺς Ἀθηναίους....!»

Ἔτσι δόθηκε ἡ ἀφορμὴ στὸ Δαρεῖο νὰ κηρύξῃ τὸν πόλεμο τῆς Ἑλλάδας καὶ νὰ γίνουν οἱ Περσικοὶ πόλεμοι ποὺ βάσταξαν πολλὰ χρόνια.

Ἔργασίες γιὰ παιδιὰ: 1) Πῆς τὴν ἀφορμὴ τῶν Περσικῶν πολέμων. 2) Ξεχώρισε τίς λέξεις: ἀποικίες, Σάρδεις, "Ατοσσα καὶ πῆς τί ἦταν. 3) Δεῖξε στὸ χάρτη σου τὴ Μικράσια, τὴν Ἐρέτρια καὶ τὴν Ἀθήνα. 4) Περιέγραψε μὲ λόγια δικὰ σου τὴ σκηνὴ τοῦ δούλου καὶ τοῦ Δαρείου.

2. Πρώτη ἐκστρατεία τῶν Περσῶν στὴν Ἑλλάδα

Ὅταν ἐτοίμασε ἄρκετὸ στρατὸ καὶ στόλο, ἀποφάσισε ὁ Δαρεῖος νὰ ὑποτάξῃ τὴν Ἑλλάδα. Διῶρισε ἀρχηγὸ τῆς ἐκστρατείας τὸ γαμπρὸ του *Μαρδόνιο* καὶ κεῖνος ξεκίνησε τὴν ἀνοιξὴ τοῦ 492π.χ. ἐπικεφαλῆς τῶν πλοίων. Ὁ στρατὸς βάδιζε ἀπὸ στεριά μέσα ἀπὸ τὴ Θράκη καὶ τὴ Μακεδονία κι' ὁ στόλος ἀκολουθοῦσε ἀπὸ τὴν παραλία.

Ἡ ἐπιχείρηση ἦταν πολὺ δύσκολη, γιατί ὁ στρατὸς πολεμοῦσε διαρκῶς μ' ἄγριες φυλές κι' ὁ στόλος συναντοῦσε πολλές τρικυμίες. Μιά φυλὴ μάλιστα τῶν Φρύγων, ἀφνιδίασε τὸ *Μαρδόνιο* καὶ τοῦ κατέστρεψε σὲ μιὰ βραδυὰ 20 χιλιάδες στρατὸ καὶ πλῆγωσε καὶ τὸν ἴδιο. Ἐπειτα, φθάνοντας ὁ στόλος τοῦ στὸ ἀκρωτήριον *Ἄθω*, στὸ σημερινὸ Ἀγιονόρος, συνάντησε τρικυμία τρομερὴ ποὺ τοῦ κατέστρεψε σχεδὸν ὅλα τὰ πλοῖα.

Κατεστραμένος καὶ πληγωμένος ὁ *Μαρδόνιος* ἀναγκάστηκε νὰ διακόψῃ τὴν ἐκστρατεία του καὶ νὰ γυρίσῃ πίσω στὴν Περσία καταντροπισσμένος.

Ἔργασίες γιὰ παιδιὰ: 1) Πῆς τὴν πρώτη ἐκστρατεία τῶν Περσῶν στὴν Ἑλλάδα. 2) Δεῖξε μὲ τὸ δάχτυλο στὸ χάρτη τὴν πορεία τοῦ *Μαρδονίου*. 3) Δεῖξε ἀκόμη τὸ μέρος τῆς καταστροφῆς τῶν Περσικῶν πλοίων.

3. Δεύτερη έκστρατεία τῶν Περσῶν στήν Ἑλλάδα

«Γῆ» καὶ «ὕδωρ». Τὸ πάθημα τοῦ Μαρδόνιου δὲν ἔκαμε καμμιὰ ἐντύπωση στὸ Δαρεῖο. Ἐτοίμασε ἀμέσως 100 χιλιάδες στρατὸ καὶ 600 πλοῖα.

Προτοῦ ὅμως ἐπιχειρήσει τὴ δεύτερη έκστρατεία του, ὁ Δαρεῖος, ἔστειλε πρέσβεις του στὴν Ἑλλάδα γιὰ νὰ βολιδοσκοπήσουν τὴν κατάσταση καὶ νὰ ζητήσουν τὴν ὑποταγὴ της.

Οἱ πρέσβεις περνώντας τὶς διάφορες πολιτείες, ζητοῦσαν γιὰ σημάδια ὑποταγῆς «γῆ» καὶ «ὕδωρ», πράγμα ποὺ πέτυχαν σὲ πολλὲς πολιτείες. Ποῶτες πολιτείες ποὺ δῆλωσαν ὑποταγὴ ἦταν ἡ Αἰγίνα καὶ ἡ Θῆβα.

Οἱ Ἀθηναῖοι σκότωσαν τοὺς κήρυκες τῶν Περσῶν κι' οἱ Σπαρτιάτες τοὺς κρέμασαν εἰρωνικά σ' ἓνα πηγάδι, γιὰ νὰ πάρουν αὐτὸ ποὺ ζητοῦσαν.

Ἀπόβαση τῶν Περσῶν στὴν Ἑλλάδα. Ὁ Δαρεῖος διώρισε ἀρχιστράτηγους τὸ Δάτη καὶ Ἀρταφέρνη καὶ τοὺς διέταξε νὰ ἐκστρατεύσουνε στὴν Ἑλλάδα.

Οἱ δυὸ στρατηγοὶ ξεκίνησαν τὴν ἀνοιξη τοῦ 490 π. Χ. με ἀντίθετο δρομολόγιο ἀπὸ κεῖνο ποὺ εἶχε ἀκολουθήσει ὁ Μαρδόνιος. Πέρασαν τὰ νησιά τοῦ Αἰγαίου πελάγους καὶ τιμώρησαν τὶς πόλεις ποὺ δὲν εἶχαν δηλώσει ὑποταγὴ καὶ φιλία. Κατόπι ἦρθαν κι' ἔκαψαν τὴν Ἐρέτρια καὶ πῆραν σκλάβους τοὺς περισσότερους κατοίκους. Μετὰ τὴν ἐπιτυχία τοὺς αὐτῆς, οἱ Πέρσες, ἦρθαν κι' ἀποβιβάστηκαν στὴν Ἀττικὴ, στὴν πεδιάδα τοῦ Μαραθῶνα.

Ἐτοιμασίες τῶν Ἑλλήνων. Μόλις οἱ Ἀθηναῖοι ἔμαθαν πὺς ὁ ἐχθρὸς εἶχε φτάσει στὴν πόρτα τους, ἔστειλαν ἀμέσως νὰ ζητήσουν βοήθεια ἀπὸ τὶς διάφορες πόλεις τῆς Ἑλλάδας. Στὴ Σπάρτη ἔστειλαν τὸν καλύτερο ἀγγελιοφόρο τους, τὸν ταχυδρόμο Φειδιππίδη.

Οἱ Σπαρτιάτες ἔτυχε νὰ γιορτάζουν τὶς μέρες αὐτὲς καὶ ποτὲ δὲν λάβαιναν μέρος σὲ πόλεμο ἂν δὲν εἶχε πανσέληνο.

Παράγγειλαν λοιπὸν στοὺς Ἀθηναίους πὺς θὰ τοὺς ἔστελναν βοήθεια, ὅταν θὰ τέλειωναν οἱ γιορτὲς κι' ὅταν θὰ γέμιζε τὸ φεγγάρι. Μὰ καὶ ἡ ἀπάντηση τῶν ἄλλων πολιτειῶν ἦταν ἀπελπιστικὴ, γιατί καμμιὰ πολιτεία δὲν ἤθελε νὰ τὰ βάλῃ με τοὺς Πέρσες. Μονάχα οἱ Πλαταιεῖς ἔστειλαν χίλιους πολεμιστὲς κι' οἱ Ἀθηναῖοι διέθεταν μονάχα δέκα χιλιάδες.

Ἔργασίες γιὰ παιδιὰ: 1) Τὶ σημαίνουν οἱ λέξεις «γῆ καὶ ὕδωρ»

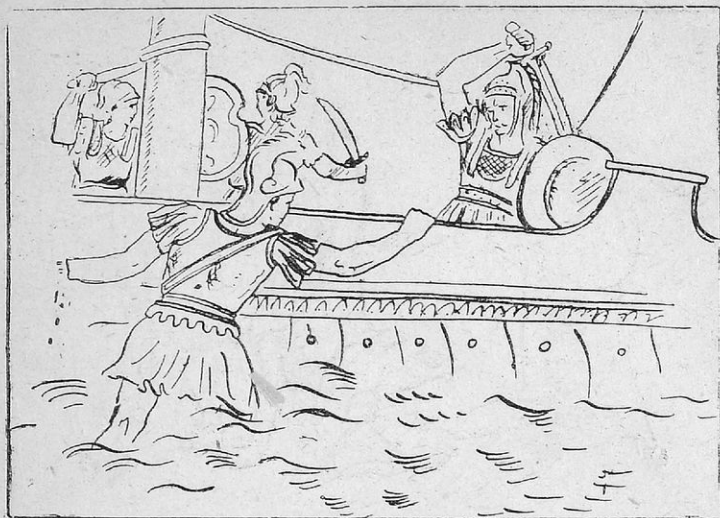
Ὁ Μιλτιάδης

2) Δείξε στο χάρτη την πορεία του Δάτη και Ἀρταφέρνη. 3) Ὑπολόγισε τὴ δύναμη τῶν Περσῶν, τὴ δύναμη τῶν Ἑλλήνων καὶ δὲς τὴ διαφορά τους. 4) Ποῦ εἶναι ὁ Μαραθῶνας; Γνωρίζεις τίποτα ἄλλο;

4. Ἡ Μάχη τοῦ Μαραθῶνα

Ὁ Μιλτιάδης γίνεται ἀρχιστράτηγος. Οἱ Ἀθηναῖοι εἶχαν πάντοτε δέκα στρατηγούς, ἓναν ἀπὸ τὴν κάθε φυλὴ καὶ δῆμο. Ἀρχιστράτηγοι γίνονταν ὅλοι οἱ στρατηγοί, καθένας μὲ τὴ σειρά του καὶ γιὰ μιὰ μέρα μονάχα. Ἀνάμεσα σ' αὐτοὺς ἦταν ὁ Ἀριστείδης, ὁ Μιλτιάδης, ὁ Καλλιμάχος, ὁ Θεμιστοκλῆς, ὁ Ξάνθιππος, ὁ Στησίλαος καὶ ἄλλοι.

Τότε, ὁ στρατηγὸς Ἀριστείδης, βλέποντας τίς στρατηγικὲς ικανότητες τοῦ Μιλτιάδη στὸ πολεμικὸ συμβούλιο ποὺ ἔκαναν, πρότεινε νὰ παραχωρήσουν ὅλοι τὴν ἡμέρα τῆς ἀρχιστρατηγίας τῶν στὸν Μιλτιάδη, δίνοντας πρῶτος τὸ παράδειγμα. Ὅλοι οἱ στρατηγοὶ δέχτηκαν κι' ὁ Μιλτιάδης ἐγίνε ἀρχιστράτηγος.

Ὁ Κυναίγειρος

Ἡ δρομαία ἔφοδος. Ὁ Μιλτιάδης μόλις ἔγινε ἀρχιστράτηγος, ἔβαλε σ' ἐνέργεια τὸ σχέδιο τῆς μάχης. Τὸ σχέδιο αὐτὸ ἦταν ἡ *δρομαία ἔφοδος*, δηλαδή ταχυτάτη ἐπίθεση, γιὰ νὰ μὴ δώσει καιρὸ στὸν ἐχθρὸ νὰ χρησιμοποίησῃ ὅλες τοῦ τις δυνάμεις.

Παράταξε λοιπὸν τὶς 10 χιλιάδες τοῦ στὸ ἴδιο μέτωπο μὲ τὸν ἐχθρὸ κι' ἐνίσχυσε ὅσο μποροῦσε τὰ ἄκρα. Στὸ κέντρο τῆς παράταξης ἔφτιαξε ἕνα ξύλινο τεῖχος κι' ἔβαλε μέσα *τοξότες ψιλοῦς*, γιὰ νὰ βοηθήσουν κι' αὐτοὶ στὴν ἐπίθεση τὴν κατάλληλη ὥρα.

Ἔτσι, ὅταν ἐτοίμασε τὸ στρατὸ του, ὁ Μιλτιάδης, ἔδωσε τὸ σημεῖο τῆς ἐπίθεσης κι' οἱ Ἀθηναῖοι σὰν τρελλοὶ ὤρμησαν στοὺς ἐχθρούς των. Ἡ μάχη ποὺ ἔγινε ἦταν φοβερὴ καὶ φονικὴ γιὰτὶ οἱ Ἕλληνες πολεμοῦσαν στήθος μὲ στήθος κι' ἕνας μὲ δέκα. Οἱ Πέρσες ἀπάντησαν στὴν ξαφνικὴ ἐπίθεση καὶ κατάφεραν νὰ σπάσουν τὸ κέντρο τῶν Ἑλλήνων. Προχωρώντας ὁμοῦς ἔφτασαν στὸ ξύλινο τεῖχος. Ἐκεῖ τοὺς ὑποδέχτηκαν οἱ ψιλοὶ μὲ βροχὴ ἀπὸ βέλη. Προτοῦ καταλάβουν τὸ τέχνασμα τοῦ Μιλτιάδη, βρέθηκαν περικυκλωμένοι ἀπὸ τὰ δυὸ ἄκρα.

Ὁ Κυναίγειρος. Περικυκλωμένοι, οἱ Πέρσες, ἔπαθαν τρομερὴ καταστροφὴ γι' αὐτὸ καὶ ζήτησαν διέξοδο στὴ θάλασσα. Ἱστορικὰ Χρόνια, Δ' Δημοτικῶ, Γ. Σακκά

Νε - νι - κή - κα - μεν...

για νά μπουνε στά πλοῖα. Οἱ Ἕλληνες τοὺς κυνήγησαν ὡς ἐκεῖ κι' ἀκολούθησε δεύτερη μάχη στὴν παραλία.

Ὁ *Κυναίγειρος*, ὁ ἀδερφὸς τοῦ ποιητῆ Αἰσχύλου, ἄρπαξε μὲ τὸ χέρι του ἓνα καράβι περσικὸ κι' οἱ Πέρσες τοῦκοψαν τὸ χέρι μ' ἓνα τσεκοῦρι. Ὁ *Κυναίγειρος* ἄπλωσε τᾶλλο χέρι του κι' οἱ Πέρσες τοῦ ἔκοψαν καὶ κεῖνο. Τότε ὁ *Κυναίγειρος* ἄρπαξε τὸ καράβι μὲ τὰ δόντια. Τότε ἓνας Πέρσης μὲ μιὰ σπαθιά τοῦ ἔκοψε τὸ κεφάλι.

«*Νενικήκαμεν!*» Οἱ Πέρσες μπῆκαν ὅσο μπορούσαν γρηγορώτερα στὰ καράβια τους, ἀφοῦ ἄφησαν στὸ μέρος τῆς μάχης ἕξι χιλιάδες νεκροὺς καὶ πολλὰ πλούσια λάφυρα.

Οἱ Ἀθηναῖοι, στὸ μεταξύ, περίμεναν στὴν ἀγορὰ τὸ ἀποτέλεσμα τῆς μάχης. Ἕνας *Μαραθωνομάχος* τότε ἔτρεξε μὲ ὅλο του τὸν ὄπλισμό κι' ἔφερε τὴν εὐχάριστη εἴδηση στοὺς Ἀθηναίους:

— *Νε-νι-κή-κα-μεν...*! τοὺς φώναξε μὲ κομμένη φωνὴ καὶ σωριστήκα κατὰ νεκρὸς ἀπὸ τὴν κούραση καὶ τὴ λαχτάρα.

Τὸ βράδυ γύρισε κι' ὁ Μιλτιάδης στὴν Ἀθήνα. Ἀφοῦ ἄφησε τὸν Ἀριστείδη νά φυλάη στὸ Μαραθῶνα τὰ λάφυρα, αὐτὸς ἔτρεξε καὶ παράταξε τὸ στρατὸ του στὸ Φάληρο. Περίμενε ἀπὸ κεῖ νέα ἀπόβαση τῶν Περσῶν, πρᾶγμα ποὺ ἐπεχείρη-

σαν νά τὸ κάνουν. "Όταν ὁμως εἶδαν τὸ στρατὸ ποὺ τοὺς περιμένε, ἄλλαξαν ἀμέσως πορεία καὶ ἔφυγαν, γυρίζοντας ντροπιασμένοι στὴν Περσία.

"Υστερα ἀπὸ δυὸ μέρες ἔφτασαν καὶ δύο χιλιάδες Σπαρτιάτες μὰ ἦταν ἀργὰ ὁμως. Πῆγαν στὸ Μαραθῶνα κι' εἶδαν τοὺς νεκροὺς καὶ τὰ λάφυρα καὶ ξαναγύρισαν στὴ Σπάρτη.

Οἱ Ἀθηναῖοι ἔστησαν μνημεῖο στὸ Μαραθῶνα γιὰ τοὺς νεκροὺς καὶ μεῖς ἀργότερα, καθιερώσαμε τὸ *Μαραθῶνιο δρόμο*. Πρῶτος Μαραθωνοδρόμος στὴν Ἑλλάδα ἦταν ὁ *Λούης*.

Θάνατος τοῦ Μιλτιάδη. Ὁ Μιλτιάδης, στὴ μάχη τοῦ Μαραθῶνα πληγώθηκε μὰ κέρδισε ὁμως τὴ μεγαλύτερη δόξα. "Εγινε ὁμως ἐγωῖστῆς καὶ υπερήφανος γι' αὐτὸ κι' οἱ ἐχθροὶ τοῦ βρῆκαν τὴν εὐκαιρία νὰ τὸν κατηγορήσουν καὶ νὰ τὸν δικάσουν. Σ' αὐτὸ τοὺς βοήθησε πολὺ καὶ ἡ ἀποτυχία του στὴν ἐκστρατεία τῆς Πάρου.

Ὁ Μιλτιάδης, θέλοντας νὰ τιμωρήσῃ ἓναν ἐχθρὸ του ἀπὸ τὴν Πάρου, τὸν *Δυσαγόρα*, ἐξεστράτευσε ἐναντίον τοῦ νησιοῦ, τάχα γιατί εἶχε δηλώσει φιλία μὲ τοὺς Πέρσες. Οἱ Πάριοι ὁμως πολιτεύτηκαν πονηρὰ καὶ κέρδισαν χρόνο. Ἀντιστάθηκαν στὴν πολιορκία τοῦ Μιλτιάδη καὶ τὸν ἀνάγκασαν νὰ γυρίσῃ στὸν Πειραιᾶ ντροπιασμένος. Οἱ ἐχθροὶ τοῦ ἀμέσως τὸν μῆνυσαν κι' οἱ δικαστὲς τὸν καταδίκασαν νὰ πληρώσῃ πενήντα *τάλαντα* πρόστιμο, τὰ ἔξοδα τῆς ἐκστρατείας.

Ὁ Μιλτιάδης πέθανε πικραμένος καὶ ἄρρωστος στὴ φυλακὴ ἀπὸ τὴν πληγὴ τοῦ ποδιοῦ του, χωρὶς νὰ μπορέσῃ νὰ πληρώσῃ τὸ πρόστιμο. Ἀργότερα, ὁ γιὸς του *Κίμωνας*, πλήρωσε τὸ πρόστιμο τοῦ πατέρα του κι' ἀποκατάστησε τὸνομά του.

Ἔργασίες γιὰ παιδιὰ : 1) Πῆς τὶ ἔμαθες γιὰ τὴ μάχη τοῦ Μαραθῶνα. 2) Ξεχώρισε τίς λέξεις: «*δρομαία ἔφοδος*», *φιλος*, *τοξότης*, *μαραθωνομάχος*, *μαραθῶνιος*, *τάλαντο* καὶ πῆς τὴ σημασία τους. 3) Φαντάζεσαι τὴ σκηνὴ τῆς μάχης; τὴν εἰκόνα τοῦ Κυναίγειρου; τὴν εἰκόνα τοῦ Μαραθωνομάχου; 4) Γράψε στὸ τετράδιό σου τοὺς χαρακτηρισμοὺς σου γύρω στὰ πρόσωπα: Μιλτιάδης—Κυναίγειρος.

5. Τρίτη ἐκστρατεία τῶν Περσῶν στὴν Ἑλλάδα

Θάνατος τοῦ Δαρείου. Ὁ Δαρεῖος καὶ μ' αὐτὴ τὴν καταστροφὴ δὲν ἀπελπίστηκε κι' ἄρχισε νὰ ἐτοιμάζῃ καινούργιο στρατὸ καὶ στόλο γιὰ τὴν κατάκτηση τῆς Ἑλλάδας. Προτοῦ ὁμως τελειώσῃ τίς ἐτοιμασίες του πέθανε καὶ στὸ θρόνο ἀνέβηκε ὁ γιὸς του *Ξέρξης*.

Ὁ Ξέρξης ἐξακολούθησε τίς ἐτοιμασίες τοῦ πατέρα του

δέκα ολόκληρα χρόνια. "Ετσι τὴν ἀνοιξη τοῦ 480 π. Χ. εἶχε ἐτοιμάσει ἕνα ἑκατομῦριο πεζικό, ὀγδόντα χιλιάδες ἵππικό καὶ χίλια διακόσια πλοῖα.

«*Μολὼν λαβέ!*» Μ' αὐτὸ τὸ ἀμέτρητο πλῆθος ξεκίνησε ὁ Ξέρξης νὰ κυριέψῃ τὴν Ἑλλάδα. Ἐξεψε τὸν Ἑλλησποντο μὲ γέφυρα καὶ τὸν πέρασε. Ἐπειδὴ ὁμῶς ἡ θάλασσα πολλὰς φορές τοῦσπασε τὸ γεφύρι, διάταξε νὰ τὴ δέσουν μὲ ἀλυσσίδες καὶ νὰ τὴ δείρουν!!!

"Ετσι πέρασε στὴν Ἑλλάδα ἀπὸ τὴν Ἀσία. Πορεύτηκε ἀπὸ τὴ Θράκη στὴ Μακεδονία κι' ἔφτασε στὴ Θεσσαλία. Ἀπὸ κεῖ προχώρησε καὶ στάθηκε στὰ στενὰ τῶν *Θερμοπυλῶν*, ἐνῶ ὁ περσικὸς στόλος ἦρθε στὸ ἀκρωτήριο *Ἀρτεμίσιο* τῆς Εὐβοίας.

Οἱ Ἕλληνες, ὅταν ἔμαθαν πὼς ἔρχεται περσικὸς στρατός, ἔστειλαν ἀμέσως ἑπτὰ χιλιάδες στρατὸ μὲ ἀρχηγὸ τὸ βασιλιά τῆς Σπάρτης *Λεωνίδα*, γιὰ νὰ μποδίσῃ τὸν Ξέρξη στὶς *Θερμοπύλες*.

Ὁ Ξέρξης, ὅταν ἔμαθε τὰ κατέκαστα, ἔστειλε κήρυκες στὸ *Λεωνίδα* νὰ τοῦ ποῦν νὰ τοὺς παραδώσῃ τὰ ὅπλα.

— *Μολὼν λαβέ!* ἀπάντησε ὁ *Λεωνίδας* λακωνικὰ στοὺς κήρυκες, ποὺ σήμαινε στὴ δική μας γλώσσα. «"Ἄς ἔρθῃ ὁ Ξέρξης νὰ τὰ πάρῃ».

— Μὰ εἴμαστε τόσοι πολλοί, τοῦ εἶπαν οἱ ἀντιπρόσωποι τοῦ Ξέρξη, ποὺ τὰ βέλη μας θὰ σκιάσουν τὸν ἥλιο.

— Καλύτερα, ἀπάντησε ὁ *Λεωνίδας*. Θὰ πολεμήσωμε στὸν ἴσκιο.

Ἐφιάλτης. Τότε οἱ ἀντιπρόσωποι ἔφυγαν κι' ὁ Ξέρξης διάταξε ἐπίθεση μὲ τὰ καλύτερα τμήματα τοῦ στρατοῦ του. "Ολες οἱ ἐπιθέσεις τους ὁμῶς ἀπότυχαν κι' ὁ Ξέρξης ἔστειλε στὸ τέλος τὸ σῶμα τῶν «ἀθανάτων».

Καὶ ἡ ἐπίθεση τῶν «ἀθανάτων» ἀπότυχε ὅπως τῶν ἄλλων. Τότε ὁ Ξέρξης ἄρχισε νὰ στενοχωριέται. Στὴ δύσκολη ἐκείνη στιγμή παρουσιάστηκε μπροστά του ὁ *Ἐφιάλτης*.

Ὁ *Ἐφιάλτης* ἦταν ἕνας προδότης Ἕλληνας ποὺ ἤξερε ἐκεῖνα τὰ μέρη. Εἶπε λοιπὸν στὸν Ξέρξη πὼς μποροῦσε νὰ τὸν οδηγήσῃ ἀπὸ κρυφὰ μονοπάτια στὰ νῶτα τῶν Ἑλλήνων καὶ νὰ τοὺς περικυκλώσῃ.

Ὁ Ξέρξης χάρηκε ὑπερβολικὰ κι' ἔδωσε στὸν *Ἐφιάλτη* πολλὰ χρήματα. Ἐστειλε τότε ἕνα μέρος τοῦ στρατοῦ του καὶ βγήκε στὰ νῶτα τοῦ *Λεωνίδα*.

«*ᾧ ξεῖν ἀγγέλειν Λακεδαιμονίοις*». "Όταν ὁ *Λεωνίδας* κατὰλαβε τὴν προδοσίαν ποὺ ἐγίνε, κάλεσε ὅλους τοὺς Ἕλληνες ποὺ ὑπεράσπιζαν τὰ στενὰ καὶ τοὺς εἶπε ποιὸς θέλει νὰ μείνῃ

καὶ ποῖος θέλει νὰ φύγῃ. Τοὺς ξήγησε καθαρὰ τὴ θέσῃ τους καὶ τοὺς εἶπε, πὼς αὐτὸς μὲ τοὺς Σπαρτιάτες του θὰ ἔμειναν νὰ πολεμήσουν ὥσπου νὰ σκοτωθοῦν ὅλοι, σύμφωνα μὲ τὸν νόμο τῆς Σπάρτης. Οἱ Ἕλληνες ὅταν τὸ ἄκουσαν σηκώθηκαν καὶ ἔφυγαν. Στὶς Θερμοπύλες ἔμειναν μονάχα ἑφτακόσιοι *Θεσπιδεῖς* καὶ τριακόσιοι *Σπαρτιάτες*.

Ἡ μάχῃ ἄρχισε φοβερὴ καὶ ὁ Ξέρξης ἔπαθε φοβερὴ πανωλεθρία. Πάνω ἀπὸ εἴκοσι χιλιάδες Πέρσες σκοτώθηκαν καὶ ἀνάμεσα σ' αὐτοὺς τὰ δυὸ ἀδέρφια τοῦ Ξέρξη.

Κι' ἀπὸ τοὺς Ἕλληνες δὲν ἔμεινε οὔτε ἓνας. Ἐπесαν ὅλοι μπροστὰ στὸ καθῆκον τῆς τιμῆς ἀπὸ τὸν Λεωνίδα μέχρι τὸν τελευταῖο στρατιώτη. Μονάχα ἓνας Σπαρτιάτης—ὁ *Ἀριστόδημος*—σώθηκε, ἐπειδὴ ἔπασχε ἀπὸ τὰ μάτια του καὶ γύρισε πίσω στὴ Σπάρτη.

Οἱ Σπαρτιάτες ὅμως τόσο πολὺ τὸν περιφρόνησαν, ὥστε ἀναγκάστηκε τὸν ἄλλο χρόνο νὰ λάβῃ μέρος στὴ μάχῃ τῶν Πλαταιῶν καὶ νὰ πολεμήσῃ πρῶτος σὰ λεοντάρι, γιὰ νὰ ξεπλύνῃ τὴν ντροπὴ του.

Ἀργότερα, στὶς Θερμοπύλες, οἱ Ἕλληνες ἔστησαν μνημεῖο γιὰ κείνους ποὺ ἔπесαν μὲ τὴ Σπαρτιατικὴ ἐπιγραφή πάνω:

«Ὁ ξεῖν ἀγγέλειν Λακεδαιμονίοις ὅτι τῆδε
κείμεθα, τοῖς κείνων ρήμασι πειθόμενοι».

Δηλαδή: «Ὁ ξένε πὲς στοὺς Λακεδαιμονίους πὼς εἴμαστε θαμμένοι δὴ πέρα, ὑπακούοντας στοὺς νόμους τῆς Σπάρτης».

Τὴν ἴδια μέρα ὁ Ἑλληνικὸς στόλος, ποὺ ἀριθμοῦσε 366 πλοῖα¹⁾, ἔφερεν μεγάλη καταστροφὴ στὸν Περσικὸ, κοντὰ στὸ ἀκρωτήριο *Ἀρτεμίσιο* κι ἐρχόταν κατόπι στὰ στενὰ τῆς Σαλαμίνας.

Ἔργασίες γιὰ παιδιὰ: 1) Πᾶς γιὰ τὴ μάχῃ τῶν Θερμοπυλῶν ἔκείνα ποὺ ἔμαθες. 2) Δεῖξε στὸν χάρτη σου τίς Θερμοπύλες καὶ τὸ Ἀρτεμίσιο. 3) Σεχώρισε τίς λέξεις *Ἐφιάλτης*, *Λεωνίδας*, *Ἀριστόδημος*, *Θεσπιδεῖς* καὶ πᾶς τί ἦταν καθένα ἀπὸ τὰ ὀνόματα ποὺ ἀναφέρονται. 4) Γράψε στὴν καλλιγραφία σου τὸ ἐπιτύμβιο τῶν Σπαρτιατῶν καὶ μάθε το καὶ σὺ ἀπ' ἑξῶ.

6. Ἡ ναυμαχία τῆς Σαλαμίνας

«*Τὸ ξύλινον τεῖχος*». Ὁ θάνατος τοῦ Λεωνίδα κατατρόμα-

1) Ἀναλυτικὰ ἡ κάθε πολιτεία εἶχε τὰ παρακάτω πλοῖα: Ἀθῆνα 180, Χαλκίδα 20, Κόρινθος 40, Αἴγινα 30, Μέγαρο 20, Σπάρτη 16, Σικυώνια 15, Ἐπίδαυρος 10, Ἀμβρακία 7, Ἐρέτρια 7, Τροιζήνα 5, Ἑρμιόνη 5, Λευκάδα 3, Κῶς 2, Στύρα 2, Κύθνος 1, Νάξος 4, Κρότωνας 1.

ξε τοὺς Ἕλληνας καὶ προπαντὸς τοὺς Ἀθηναίους. Ἔστειλαν ἀμέσως θεοπόρους, δηλαδὴ ἀντιπροσώπους, στὸ μαντεῖο τῶν Δελφῶν νὰ ρωτήσουν τὸ Θεὸ τί πρέπει νὰ κάνουν. Ἡ Πυθία Ἀριστονίκη τοὺς ἔδωσε ἓνα φοβερὸ χρησμὸ στὴν ἀρχὴ καὶ οἱ Θεοπόροι τὴν παρακάλεσαν νὰ μεσολαβήσῃ στὸ Θεὸ γιὰ νὰ τοὺς λυπηθῇ καὶ νὰ τοὺς πεῖ δυὸ παρηγορητικὰ λόγια. Ἡ Πυθία ἔδωσε δεύτερο χρησμὸ μαλακώτερο ἀπ' τὸν πρῶτο : « Δὲν ἤμπορεῖ ἡ Ἀθηνᾶ νὰ ἐξιλεώσῃ τὸν Ὀλύμπιον Δία, ἔλεγε ὁ χρησμὸς τῆς Ἀριστονίκης. Μόνο τοῦτο μπορῶ νὰ σᾶς βεβαιώσω : ὅτι κι' ἂν ὅλα χαθοῦν στὴ χώρα τῆς Ἀττικῆς ὁ Δίας θ' ἀφήσῃ ἀπόρρητο τὸ «ξύλινο τεῖχος». Αὐτὸ μόνο θὰ σώσῃ καὶ σᾶς καὶ τὰ παιδιὰ σας. Μὴν περιμένειτε λοιπὸν, νὰ σᾶς προσβάλλῃ τὸ ἵππικὸ καὶ τὸ πεζικόν, ἀλλὰ γυρίστε τίς πλάτες καὶ φύγετε ; Ἄλλῃ φορὰ θ' ἀντιμετωπίσετε τὸν ἐχθρό. Ὡ θεῖα Σαλαμίνα. Σὺ θὰ καταστρέψῃς τέκνα γυναικῶν ἢ στὸν καιρὸ τῆς σπορᾶς ἢ στὸν καιρὸν τῆς συγκομιδῆς τῶν καρπῶν τῆς γῆς.....».

Οἱ Ἀθηναῖοι ἔδωσαν ἀμέσως ἐξήγησι στὸ χρησμὸ καὶ «ξύλινο τεῖχος» θεώρησαν τὰ πλοῖα. Μετέφεραν λοιπὸν τὰ γυναικόπαιδα στὴν Αἴγινα κι' οἱ ἄντρες μῆκαν μὲ τὸ Θεμιστοκλῆ στὰ πλοῖα. Μονάχα μερικοὶ γέροι ἔδωσαν διαφορετικὴ ἐρμηνεία στὸ χρησμὸ. Νόμιζαν, πῶς «ξύλινο τεῖχος» ἦταν τὸ ξύλινο τεῖχος τῆς Ἀκρόπολης. Αὐτοὶ ἀνέβηκαν στὸν ἱερὸ βράχο καὶ κάθισαν κι' ὅταν μῆκε ὁ Ξέρξης στὴν Ἀθήνα καὶ τὴν ἔκαψε, τοὺς σκότωσε ὅλους.

Τὸ ναυτικὸ συμβούλιο.—Ὁ ἐνωμένος στόλος τῶν Ἑλλήνων εἶχε γιὰ ἀρχινάρχο τὸν Σπαρτιάτη *Εὐρυβιάδην*. Ὁ Εὐρυβιάδης, στὸ ναυτικὸ συμβούλιο ποὺ ἔγινε, ἐπέμενε, πῶς ἔπρεπε νὰ φύγουν ἀπὸ τὰ στενὰ καὶ νὰ δώσουν τὴ ναυμαχίαν στὴν ἀνοιχτὴ θάλασσα.

Ὁ ναύαρχος ὅμως τῶν Ἀθηναίων *Θεμιστοκλῆς*, εἶχε διαφορετικὴ γνώμη. Ἐλεγε, πῶς συμφέρον τῶν Ἑλλήνων ἦταν νὰ πολεμήσουν στὰ στενὰ τῆς Σαλαμίνας. Οἱ δυὸ ἄντρες διαφώνησαν κι' ὁ Εὐρυβιάδης, θυμωμένος, σήκωσε τὸ μπαστούνι του νὰ χτυπήσῃ τὸν Θεμιστοκλῆ, ποὺ στεκόταν ἀτάραχος.

—*Πάταξον μὲν, ἄκουσον δέ*, τοῦ λέγει.

Τότε, ἓνας ἄλλος ναύαρχος, ὁ *Ἀδεύμαντος* τῶν Κορινθίων, εἶπε στὸ Θεμιστοκλῆ τὰ ὕβριστικὰ λόγια :

—Θεμιστοκλῆ σώπαινε, γιατί δὲν ἔχεις ἐλεύθερη πατρίδα καὶ λόγος δὲν σοῦ πέφτει ἀφοῦ δὲν ἔχεις ψῆφο. Δὲν ἔχεις καμμιὰ θέσι σ' αὐτὸ τὸ συμβούλιο. . .

Ὁ Θεμιστοκλῆς μπροστὰ σ' αὐτὴ τὴ βρισιὰ τοῦ Ἀδεύμαντου, ἀπάντησε μ' ὀργὴ καὶ ὑπερηφάνεια :

—“Όσο οἱ Ἀθηναῖοι ἔχουν διακόσια γεμάτα καράβια, Ἀδεύμαντε, μποροῦν ν’ ἀποκτήσουν πόλη καὶ χώρα μεγαλύτερη ἀπὸ τὴ δική σου. . .

Καὶ γυρίζοντας στὸν Εὐρυβιάδην τοῦ λέει μὲ λοχτάρια :

—Ναύαρχε, ἀπὸ σένα ἐξαρτιέται ἡ τύχη τῆς Ἑλλάδας. Μείνε δὴ πέρα νὰ δώσουμε τὸ χτύπημα στὸν ἐχθρό, γιατί ἂν δὲν μείνετε θὰ πάρουμε τὰ καράβια μας καὶ τὶς οἰκογένειές μας καὶ θὰ πᾶμε στὴν παλιά μας ἀποικία τὴν Σίριν τῆς Ἰταλίας. . . .

Τὸ σχέδιο τοῦ Θεμιστοκλῆ. Ἡ ἀτμόσφαιρα στὸ συμβούλιο ἦταν ἐχθρική γιὰ τὸ Θεμιστοκλῆ γιὰ αὐτὸ καὶ κείνος ἀποφάσισε, ὥσπου νὰ ξημερώσῃ, νὰ βάλῃ σ’ ἐφαρμογὴ ἓνα σχέδιο, πού πέρασε ἀπὸ τὸ μυαλό του.

Στέλνει κρυφὰ τὸν δάσκαλο τῶν παιδιῶν του, τὸν Σίκνιο, πού ἤξαιρε τὰ Περσικά, γιὰ νὰ πῇ στὸν Ξέρξην «πὼς οἱ Ἕλληνες σκοπεύουν νὰ φύγουν ἀπ’ τὴ Σαλαμίνα. Ἔπρεπε λοιπὸν νὰ βιασθῇ καὶ νὰ τοὺς κυκλώσῃ στὰ στενὰ καὶ νὰ τοὺς καταστρέψῃ, ἂν θέλῃ».

Ὁ Ξέρξης πίστεψε στὴν παραγγελία τοῦ Θεμιστοκλῆ καὶ περικύκλωσε τὸν Ἑλληνικὸ στόλο. Αὐτὸς δὲ ἔστησε ἓνα χρυσὸ θρόνο στὸ μικρὸ βουναλάκι *Αἰγάλειω*, γιὰ νὰ παρακολουθῇ ἀπὸ κεῖ τὴν ναυμαχία.

Ἡ ναυμαχία. Τὸ πρωί, βλέποντας οἱ Ἕλληνες πὼς εἶχαν περικυκλωθῇ, ἀποφάσισαν πλέον μονιασμένοι νὰ πολεμήσουν. Οἱ σάλπιγγες ἔδωσαν τὸ σημεῖο τῆς μάχης μὲ τὸ πολεμικὸ τραγούδι. «Ἐμπρὸς παιδιά τῶν Ἑλλήνων». Ὁ ἥλιος ξεπροβάλλει ἀπὸ τὸν Ὑμηττὸ καὶ τὰ ἔμβολα τῶν Ἑλληνικῶν καρabiῶν λάμπουν. Τὰ κουπιά λάμπουν μὲ ρυθμὸ στὴν ἐπίθεσιν κι’ οἱ Ἕλληνες εἶναι ὅλοι στὴ θέσιν τους. Τὸ λαφρὶὸ ἀεράκι βοηθᾷ τὰ Ἑλληνικά πανιά κι’ ἡ ἐπίθεσιν ἔχει ἀρχίσει.

Πρῶτος ὁρμάει μὲ τὸ πλοῖο του ὁ Ἀθηναῖος Ἀμεινίας, ἀδερφὸς τοῦ Κυναίγειρου καὶ τοῦ Αἰσχύλου καὶ βουλιάζει ἓνα καράβι ἐχθρικὸ πού βρίσκεται μπροστὰ του. Δεύτερο ὁρμάει ἓνα πλοῖο τῆς Αἰγίνας καὶ τρίτο τὸ πλοῖο ἑνὸς *Δημοκρίτου*, ἀπ’ τὴ Νάξο. Ἡ ἐπίθεσιν γενικεύεται κι’ ἡ ναυμαχία πιά ἔχει φουντώσει.

Τὰ Ἑλληνικά καράβια, πὺ ἐκκίνητα ἐμβολίζουν τὰ Περσικά, πὺ στέκουν ἀκίνητα σὰν μαρμαρωμένα. Σὲ λίγη ὥρα τὸ στενὸ τῆς Σαλαμίνας γεμίζει ξάρτια καὶ πανιά, κορμιά καὶ ἄλλα ναυάγια.

Διακόσια καράβια Περσικά χάνονται καὶ πενήντα χιλιάδες Πέρσες !

Ὁ ὑπόλοιπος στόλος τῶν Περσῶν ὑποχωρεῖ στο Σαρωνικό κι' ὁ Θεμιστοκλῆς ἐπιστρατεύει τὸ Σίκινο.

Παραγγέλλει στὸν Ξέρξη «νὰ σηκωθῇ νὰ φύγῃ τὸ γρηγορώτερο, γιατί οἱ Ἕλληνες σκοπεύουν νὰ τὸν κυνηγήσουν καὶ νὰ τοῦ χαλάσουν τὸ γεφύρι τοῦ Ἑλλησπόντου.» Ἀν τὸ κάμουν αὐτὸ ἀλλίμονό του».

Ὁ Ξέρξης πιστεύει τὸν Θεμιστοκλῆ γιὰ δεύτερη φορά, καὶ γιὰ νὰ μὴν ἀποκλεισθῇ στὴν Ἑλλάδα, φεύγει ντροπιασμένος γιὰ τὴν Περσία. Ἀπ' ὅλο ἐκεῖνο τὸν τεράστιον στρατὸ ἀφήνει μονάχα 300 χιλιάδες, μὲ τὸν *Μαρδόνιο*, γιὰ νὰ ὑποτάξῃ τὴν ὑπόλοιπη Ἑλλάδα.

Ἔργασίες γιὰ παιδιὰ : 1) Πές μας τί ἔγινε στὸ ναυτικὸ συμβούλιο τῶν Ἑλλήνων. 2) Πές ἀκόμη τὸ σχέδιο τοῦ Θεμιστοκλῆ καὶ τὴ ναυμαχία. 3) Εἰσώρισε τίς λέξεις : *Θεοπρόπος*, *ξύλινον τεῖχος*, *ἔμβολο* καὶ πές τί σημαίνουν. 4) Δεῖξε στὸ χάρτη σου τὴν πορεία τοῦ Ξέρξη καὶ τὴν πορεία τοῦ στόλου καὶ τὰ στενὰ τῆς Σαλαμίνας. 5) Εἰσώρισε τίς ὠραιότερες σκηνές καὶ ζωγράφισε κάτι.

7. Ἡ μάχη τῶν Πλαταιῶν

Προτάσεις τοῦ Μαρδόνιου. Ὁ Μαρδόνιος, ἀφοῦ ξεχειμώνισσε στὴ Θεσσαλία, τὴν ἀνοιξὴ τοῦ 479 π. Χ. κατέβηκε στὸν κάμπο τῆς Βοιωτίας κι ἔπιασε τίς *Πλαταιές*, λιγὰκι πιὸ ἔξω ἀπ' τὴ σημερινὴ Θήβα. Σκοπὸς του ἦταν νὰ κυριέψῃ τίς πολιτείες ἐκεῖνες ποὺ δὲν εἶχαν δώσει σημεῖα ὑποταγῆς καὶ γιὰ ὄργανα του θέλησε νὰ μεταχειριστῇ τοὺς Ἀθηναίους.

Ἔστειλε λοιπὸν πρέσβεις στοὺς Ἀθηναίους καὶ τοὺς παρᾶγγειλε πὼς «θὰ ἦταν πρόθυμος νὰ τοὺς πληρώσῃ ὅσες ζημιές ἔπαθε ἡ χώρα τους καὶ πὼς θὰ τοὺς ξανάχτιζε πιὸ ὠραία τὴν καμένη Ἀθήνα».

Οἱ Σπαρτιάτες, σὰν ἔμαθαν τίς προτάσεις αὐτὲς τοῦ Μαρδόνιου, ἔστειλαν κι' αὐτοὶ ἀντιπροσώπους τῶν στοὺς Ἀθηναίους καὶ τοὺς ξόρκιζαν νὰ μὴν δεχτοῦν νὰ πουληθοῦν στοὺς Πέρσες.

Οἱ Ἀθηναῖοι, ὑπερήφανοι ὅπως πάντοτε, ἀπάντησαν στοὺς Πρέσβεις τοῦ Μαρδόνιου :

— «Τότε θὰ γίνωμε φίλοι καὶ σύμμαχοι τῶν Περσῶν, ὅταν ὁ ἥλιος ἀλλάξῃ τροχιά καὶ ἀνατείλῃ ἀπὸ τὴν Δύση. . .».

Στοὺς Σπαρτιάτες παράγγειλαν πάλι :

— «Δὲν ὑπάρχει τόσο χρυσάφι στὴ γῇ ποὺ νὰ μπορῇ ν' ἀγοράσῃ τοὺς Ἀθηναίους καὶ νὰ γίνουν σύμμαχοι μὲ τοὺς Πέρσες. Μόνο πρέπει νὰ ἐτοιμάσουν γρήγορα στρατὸ καὶ νὰ στεί-

λουν βοήθεια, γιατί σέ λίγο θά ἔρθῃ ὁ Μαρδόνιος νά μᾶς χτυπήσῃ. . . »

Θάνατος τοῦ Μαρδόνιου.—Πραγματικά ὅλοι οἱ Ἕλληνες κινήθηκαν καί μάζεψαν στρατό πού ἔφτανε τῖς ἑκατὸ χιλιάδες. Ἀρχιστράτηγο τοῦ στρατοῦ αὐτοῦ ἔβαλαν τὸν βασιλιά τῆς Σπάρτης *Παυσανία*.

Ὁ Παυσανίας ἦρθε καί παρατάχθηκε μὲ τὸ στρατό του στοὺς πρόποδες τοῦ Κιθαιρώνα ἀπέναντι ἀπ' τὸ στρατό τοῦ Μαρδόνιου, χωρὶς νὰ τολμᾷ νὰ προσβάλλῃ τοὺς Πέρσες. Ὁ Περσικὸς στρατός, ὅπως εἶδαμε, ἦταν 300 χιλιάδες καί εἶχε ἐνισχυθῇ μὲ ἄλλες πενήντα χιλιάδες μισθοφόρους ἀπ' τὴ Θεσσαλία καί Θήβα.

Ὁ Μαρδόνιος ἔστειλε τὸ ἰππικό του στοὺς Ἕλληνες μὰ νικήθηκε. Τότε οἱ Ἕλληνες ξεθάρρεψαν καί κατέβηκαν στὴν πεδιάδα. Παρατάχθηκαν ἀπέναντι στοῦ Μαρδόνιου καί τὸν προκάλεσαν σὲ μάχη.

Ἡ μάχη πού ἀκολούθησε ἦταν φονικὴ κι' ὅλος ἐκεῖνος ὁ μεγάλος στρατιωτικὸς ὄγκος τοῦ Μαρδόνιου διαλύθηκε καί καταστράφηκε. Μονάχα σαράντα χιλιάδες στρατοῦ κατόρθωσαν νὰ σωθοῦν, σὲ κακὰ χάλια. Ὁ ἴδιος ὁ Μαρδόνιος σκοτώθηκε στὴ μάχη τῶν Πλαταιῶν ἀπὸ ἕνα λιθάρι.

Οἱ Ἕλληνες γιόρτασαν τὴ μεγάλη νίκη τους καί μοιράστηκαν ὅλα τὰ πλούσια λάφυρα πού πήραν ἀπὸ τοὺς Πέρσες. Στὸν Παυσανία δώσανε ἕνα μεγάλο μέρος ἀπὸ τὰ λάφυρα, ἀνάμεσα στὰ ὁποῖα ἦταν καί ἡ μεταξωτὴ σκηνὴ τοῦ Ξέρξη.

Ἔργασίες γιὰ παιδιὰ: 1) Πές τί ἔκανε ὁ Μαρδόνιος ὅταν ἔμεινε στὴν Ἑλλάδα. 2) Πές μας τί ἔκαναν οἱ Σπαρτιάτες καί τὶ ἀπάντησαν οἱ Ἀθηναῖοι; 3) Δεῖξε στὸ χάρτη τῖς Πλατεῖς. 4) Πές μας τὸ τέλος τοῦ Μαρδόνιου.

Ἀνακεφαλαίωση

1. Οἱ Ἑλληνικὲς ἀποικίες τῆς Μικρασίας ἐπαναστατοῦν κατὰ τῶν Περσῶν καί ἡ Ἀθῆνα καί ἡ Ἐρέτρια τοὺς στέλνουν βοήθεια. Οἱ Πέρσες ὁμῶς πνίγουν τὴν ἐπανάσταση καί ἀποφασίζουν νὰ τιμωρήσουν τὴν Ἑλλάδα.

2. Ὁ Δαρεῖος στέλνει στὴν Ἑλλάδα τὸ Μαρδόνιο μὰ ἡ ἑκστρατεία αὐτὴ ἀποτυγχάνει γιατί ὁ περσικὸς στόλος παθαίνει μεγάλη καταστροφὴ στὸ ἀκρωτήριο Ἄθω.

3. Οἱ Πέρσες δὲν ἀπελπίζονται καί σὲ δεύτερη ἑκστρατεία τους μὲ τὸ Δατί καί Ἀρταφέρνη τιμωροῦν τὴν Ἐρέτρια καί ἀποβιβάζονται στὸ Μαραθῶνα μὲ 100 χιλ. στρατό καί 600 πλοῖα.

4. Οἱ Ἀθηναῖοι μὲ 10 χιλ. στρατό καί μὲ χίλιους Θεσπιεῖς,

έχοντας άρχιστράτηγο τόν Μιλτιάδη, νικούν τούς Πέρσες στό Μαραθώνα και τούς αναγκάζουν νά μπουν στα πλοία και νά φύγουν ντροπιασμένοι από την Έλλάδα.

5. Οί Πέρσες, γιά τρίτη φορά, έκστρατεύουν κατά τής Έλλάδας μέ τόν Ξέρξη τόν γιό του Δαρείου. Ο Ξέρξης φτάνει στις Θερμοπύλες όπου εκεί πέφτει άγωνιζόμενος ό Σπαρτιάτης Λεωνίδας μέ 300 στρατιώτες.

6. Οί Έλληνες μπροστά στον κίνδυνο καταφεύγουν στα πλοία. Στο ναυτικό συμβούλιο άποφασίζουν νά μή ναυμαχήσουν μέ τόν Περσικό στόλο. Ο Θερμιστοκλής όμως μ' ένα έξυπνο σχέδιο αναγκάζει τούς Έλληνες νά πολεμήσουν στα στενά τής Σαλαμίνας και νά νικήσουν τούς Πέρσες !!

7. Οί Πέρσες φεύγοντας ντροπιασμένοι από την Έλλάδα αφήνουν τόν Μαρδόνιο μέ 300 χιλιάδες στρατό τόν όποιον νικά ό Πausanias στις Πλαταιές και τόν καταστρέφει.

Τέστ.

1) (Δαρείος, Μιλτιάδης, Δάτις, Άρταφέρνης, Άριστείδης, Μαρδόνιος, Λεωνίδας, Κυνάιγειρος, Ξέρξης, Θερμιστοκλής). Ξεχώρισε τούς Έλληνες άπ' τούς Πέρσες.

2) Στα στενά των Θερμοπυλών έπεσε ό

3) Στο Μαραθώνα πολέμησε ό Θερμιστοκλής και στα στενά τής Σαλαμίνας πολέμησε ό Μιλτιάδης. (Διόρθωσε τό σωστό).

5) Ο Έφιάλτης ήταν	στρατηγός ναύαρχος προδότης Πέρσης	Ποιό είναι τό σωστό;
--------------------	---	----------------------

6) Συμπληρωσε τά όνόματα πού σοι θυμίζουν οι τοποθεσίες.

Μαραθώνας

Θερμοπύλες

Σαλαμίνα

Πλαταιές

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'

Μορφές τῶν Ἑλλήνων

1. Ο Πausanίας

Διαφθορά τοῦ Πausανία. Ἡ δόξα τοῦ Πausανία, μετὰ τὴν μάχη τῶν Πλαταιῶν, ξεπέρασε τὴ δόξα τοῦ Θεμιστοκλή, τοῦ Μιλτιάδη καὶ τοῦ Λεωνίδα.

Ἐνα χρόνο ἀργότερα, στὸ 478 π. Χ. οἱ Ἕλληνες τὸν ἔστειλαν στὴ Θράκη μὲ 100 χιλιάδες στρατό, νὰ διώξῃ ὅλα τὰ ἀπομεινάρια τοῦ Περσικοῦ στρατοῦ ποὺ ἔμειναν σὲ κείνα τὰ μέρη.

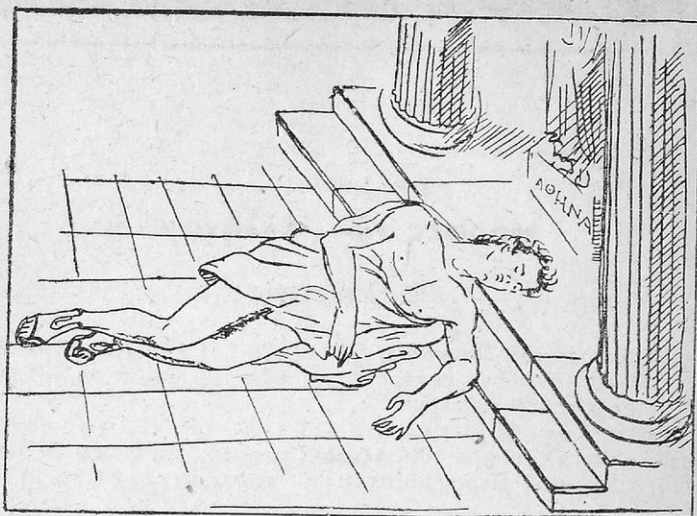
Ὁ Πausanίας πολέμησε τοὺς Πέρσες κοντὰ στὸ Βυζάντιο, στὴ σημερινὴ Κωνσταντινούπολη. Τοὺς νίκησε καὶ τοὺς σκόρπισε κι' ἀνάμεσα στοὺς πολλοὺς αἰχμαλώτους ἦταν καὶ μερικοὶ συγγενεῖς τοῦ βασιλιᾶ τῆς Περσίας.

Βλέποντας, ὁ Πausanίας, τὸν ἄπειρο πλοῦτο καὶ τὴν ἀφάνταστη πολυτέλεια τῶν Περσῶν, θαμπώθηκε γι' αὐτὸ καὶ σκέφτηκε νὰ προδώσῃ τὴν πατρίδα του καὶ νὰ γίνῃ φίλος τοῦ Ξέρξη. Ἐλευθέρωσε λοιπὸν μερικοὺς ἀπὸ τοὺς συγγενεῖς τοῦ βασιλιᾶ καὶ τοὺς ἔστειλε μὲ γράμμα του στὴν Περσία. Ὁ Ξέρξης δέχτηκε μὲ προθυμία τὶς προτάσεις του κι' ἔστειλε στὸν Πausanία πλούσια δῶρα.

Ἀρχισε τότε ὁ Πausanίας νὰ ζῇ μιὰ καινούργια ζωὴ μὲ τὰ χρήματα καὶ τὰ δῶρα τοῦ Ξέρξη. Ντυνόταν μὲ βασιλικά φορέματα καὶ ἔεχασε τὴν ἀπλὴ καὶ σκληραγωγημένη ζωὴ τοῦ Σπαρτιάτη. Περιποιόταν τοὺς συγγενεῖς τοῦ βασιλιᾶ καὶ στοὺς Ἕλληνες φερνόταν ἀπότομα.

Ὁ Πausanίας προδότης. Οἱ Ἕλληνες, ποὺ ἔβλεπαν ὅλα αὐτὰ τὰ καμώματα, ἔτρεξαν νὰ καταγγείλουν στοὺς Ἐφόρους τὸν Πausanία. Οἱ Ἐφοροὶ τὸν κάλεσαν ἀμέσως στὴ Σπάρτη ν' ἀπολογηθῇ μὰ, ἐπεὶ δὲν εἶχαν ἀρκετὰ καὶ συγκεκριμένα στοιχεῖα, τὸν κήρυξαν ἀθῶο.

Ὁ Πausanίας μόλις ἀθῶώθηκε ξανάρχισε καὶ πάλι τὶς συνεννοήσεις του μὲ τοὺς Πέρσες. Ἀπὸ τῆ Σπάρτη ἔστειλε

Ο θάνατος του Πausανία

ταχτικά ταχυδρόμο στο σατράπη της Μικρασίας *Αρτάβαζο* και κείνος έστελνε τὰ γράμματά του στον Ξέρξη. Στο τέλος όμως κάθε έπιστολής ο Πausανίας έγραφε τὰ στερεότυπα λόγια: «*Νά σκοτωθῇ ὁ ταχυδρόμος*». Έτσι κανένας ταχυδρόμος δέν γύριζε στην Ελλάδα και κανένας δέ μπορούσε νά μάθῃ τὴν προδοσία. Έπειτα παρακινούσε και τούς Εἰλωτες σ' επανάσταση κι' οἱ Έφοροι τὸ ἤξεραν κι αὐτό χωρίς νά ἔχουν ἀποδείξεις.

Ένας όμως ἀπ' τούς ταχυδρόμους του, ἀνοιξε τὸ γράμμα του ἀπὸ περιέργεια και ἔμαθε τὴν προδοσία. Παράδωσε τὸ γράμμα στους Έφόρους πού εἶχαν τώρα μιὰ ἀπόδειξη ἐναντίον τοῦ προδότη.

Τὸν ἴδιο καιρὸ οἱ Έφοροι πῆραν και δεύτερη ἀπόδειξη γιὰ τὴν επανάσταση τῶν εἰλωτῶν. Ὁ εἰλωτὴς *Αργίλιος*, πού ἔρχόταν σὲ συνεννόηση μὲ τὸν Πausανία, παράσυρε τὸν προδότη σὲ μιὰ ἐρημικιά καλύβα τοῦ Ταινάρου, τάχα γιὰ νά μιλήσουν.

Οἱ Έφοροι, πού εἶχαν κρυφτεῖ σὲ κάποια γωνιά, ἄκουσαν μὲ τ' αὐτιά τους τὰ προδοτικά σχέδια τοῦ Πausανία ἀπ' τὸ ἴδιο του τὸ στόμα.

Θάνατος τοῦ Πανσανία. Ἐχοντας τώρα ὅλες τὶς ἀποδείξεις τῆς προδοσίας του, οἱ Ἕφοροι, τὸν πέρασαν ἀπὸ δίκη.

Ὁ Πανσανίας βλέποντας πὼς εἶχε ἀνακαλυφθῇ, ἔτρεξε στὸ ναὸ τῆς Ἀθηνᾶς καί, ἀγκαλιάζοντας τὸ βωμό, ζήτησε προστασία.

Οἱ Σπαρτιάτες τότε, ἐπειδὴ δὲν μπορούσαν νὰ τὸν ἀποσπάσουν ἀπὸ τὸ βωμό, ἔφραξαν τὶς πόρτες καὶ τὰ παράθυρα τοῦ ναοῦ καὶ ξεσκέπασαν τὴ σκεπὴ του, γιὰ νὰ πεθάνῃ ἀπὸ τὴ δίψα, τὴν πείνα καὶ τὸ κρύο. Λένε, μάλιστα, πὼς πρώτη ποῦ ἔβαλε τὸ λιθάρι στὸ ναὸ ἦταν ἡ μάννα του Θεανώ, ἀληθινὴ Σπαρτιάτισσα στὸν ὄρκο τῆς γιὰ τὴν Πατρίδα.

Ἔργασίες γιὰ παιδιὰ : 1) Πές μας τί ἔμαθες γιὰ τὸ τέλος τοῦ Πανσανία. 2) Τί σημαίνει ἡ λέξη *σατράπης*; 3) Γράψε τοὺς χαρακτηρισμοὺς σου γιὰ τὸν Πανσανία! 4) Δὲς τὴν εἰκόνα τοῦ βιβλίου σου καὶ γράψε μιὰ ἔκθεση.

2. Ὁ Θεμιστοκλῆς

Φιλοδοξία τοῦ Θεμιστοκλῆ. Ὁ Θεμιστοκλῆς ἦταν ὁ νικητὴς τῆς Σαλαμίνας. Καταγόταν ἀπὸ τὴ Λεοντίδα φυλὴ κι' ἀπὸ φτωχὴ οἰκογένεια.

Ἀπὸ μικρὸς ἦταν φιλότιμος καὶ ζητοῦσε νὰ κάμῃ μεγάλα ἔργα. Ἀγαποῦσε πολὺ τὴ δόξα!

Ὅταν ὁ Μιλτιάδης νίκησε στὸ Μαραθῶνα, τόσο πολὺ ζήλευε ποῦ, ὅταν οἱ φίλοι του τὸν ρωτοῦσαν, ἀπαντοῦσε στενοχωρημένος :

— *Οὐκ ἔαν με καθεύδειν τὸ τοῦ Μιλτιάδου τρόπαιον.* Δηλαδή: Δὲν με ἀφήνει νὰ κοιμηθῶ ἡ δόξα τοῦ Μιλτιάδου.

Ὁ δημόσιος βίος. Ὅταν βγῆκε ἄρχοντας τῶν Ἀθηναίων, διαφωνοῦσε μὲ τοὺς ἄλλους, ποῦ ἔλεγαν πὼς ὁ πόλεμος μετὰ τὸν Μαραθῶνα εἶχε τελειώσει. « Ἴσα-Ἴσα, ἔλεγε, ὁ πόλεμος τώρα ἀρχίζει ».

Κατάφερε τοὺς Ἀθηναίους νὰ φρουρήσουν τὴν πόλιν τους μὲ ἰσχυρὰ τεῖχη, παρὰ τὴ μεγάλη ἀντίδραση τῆς Σπάρτης! Κατόπι ἐπεχείρησε νὰ ἐνώσῃ τὴν Ἀθῆνα μὲ τὸν Πειραιᾶ μὲ διτλὰ τεῖχη μὰ δὲν πρόλαβε. Τὸ ἔργο ὅμως αὐτὸ τὸ συμπλήρωσαν οἱ ἄλλοι.

Πολιτικὸς ἀντίπαλος τοῦ Θεμιστοκλῆ ἦταν ὁ Ἀριστείδης καὶ ὁ Κίμωνας.

Ἐπειδὴ ὁ Θεμιστοκλῆς ἦταν ἐγωῖστῆς καὶ φιλόδοξος, πολλὲς φορές, οἱ ἀντίπαλοί του βρῆκαν τὴν εὐκαιρίαν νὰ τὸν

κατηγορήσουν. 'Ακόμη κι' οί Σπαρτιάτες συκοφάντησαν τὸ Θεμιστοκλῆ πὼς συνεργαζόταν μὲ τοὺς Πέρσες.

'Επειδὴ ὅμως οί 'Αθηναῖοι δὲν εἶχαν ἀποδείξεις ἐναντίον του τὸν ἀπάλλαξαν ἀπὸ τῆς συκοφαντίας ποὺ τὸν κατηγορήσαν.

'Εξορία καὶ θάνατος. Οἱ σχέσεις του ὅμως μὲ τὸν Κίμωνα δὲν πῆγαιναν τόσο καλὰ κι' ἦταν αἰτία μεγάλων ταραχῶν στὴν 'Αθήνα.

'Εξαιτίας τῶν ταραχῶν, οἱ 'Αθηναῖοι ἐδίκασαν καὶ ἐξόρισαν τὸν Θεμιστοκλῆ στὰ 470 π. Χ.

'Ο Θεμιστοκλῆς ἔφυγε καὶ πῆγε στὸ 'Αργος. Τὴν ἴδια ἐποχὴ ἀνακαλύφθηκε καὶ ἡ προδοσίᾳ τοῦ Παυσανία. Οἱ Σπαρτιάτες ἀνακάτεψαν τὸ Θεμιστοκλῆ σ' αὐτὴ τὴν ὑπόθεση καὶ κεῖνος, γιὰ νὰ μὴ λογοδοτήσῃ, πῆγε στὰ Σοῦσα τῆς Μικρασίας, κοντὰ στὸ βασιλιά 'Αρταξέρξη.

'Ο 'Αρταξέρξης τὸν δέχτηκε καὶ τὸν περιποιήθηκε γιὰ νὰ τὸν μεταχειριστῇ ἐναντίον τῆς 'Ελλάδος. Τόση δὲ ἦταν ἡ χαρὰ του, ποὺ πολλὲς φορὲς φώναζε μὲ ἱκανοποίησι :

— *"Εχω Θεμιστοκλέα, τὸν 'Αθηναῖον!*

"Όταν ὅμως ἐτοίμασε στρατὸ καὶ εἶπε στὸ Θεμιστοκλῆ νὰ μὴ ἐπικεφαλῇς, ὁ Θεμιστοκλῆς, γιὰ νὰ μὴ φανῇ ἀχάριστος στὸ βασιλιά καὶ προδότης στὴν Πατρίδα, ἤπιε τὸ *κῶνειον* (1) καὶ πέθανε στὰ 450 π. Χ. σὲ ἡλικία 65 χρονῶν, μακρυὰ ἀπ' τὴν 'Αθήνα.

'Αργότερα, οἱ 'Αθηναῖοι, μετέφεραν τὰ ὀστᾶ του καὶ τάθαψαν στὴν εἰσοδο τοῦ λιμανιοῦ στὸν Πειραιᾶ, κοντὰ στὴ θάλασσα ποὺ τόσο τὸν εἶχε δοξάσει.

'Εργασίες γιὰ παιδιὰ : 1) Πές μας τὶ ἔμαθες γιὰ τὸ Θεμιστοκλῆ. 2) Γράψε σ' ἓνα τετράδιο τοὺς χαρακτηρισμοὺς καὶ τὰ συμπεράσματα γι' αὐτόν. 3) Πῶτα νὰ μάθῃς τὶ ἦταν τὸ *κῶνειον*. 4) "Αν καμμιά φορὰ κατεβῇς στὸν Πειραιᾶ ζήτη νὰ μάθῃς τὴν «ἀκτὴ Θεμιστοκλέους».

3. 'Ο Δίκαιος 'Αριστείδης

'Εξορία τοῦ 'Αριστείδη. Τὸν 'Αριστείδη τὸν γνωρίσαμε ἀπὸ τὴν μάχη τοῦ Μαραθῶνα. Τότε ἦταν στρατηγὸς τῆς 'Αντιοχίδας φυλῆς καὶ παραχώρησε τὴν ἀρχιστρατηγίαν του στὸ Μιλτιάδη.

'Ο Πλούταρχος ὑποστηρίζει πὼς ὁ Θεμιστοκλῆς ἤπιε αἷμα ταύρου.

Ὁ Ἀριστείδης

Ἦταν τόσο καλὸς καὶ εὐγενικὸς ὥστε ποτὲ δὲν ἀδίκησε κανένα. Οἱ Ἀθηναῖοι τὸν ὀνόμασαν *δίκαιο* καὶ πολλές φορές δικαίωσε αὐτὸ τὸ ἐπίθετο.

Ὅταν μιὰ φορά, ὁ Θεμιστοκλῆς, εἶπε νὰ κάψουν τὰ καράβια τοῦ συμμαχικοῦ στόλου, ποὺ βρίσκονταν στὸν Παγασητικὸ κόλπο, γιὰ νὰ μείνῃ πανίσχυρὴ ἡ Ἀθήνα, οἱ Ἀθηναῖοι τοῦ εἶπαν πὼς πρέπει νὰ ρωτηθῇ καὶ ὁ Ἀριστείδης.

Ὁ Ἀριστείδης ἀφοῦ ἄκουσε τὸ σχέδιο εἶπε:

— Καλὸ εἶναι τὸ σχέδιο καὶ ὠφελεῖ τοὺς Ἀθηναίους μὰ εἶναι ὅμως ἄδικο, γιατί βλάπτει τοὺς φίλους μας τοὺς συμμάχους.

Ὅταν ὁ Θεμιστοκλῆς ζήτησε τὴν ἐξορία του γιὰτὶ ἀντιγνωμοῦσε, ἓνας χωριάτης πλησίασε τὸν Ἀριστείδη κι' εἶπε νὰ γράψῃ στὸ *δοστρακο* (κεραμίδι) τὸνομα «Ἀριστείδης».

— Μὰ τί κακὸ σοῦκανε αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος; ρώτησε περίεργος ὁ Ἀριστείδης.

— Βαρέθηκα ν' ἀκούω, νὰ τὸν λένε «δίκαιο», ἀπάντησε ὁ ἀγράμματος χωριάτης.

Ὁ Ἀριστείδης ἔγραψε τὸνομὰ του στὸ *δοστρακο* καὶ τὸδωσε στὸ χωριάτη νὰ τὸν καταψηφίσῃ.

“Όταν ἔφευγε γιὰ τὴν ἔξορία, σήκωσε ψηλὰ τὰ χέρια του καὶ παρακάλεσε τοὺς θεοὺς νὰ μὴ τὸν χρειαστεῖ ποτὲ ἡ πατρίδα!!

Φιλοπατρία καὶ τιμιότητα. Στὴ ναυμαχία τῆς Σαλαμίνας πῆγε μὲ τὴ βαρκούλα του ἀπ’ τὴν Αἴγινα καὶ βρῆκε τὸ Θεμιστοκλῆ, δίνοντας πρῶτος τὸ χέρι.

—“Ἀς ξεχάσουμε, τοῦ εἶπε, γιὰ τὴν ὥρα τὴν ἔχθρα μας κι’ ἄς δοῦμε πῶς θὰ γλυτώσουμε τὴν Πατρίδα.

Ὁ Θεμιστοκλῆς τὸν δέχτηκε κι’ ὁ Ἀριστείδης πολέμησε σὰν ἀπλὸς στρατιώτης, στὴ Σαλαμίνα.

Ὁ Ἀριστείδης δὲν ἦταν μονάχα δίκαιος μὰ ἦταν καὶ πολὺ τίμιος. Ποτὲ δὲν κατηγορήθηκε γιὰ κλεψιά, ἂν καὶ διαχειρίστηκε πολλὰς φορὲς τὸ δημόσιο ταμεῖο. Ἐξαιτίας τῆς τιμιότητάς του τὸν ἔβαλαν νὰ φυλάξῃ τὰ λάφυρα τοῦ Μαραθῶνα (¹) κι’ ἀργότερα τὸν ἔκαναν ταμὶα στὸ συμμαχικὸ ταμεῖο τῶν Ἑλλήνων.

Θάνατος τοῦ Ἀριστείδη. Ὁ Ἀριστείδης πέθανε πάμπτωχος χωρὶς ν’ ἀφήσῃ καμμιά περιουσία ἢ προῖκα στὰ κορίτσια του. Τὴν κηδεῖα του τὴν ἔκανε τὸ δημόσιο καὶ τὰ κορίτσια του τὰ πάντρεψε τὸ Κράτος. Ἄφησε ὅμως σ’ ὄλους τοὺς Ἑλληνας τὸ καλὸτερο παράδειγμα: *Τὸ τίμιον ὄνομα του.*

Ἔργασίες γιὰ παιδιὰ. 1) Πές μας τί ἔμαθες γιὰ τὸ δίκαιο Ἀριστείδη. 2) Πῶς νὰ μάθῃς πῶς γινόταν ἡ ψηφοφορία μὲ τὰ ὄστρακα; 3) Γράψε ἢ πές δυὲ τρεῖα χαρακτηριστικὰ ἐπεισόδια ἀπὸ τὴ ζωὴ τοῦ Ἀριστείδη ποὺ νὰ τοῦ δικαιολογοῦν τὸ ἐπίθετο δίκαιος!

1) Ὁ Πλούταρχος ἀναφέρει, πῶς κάποιος Ἀθηναῖος **Καλλίας**, στὴ μάχη τοῦ Μαραθῶνα καὶ χωρὶς νὰ τὸν ἀνακαλύψῃ ὁ Ἀριστείδης, βρῆκε πολὺ χρυσὸ Περσικὸ, κρυμμένο σ’ ἓνα λάκκο. Ὁ Καλλίας σφετερίστηκε τὸ χρυσάφι αὐτό, γι’ αὐτὸ κι’ οἱ Ἀθηναῖοι, ποὺ ἔμαθαν τὸ μυστικὸ του, ἔλεγον τοὺς ἀπογόνους του «λακκόπλουτους».

Ἀνακεφαλαίωση

1. Ὁ Πausanías γίνεται ἐγώιστης καὶ φιλοχρήματος καὶ διαφθείρεται ἀπὸ τοὺς Πέρσας ἀρχίζοντας νὰ ἐργάζεται γιὰ νὰ προδώσῃ τὴν Ἑλλάδα. Οἱ ἑφοροὶ ἀνακαλύπτουν τὴν προδοσίαν του καὶ τὸν δικάζουν σὲ θάνατο. Ὁ Πausanías γιὰ νὰ γλυτώσῃ καταφεύγει στὸ ναὸ τῆς Ἀθηνᾶς ὅπου πεθαίνει ἀπὸ τὴν πείνα, τὴ δίψα καὶ τὸ κρῦο.

2. Ὁ Θεμιστοκλῆς γίνεται ἐγώιστης καὶ φιλόδοξος κι' οἱ ἐχθροὶ του τὸν κατηγοροῦν αὐτοὺς Ἀθηναίους. Ἀναγκάζεται τότε νὰ καταφύγῃ στὸν Ξέρξη καὶ κείνος τὸν δέχεται γιὰ νὰ τὸν στείλῃ ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος. Ὁ Θεμιστοκλῆς γιὰ νὰ μὴ φανῇ προδότης πίνει τὸ «κώνειον» καὶ πεθαίνει.

3. Ὁ Ἀριστείδης σ' ὅλο τὸ βίο του ζῇ μιὰ ἐντιμὴ ζωὴ καὶ πάντοτε δείχνεται τιμιὸς καὶ ἐνάρετος. Οἱ Ἀθηναῖοι γιὰ τὴν τιμιότητά του αὐτὴ τὸν ὀνόμασαν «δίκαιον».

Τέστ

- 1) Ἔχω τὸν Ἀθηναῖον !
- 2) Ὁ Θεμιστοκλῆς ἦταν ὁ νικητὴς τῆς
- 3) Ὁ Πausanías ἦταν
- 4) Ὁ Θεμιστοκλῆς ἤπιε τὸ

νέκταρ
νερό
κώνειον

 Διάβασε τὸ σωστὸ
- 5) Τὸν Ἀριστείδη τὸν ἔλεγαν

προδότη
δίκαιο
ἄδικο
δειλὸ

 Ποιὸ εἶναι τὸ σωστὸ ;

Κεφάλαιο Ε'

'Ελληνικοί πόλεμοι κατά τῆς Περσίας

1. Ἡ ναυμαχία τῆς Μυκάλης

Ξάνθιππος καὶ Λεωτυχίδης. Τὴν ἴδια μέρα ποῦ γινόταν ἡ μάχη τῶν Πλαταιῶν οἱ Ἕλληνες κέρδιζαν διπλὴ νίκη στὴ *Μυκάλη*.

Ὁ Ἕλληνικὸς στόλος μ' ἀρχηγοὺς τὸ Σπαρτιάτη *Λεωτυχίδη* καὶ τὸν Ἀθηναῖο *Ξάνθιππο*, εἶχαν πάει στὴ Σάμο γιὰ νὰ βοηθήσουν τὰ ἑλληνικὰ νησιά καὶ τὶς Ἴωνικὲς καὶ Αἰολικὲς ἀποικίες ἀπὸ τὸν Περσικὸ στόλο, ποῦ εἶχε πιά νικηθῇ στὴ Σαλαμίνα.

Ὁ Περσικὸς στόλος ἀναγκάστηκε τότε νὰ κρυφτῇ στὸ ἀκρωτήριο τῆς *Μυκάλης*, ὅπου βρισκόταν κι' ὁ στρατηγὸς *Τιγράνης* μ' ἐξήντα χιλιάδες Πέρσες.

Ἡ διπλὴ νίκη. Οἱ Ἕλληνες παρακολούθησαν τοὺς Πέρσες καὶ χωρὶς νὰ πτοηθοῦν, ἔβγαλαν στὴ στεριά 25 χιλιάδες πεζικὸ γιὰ νὰ δώσουν μάχη μὲ τὸν *Τιγράνη*. Στὸ μεταξύ, οἱ Πέρσες, εἶχαν ἐνισχυθῇ ἀκόμη μὲ 40 χιλιάδες πεζικὸ κι' ἔτσι ἡ δύναμή τους ἔφτανε τίς 100 χιλιάδες.

Ὁ *Λεωτυχίδης* καὶ ὁ *Ξάνθιππος* διάταξαν ἐπίθεση σὲ διπλὸ μέτωπο καὶ νίκησαν στὴ στεριά καὶ στὴ θάλασσα τοὺς Πέρσες. Ἐκαψαν σχεδὸν τὸν Περσικὸ στόλο καὶ σκόρπισαν τὸ στρατό τοῦ *Τιγράνη*.

Ἡ νίκη αὐτῇ τῶν Ἑλλήνων ἔκαμε μεγάλη ἐντύπωση. Ἀπὸ τότε ὁ Ἕλληνικὸς στόλος ἄρχισε νὰ πολεμᾷ τοὺς Πέρσες στὰ σύνορά τους ἀλλάζοντας ἔτσι τὴν ταχτική τοῦ πολέμου. Ἔγιναν δηλαδὴ οἱ Περσικοὶ πόλεμοι ἀμυντικοὶ ἀπὸ ἐπιθετικοὶ ποῦ ἦταν!

Ἔργασίες γιὰ παιδιά: 1) Πές μας γιὰ τὴ ναυμαχία τῆς Μυκάλης. 2) Πῶς ἐξηγεῖς τὶς λέξεις *ἀμυντικοὶ* πόλεμοι καὶ *ἐπιθετικοὶ* πόλεμοι; 3) Δεῖξε στὸ χάρτη τὸ ἀκρωτήριο τῆς Μυκάλης.

2. Ὁ Κίμωνας

Νίκες τοῦ Κίμωνα. Ὁ Κίμωνας ἦταν γιὸς τοῦ στρατηγοῦ Μιλτιάδη καὶ τῆς *Ἠγησίπολης*, θυγατέρας τοῦ βασιλιᾶ τῆς Θράκης *Ὀλόρου*. Ἀπὸ νωρὶς διακρίθηκαν τὰ πολιτικά καὶ στρατιωτικά προσόντα τοῦ Κίμωνα, γι' αὐτὸ οἱ Ἀθηναῖοι τὸν ἔκαναν στρατηγὸ τοὺς.

Ὅταν πῆρε ἐντολὴ νὰ ἐλευθερώσῃ τοὺς Ἕλληνες τῆς Μικρασίας, πῆρε διακόσια καράβια καὶ ἑκατὸ συμμαχικά καὶ ἐλευθέρωσε σχεδὸν ὅλες τὶς ἀποικίες τῆς Καρίας καὶ τῆς Λυκίας.

Στὰ 466 π. Χ. βρισκόταν στὰ παράλια τῆς *Παφλίας*, κοντὰ στὶς ἐκβολὲς τοῦ ποταμοῦ *Εὐρυνέδοντα*. Ἐκεῖ συνάντησε τὸν Περσικὸ στόλο καὶ τὸν κατὰστρεψε, μέσα σὲ λίγες ὥρες. Ἀκούραστος πῆδησε στὴ στεριά καὶ νίκησε τὸν Περσικὸ στρατό, κάνοντάς τὸν νὰ διαλυθῇ σὲ διάφορα μέρη. Βλέποντας ὁμως, πὼς ὀγδόντα πλοῖα Φοινικικά, φέρναν βοήθεια γιὰ τοὺς Πέρσες, ἐπετέθηκε καὶ σ' αὐτὰ κι' ἄλλα βούλιαξε καὶ ἄλλα τὰ ἔκαμε νὰ σκορπιστοῦν μὲ μεγάλες ζημιές. Ἔτσι, ὁ Κίμωνας, ξεπέρασε κάθε ἄλλο στρατηγὸ σὲ ἱκανότητα καὶ ταχύτητα, γιὰτὶ κέρδισε *τρεῖς νίκες* μέσα σὲ μιά μέρα.

Ἐξορία τοῦ Κίμωνα. Ἀπὸ τὶς πολλὰς νίκες τοῦ ὁ Κίμωνας ἔγινε πάμπλουτος, γιὰτὶ ἔπερνε ἕνα μέρος ἀπὸ τὰ λάφυρα τῶν ἐχθρῶν τοῦ. Τὰ πλούτη τοῦ ὁμως τὰ μοίραζε στοὺς φτωχοὺς γιὰτ' ἦταν πάρα πολὺ φιλόανθρωπος. Τὸ σπῖτι τοῦ ἦταν ἀνοιχτὸ γιὰ τὸν καθέναν καὶ τὰ χτήματά τοῦ ποτὲ δὲν εἶχαν φράχτες.

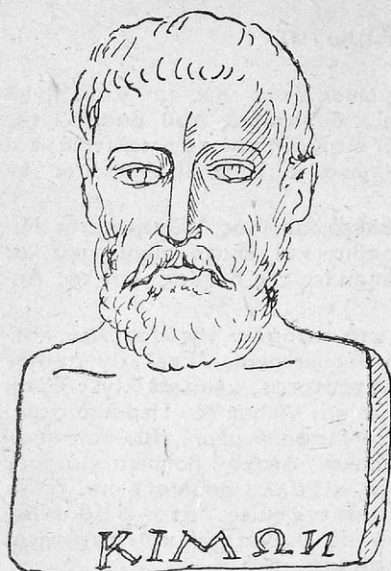
Οἱ ἐχθροὶ τοῦ ὁμως βρῆκαν τὴν εὐκαιρίαν νὰ τὸν κατηγορήσουν καὶ νὰ τὸν ἐξορίσουν.

Στὰ 464 π. Χ., στὴ Σπάρτη, ἔγινε σεισμὸς κι' ἔκαναν ἐπανάσταση οἱ Εἰλωτες καὶ οἱ Μεσσήνιοι. Ὁ Κίμωνας, τότε, πρότεινε στοὺς Ἀθηναίους νὰ στείλουν 4.000 στρατό, νὰ βοηθήσῃ τοὺς Σπαρτιάτες.

Οἱ Ἀθηναῖοι πείσθηκαν κι' ἔστειλαν στρατὸ κι' οἱ Μεσσήνιοι κλείσθηκαν στὸ φρούριο τῆς Εἵρας.

Οἱ Ἀθηναῖοι τοὺς πολιορκῆσαν κι' ἐπειδὴ ἡ πολιορκία ἐξακολουθοῦσε, οἱ Σπαρτιάτες ὑποψιάσθηκαν τὸ στρατὸ τῶν Ἀθηνῶν καὶ τὸν ἔδιωξαν μὲ τὴν πρόφαση, πὼς δὲν εἶχαν ἀνάγκη.

Οἱ Ἀθηναῖοι τὸ πῆραν γιὰ προσβολὴ καὶ κατηγορήθηκε

ὁ Κίμωνας. Ὁ λαὸς τότε καταδίκασε τὸν Κίμωνα σὲ δεκάχρονη ἔξορία. Μετάνιωσαν ὅμως γρήγορα καὶ μέσα σὲ δυὸ χρόνια τὸν ἀνακάλεσαν ἀπ' τὴν ἔξορία.

Ὁ Κίμωνας πλήρωσε τὸ πρόστιμο τοῦ πατέρα του καὶ κουβάλησε τὰ ὄσα τοῦ Θησέα ἀπὸ τῆ Σκύρου στὴν Ἀθήνα.

Θάνατος τοῦ Κίμωνα.
Γυρίζοντας ἀπὸ τὴν ἔξορία, ὁ Κίμωνας, δὲν μνησικάκησε γιὰ κανέναν. Πῆρε διακόσια καράβια ἀπ' τὸ στόλο τῶν Ἀθηνῶν καὶ πῆγε νὰ ἐλευθερώσῃ τὴν Κύπρο.

Στὴν πολιορκία ὅμως τοῦ Κίτιου πληγώθηκε βαρεῖα καὶ πέθανε ἀπ' τὸ τραῦμα. Προτοῦ πεθάνει,

ὁ Κίμωνας, ἔδωσε συμβουλὴ στοὺς ἄλλους στρατηγούς, νὰ κρατήσουν τὸ θάνατό του μυστικό, νὰ μὴ τὸν μάθουν οἱ Πέρσες.

«**Κιμώνειος εἰρήνη**». Γυρνώντας ὁ ἑλληνικὸς στόλος ἀπ' τὴν Κύπρο συνάντησε τὸν Περσικὸ καὶ ἔδωσε ναυμαχία. Οἱ Πέρσες, νομίζοντας πὼς τὸν στόλο τὸν κυβερνᾷ ὁ Κίμωνας, φοβήθηκαν καὶ ἔφυγαν, ἀφοῦ ἔχασαν πολλὰ πλοῖα. Ἔτσι καὶ πεθαμένος ὁ Κίμωνας νίκησε πάλι τοὺς Πέρσες.

Οἱ Ἀθηναῖοι πένθησαν γιὰ τὸ θάνατο τοῦ Κίμωνα καὶ τὸν ἔθαψαν μὲ μεγάλες τιμὲς στὴν Ἀθήνα.

Μετὰ τὸ θάνατο τοῦ Κίμωνα, σταμάτησαν οἱ ἐπιθετικοὶ πόλεμοι κατὰ τῆς Περσίας.

Οἱ Πέρσες τόσο πολὺ φοβήθηκαν ἀπ' τοὺς πολέμους αὐτοὺς ποὺ ἀναγκάστηκαν νὰ ὑπογράψουν εἰρήνη μὲ βρειοὺς ὅρους. Ἡ εἰρήνη αὕτη, γιὰ τιμὴ τοῦ Κίμωνα, ὀνομάστηκε «**Κιμώνειος εἰρήνη**».

Ἔργασίες γιὰ παιδιὰ: 1) Πές μας τὰ ὅσα ἔμαθες γιὰ τὸν Κίμωνα. 2) Γιατὶ ὀνομάστηκε ἡ εἰρήνη «Κιμώνειος». 3) Δεῖξε τὸ νησί τῆς Κύπρου καὶ τὸ Κίτιον.

Ἀνακεφαλαίωση

1. Ὁ Ἑλληνικὸς στόλος μ' ἀρχηγούς τὸν Ξάνθιππο καὶ τὸν Λεωντυχίδη συναντᾷ τὸν Περσικὸ στὸ ἀκρωτήριο τῆς Μυκάλης κι' οἱ Ἕλληνες κερδίζουν διπλὴ νίκη.

2. Ὁ Κίμωνας, γιὸς τοῦ Μιλτιάδη καὶ τῆς Ἥγησιπούλης γίνεται στρατηγὸς τῶν Ἀθηναίων καὶ νικᾷ τοὺς Πέρσες τρεῖς φορές σὲ μιὰ μέρα στὴ μάχη τοῦ Εὐρυμέδοντα. Πολιορκώντας τὴν Κύπρο πεθαίνει καὶ οἱ Ἀθηναῖοι κρατοῦν μυστικὸ τὸ θάνατό του. Στὸ γυρισμὸ συναντοῦν τὸν Περσικὸ στόλο καὶ τὸν νικοῦν καὶ οἱ Πέρσες ὑπογράφουν εἰρήνη πού τὴν ὀνομάζουν «Κιμώνειο».

Τέστ.

1) Οἱ νικητὲς τῆς Μυκάλης ἦταν ὁ καὶ ὁ

2) Ὁ Κίμωνας νίκησε τρεῖς νίκες σὲ μιὰ μέρα κοντὰ στὸν ποταμό.

3) Ὁ Κίμωνας πέθανε, ὅταν πολιορκοῦσε Ποιὸ εἶναι τὸ σωστό ;
 τὴν Ἀθήνα
 τὴν Σπάρτη
 τὸ Κίτιο
 τὴν Πάρο

4) Ὁ Κίμωνας Διάβασε τὸ σωστό.
 χαρακτηρίζεται σὰν
 σπάταλος
 δειλὸς
 προδότης
 φιλάνθρωπος

Κεφάλαιο ΣΤ'

'Ακμή τῆς 'Αθήνας

1. Οἱ 'Αθηναῖοι γίνονται ἡγεμόνες

Μετά τὴν προδοτικὴ στάση τοῦ Πausanία, οἱ Πελοποννήσιοι ἀποτραβήχτηκαν ἀπὸ τὴν συμμαχίαν τῶν 'Αθηναίων. Τὰ νησιά ὅμως καὶ οἱ ἀποικίαι τῆς Μικρασίας παρακάλεσαν τὸν 'Αριστείδην καὶ τὸν Κίμωνα νὰ διατηρηθῇ ἡ συμμαχία.

"Ετσι, οἱ 'Αθηναῖοι, πῆραν τὴν ἐξουσίαν τοῦ στόλου στὰ χέρια τους, μὲ τὴν ὑποχρέωση νὰ ἐξακολουθήσουν τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Περσίας.

Οἱ ἀποικίαι καὶ τὰ νησιά, γιὰ τὸν πόλεμον αὐτό, πλήρωναν ὀρισμένο χρηματικὸ ποσὸ γιὰ ἐνίσχυση, χωρὶς νὰ λαβαίνουν μέρος στοὺ πολέμους.

Συμμαχικὸ ταμεῖο. "Ετσι δημιουργήθηκε ἓνα ταμεῖο κοινό. τὸ *Συμμαχικὸ ταμεῖο*, πού βρισκόταν στὸ νησί τῆς *Δήλου*. Τὰ ἔσοδα τοῦ ταμεῖου αὐτοῦ κάθε χρόνο ἔφταναν τὰ 439 τάλαντα, δηλαδὴ 2.634.000 'Αττικὲς δραχμὲς πάνω - κάτω.

Μετά τὸ θάνατον τοῦ Κίμωνος ἔπαψαν οἱ ἐπιθετικοὶ πόλεμοι τῆς Ἑλλάδος. Αὐτὸ ὅμως δὲν ὑπόδισε τοὺς συμμάχους τῶν 'Αθηναίων νὰ λύσουν τὴν συμμαχίαν. Ἐξακολουθοῦσαν νὰ στέλλουν τὴν εἰσφορά τους ταχτικά καὶ νὰ ἀναγνωρίζουν τὴν κηδεμονίαν τῶν 'Αθηναίων.

Ὁ 'Αθηναϊκὸς στόλος ἦταν τόσο ἰσχυρὸς, πού φανέρωνε πλέον ὅλη τὴ δύναμιν τῆς 'Αθήνας. Κάθε χρόνο ἔκανε περιόδεια στὸ Αἰγαῖο πέλαγος καὶ στὰ παράλια τῆς Μικρασίας, γιὰ εἰσπραξὴ τῆς εἰσφορᾶς καὶ γιὰ φόβον.

Στὰ χρόνια αὐτὰ τῆς παντοδυναμίας τῶν 'Αθηναίων φανερώθηκε καὶ ὁ *Περικλῆς*, πού λάμπρυνε καὶ δόξασε περισσότερο τὴν 'Αθήνα.

'Εργασίαι γιὰ παιδιὰ : 1) Πῆς μας πῶς ἔγιναν οἱ 'Αθηναῖοι

Ὁ Περικλῆς μιλάει στοὺς Ἀθηναίους

ἡγεμόνες. 2) Δείξε ποῦ εἶναι ἡ νῆσος Δῆλος καὶ τί ξεύρεις γι' αὐτὴν ἀπὸ τὴν ἱστορία. 3) Ὑπολόγισε πόσες ἄττικες δραχμὲς εἶχε τὸ τάλαντο.

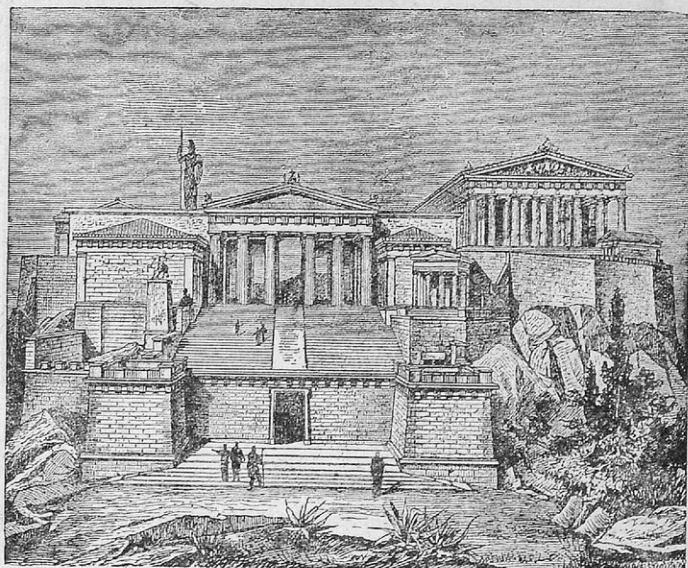
2. Ὁ Περικλῆς

Ἡ καταγωγή του. Ὁ Περικλῆς ἦταν γιὸς τοῦ στρατηγοῦ Ξάνθιππου ποὺ μαζὺ μὲ τὸ Λεωτυχίδη νίκησε τοὺς Πέρσες στὴ Μυκάλῃ. Γεννήθηκε στὴν Ἀθήνα στὰ 498 π. χ καὶ πῆρε ἐξαιρετικὴ μὀρφωση ἀπὸ τὸ φιλόσοφο Ἀναξαγόρα. Ἡ μὀρφωση τοῦ Περικλῆ ἦταν τόσο μεγάλη, ποὺ οἱ Ἀθηναῖοι τὸν θαύμαζαν ὅλοι. Ἐπειδὴ δὲ εἶχε καὶ ρητορικὴ ἱκανότητα, οἱ Ἀθηναῖοι, ἔλεγαν πὼς ὁ Περικλῆς ἔμοιαζε μὲ τὸν Δία ποὺ ἀστραφτε καὶ βροντοῦσε.

Δημόσιος βίος. Ὁ Περικλῆς ἔγινε στρατηγὸς τῶν Ἀθηναίων μετὰ τὸν Κίμωνα κι' ἔδειξε ὅλα του τὰ τὰ προσόντα. Κατόπι, οἱ Ἀθηναῖοι, τὸν ἔκαναν ἄρχοντα καὶ κυβέρνησε τὴν Ἀθήνα σὲ χρόνια πολέμου καὶ εἰρήνης.

Ἡ καλὴ διοίκηση τῶν Ἀθηνῶν, ἡ καλὴ διάθεση τῶν χρημάτων τοῦ συμμαχικοῦ ταμείου, ἔκαναν τὸν Περικλῆ ἐξαιρετικὸ καὶ σπάνιο ἄρχοντα ποὺ ὅλοι τοῦ εἶχαν ὑπακοή καὶ ἐμπιστοσύνη.

Στὰ χρόνια τοῦ Περικλῆ ἀποτελειώθηκαν, καὶ τὰ μακρὰ τεῖχη τῶν Ἀθηνῶν, ποὺ ἔνωσαν τὸν Πειραιᾶ μὲ τὴν Ἀθήνα

Τὰ προπύλαια

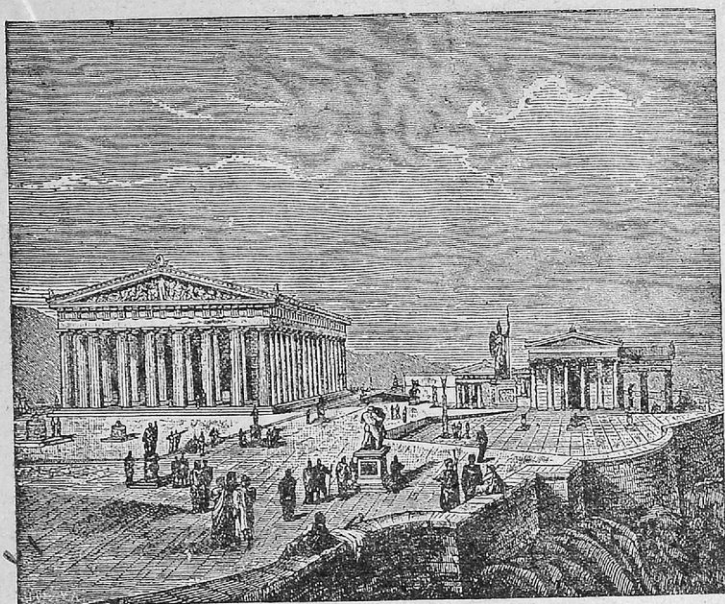
καὶ τὰ ὅποια ὁ Θεμιστοκλῆς εἶχε μισοτελειωμένα. Ἔτσι, ἡ Ἀθήνα, ἀπόχτησε ἓνα γερὸ ἀμυντικὸ σύστημα ποὺ τὴν ἔκανε ἀκόμη πὺδ δυνατὴ καὶ φοβερὴ ἀπ' ὅ,τι ἦταν.

Τὰ εἰρηνικὰ ἔργα ὁμῶς εἶναι κεῖνα ποὺ δόξασαν τὸν Περικλῆ, τὴν πόλιν του καὶ τὴν ἐποχὴ του.

Ἔργασίες γιὰ παιδιὰ : 1) Πῶς τὴν καταγωγὴ τοῦ Περικλῆ καὶ τὸ δημόσιο βίον του. 2) Πῶς τὰ φαντάζεσαι τὰ «μακρὰ τείχη» ; 3) Παρατήρησε τὸν Περικλῆ στὴν εἰκόνα τοῦ βιβλίου σου καὶ περὶ-γραψέ τον στοὺς ἄλλους σύμφωνα μὲ κεῖνα ποὺ ἔμαθες.

3. Τὰ χρυσὰ χρόνια τῆς Ἀθήνας

Μεταφορὰ τοῦ ταμείου. Ὁ Περικλῆς ἐκμεταλλεύτηκε τὴν κατάλληλη στιγμή γιὰ νὰ ὠφελήσῃ μὲ τὸ συμμαχικὸ ταμεῖον τὴν Ἀθήνα. Διέταξε λοιπὸν τὴ μεταφορὰ τοῦ ταμείου ἀπὸ τὴ Δῆλον στὴν Ἀθήνα. Ἀπὸ τὰ χρήματα αὐτά, ἀφοῦ κράτησε ἓνα

Ἡ Ἀκρόπολις ὅπως ἦταν στὰ «χρυσὰ χρόνια»

ὀρισμένο ποσὸ γιὰ τὶς πολεμικὲς ἀνάγκες τῆς πόλης, τὸ ὑπόλοιπο τὸ ἐξόδεψε γιὰ στολισμὸ τῆς Ἀθήνας.

Ὁ στολισμὸς τῆς Ἀθήνας. Τὸ στολισμὸ τῆς Ἀθήνας τὸν ἀνάλαβαν οἱ πιὸ ξακουστοὶ μηχανικοὶ τῆς ἐποχῆς αὐτῆς, Ἰκτίριος καὶ Καλλικράτης. Μαζὶ μ' αὐτοὺς συνεργάστηκε κι' ὁ γλύπτης Φειδίας μαζὶ μὲ ἄλλους καλλιτέχνες.

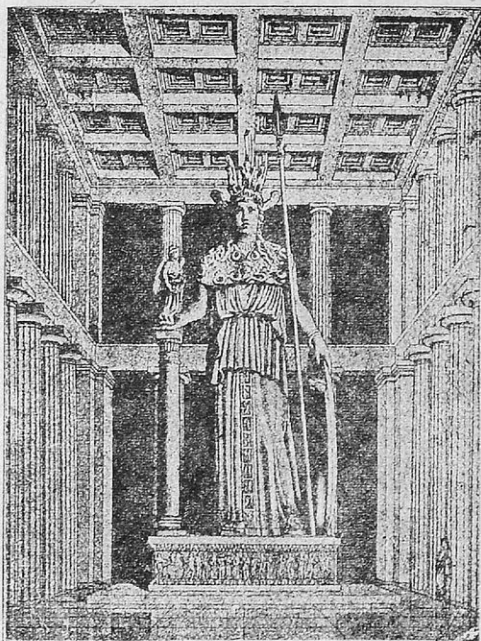
Τὰ σπουδαιότερα ἔργα τοῦ Περικλῆ, πού σῶζονται μέχρι σήμερα τὰ ἐρείπιά τους πάνω στὸ βράχο τῆς Ἀκρόπολης, ἦταν:

α') **Τὰ Προπύλαια.**—Μεγάλῃ καὶ λαμπρῇ εἴσοδο γιὰ τὴν Ἀκρόπολις, καμωμένη ὅλη ἀπὸ μάρμαρο τῆς Πεντέλης.

β') **Ὁ Παρθενώνας.**—Ἕνας τεράστιος καὶ πολυτελέστατος ναὸς, ἀφιερωμένος στὴ θεὰ Ἀθηνᾶ πού ἦταν προστάτιδα τῆς πόλης. Στὴ μέση τοῦ ναοῦ ἦταν στημένο τὸ χρυσολεφάντινο ἄγαλμα τῆς Ἀθηνᾶς ἔργο τοῦ καλλιτέχνη Φειδία.

γ') **Ὁ ναὸς τῆς Νίκης.**—Ἕνας μικρότερος ναὸς ἀφιερωμένος στὴ Νίκη.

δ') **Τὸ Ἐρεχθεῖον.**—Ναὸς ἀφιερωμένος στὴ μνήμη τοῦ

Τὸ ἄγαλμα τῆς Ἀθηνᾶς, ἔργο τοῦ Φειδία.

δεύτερου βασιλεῖ τῆς Ἀθῆνας *Ἐρεχθεῖα*. Τῇ στέγῃ τοῦ ναοῦ αὐτοῦ τὴν κρατοῦσαν τ' ἀγάλματα παρθένων, οἱ περίφημες *Καρναίδες*, ποὺ σώζονται ἀκόμα καὶ

ε') *Τὸ χάλκινο ἄγαλμα τῆς Ἀθηνᾶς*, ποὺ φαινόταν ἀπὸ τὸ ἀκρωτήριο Σούνιο.

Οἱ Τέχνες καὶ οἱ Ἐπιστῆμες. Ἀκόμῃ στὰ χρόνια τοῦ Περικλῆ ζήσανε οἱ πιὸ ξακουστοὶ ἄντρες γιὰ τὴ σοφία τους, ποὺ τὰ ἔργα τους θαυμάζονται ὡς τὰ τώρα. Αὐτοὶ ἦταν οἱ φιλόσοφοι : *Ἀναξαγόρας, Σωκράτης, Πλάτων* καὶ ἄλλοι. Οἱ ποιητὲς : *Αἰσχύλος, Σοφοκλῆς καὶ Εὐριπίδης*. Οἱ ἱστορικοὶ : *Θουκυδίδης* καὶ *Ἡρόδοτος*. Ὁ περίφημος γιατρὸς *Ἱπποκράτης* καὶ ἄλλοι.

Τὰ χρόνια αὐτὰ τῶν Ἀθηνῶν, ὅπου ἀκμάσανε τὰ γράμματα, οἱ τέχνες καὶ οἱ ἐπιστῆμες, ὀνομάστηκαν «*χρυσᾶ χρόνια τῆς Ἀθῆνας*».

Ἔργασίες γιὰ παιδιὰ. 1) Πέ; μας γιατί ὀνομάστηκε χρυσὴ ἔπο-

χή, ἡ ἐποχὴ τοῦ Περικλῆ; 2) Πῶς τὰ εἰρηνικὰ ἔργα. 3) Δὲς τὴν ἀκρόπολη ὅπως ἦταν στὰ χρόνια τοῦ Περικλῆ, στὶς εἰκόνες τοῦ βιβλίου. 4) Γράψε μερικὰ ἐξέχοντα ὀνόματα ἀπὸ κείνα ποὺ ἀνάδειξαν πνευματικὰ τὴν Ἀθῆνα.

Ἀνακεφαλαίωση

1. Οἱ Ἀθηναῖοι ἀναλαμβάνουν τὴν ἐξουσία τοῦ στόλου στὰ χέρια τους καὶ γίνονται ἡγεμόνες τῆς Ἑλλάδος.

2. Ὁ Περικλῆς, ὁ γιὸς τοῦ Ξανθίππου, γίνεται ἄρχοντας τῶν Ἀθηνῶν καὶ στὰ χρόνια του ἡ Ἀθῆνα γνωρίζει ἀκμὴ καὶ δόξα. Ἀποχτὰ ὀχυρωματικὰ καὶ καλλιτεχνικὰ ἔργα.

3. Τὰ εἰρηνικὰ ἔργα τοῦ Περικλῆ στολίζουν τὴν Ἀκρόπολη τῶν Ἀθηνῶν καὶ στὰ χρόνια του ἀκμάζουν οἱ τέχνες καὶ οἱ ἐπιστῆμες. Τὰ χρόνια αὐτὰ ὀνομάζονται «χρυσὰ χρόνια».

Τέστ.

1) Ἰκτῖνος, Καλλικράτης, Φειδίας, Ἀναξαγόρας, Σωκράτης, Πλάτων, Αἰσχύλος, Σοφοκλῆς, Εὐριπίδης, Θουκυδίδης, Ἡρόδοτος. (Ξεχώρισε τοὺς ποιητές, τοὺς φιλοσόφους, τοὺς γλύπτες, τοὺς γιατροὺς, τοὺς ἱστορικοὺς).

2) Ὁ ἦταν γιὸς τοῦ Ξανθίππου.

3) Ὁ Περικλῆς ἔνωσε τὴν Ἀθῆνα καὶ τὸν Πειραιᾶ μὲ τὰ

4) Φειδίας=

Ἰπποκράτης=

Αἰσχύλος=

Ἡρόδοτος=

Ἀναξαγόρας=

Γράψε τὴν ιδιότητα τοῦ καθενὸς ἀπέναντι

Κεφάλαιο Ζ'

Πελοποννησιακός πόλεμος

1. Τὸ πρῶτο μέρος τοῦ πολέμου

Τὴν Ἀθήνα, γιὰ τὴ δόξα τῆς καὶ τὸ μεγαλεῖο τῆς, δὲν ἄργησαν νὰ τὴ μισήσουν οἱ ἄλλες πολιτεῖες καὶ πρώτη ἡ Σπάρτη. Ἔτσι χωρίστηκε ἡ Ἑλλάδα σὲ δυὸ στρατόπεδα μ' ἀποτελεσμα νὰ κηρυχθῇ ἓνας φοβερός πόλεμος μεταξὺ τῆς Ἀθήνας καὶ τῆς Σπάρτης.

Ὁ πόλεμος αὐτὸς βάσταξε 27 ὁλόκληρα χρόνια κι' ὀνομάστηκε *Πελοποννησιακὸς πόλεμος* κι' ἔλαβαν μέρος σ' αὐτὸν σχεδὸν ὅλες οἱ πολιτεῖες.

Ἀφορμὴ τοῦ πολέμου. Στὰ 431 π. Χ. ἡ Σπάρτη, ποὺ ἤθελε νὰ βρῇ ἀφορμὴ γιὰ νὰ τὰ βάλλῃ μὲ τὴν Ἀθήνα, ἀνακατεύθηκε σὲ κάποια διαφορά ποὺ εἶχε ἡ Κέρκυρα μὲ τὴν Κόρινθο. Ἐπειδὴ στὴν υπόθεση αὐτὴ εἶχαν ἀνακατευθῇ κι' οἱ Ἀθηναῖοι, οἱ Σπαρτιάτες ἔστειλαν τὸ βασιλιά *Βρασίδα* καὶ πολιορκῆσε τὴν Ἀθήνα.

Οἱ Ἀθηναῖοι κλείστηκαν στὰ «μακρὰ τεῖχη» τους καὶ γι' ἀντίποινα τῶν Σπαρτιατῶν, ἔστειλαν τὸ στόλο τους νὰ καταστρέφῃ τίς πολιτεῖες τῆς Πελοποννήσου. Οἱ Σπαρτιάτες ἀναγκάστηκαν τότε νὰ γυρίσουν στὴν Πελοπόννησο κι' ἔλυσαν τὴν πολιορκία.

Λίμὸς στὴν Ἀθήνα. Τὴ δεύτερη χρονιά, δηλαδὴ στὰ 430 π. Χ. πάλι οἱ Σπαρτιάτες ξάναμψήκαν στὴν πεδιάδα τῆς Ἀττικῆς καὶ πάλι οἱ Ἀθηναῖοι μπήκαν καὶ κλείστηκαν στὰ «μακρὰ τεῖχη». Τούτῃ τῇ φορὰ ὅμως ἔπese στὴν Ἀθήνα φοβερός *λίμὸς*, ἓνα εἶδος χολέρας.

Οἱ ἄνθρωποι, δηλαδή, ἀρρώσταιναν μὲ πολὺ πυρετό, ποὺ ἔφτανε νὰ τοὺς κάνη νὰ τρέχουν γυμνοὶ στὴν πόλη καὶ νὰ φωνάζουν. Κατόπι ἔπεφταν χάμω μὲ πόνους καὶ μὲ σπασμούς καὶ στὸ τέλος πέθαιναν ἔξαντλημένοι ἀπὸ τον πυρετό, τὴν κρίση καὶ τὴν ἀγωνία.

Τὸ κακὸ αὐτὸ θέριζε καθημερινὰ τὸ λαὸ παρ' ὅλες τὶς προσπάθειες τῶν γιατρῶν νὰ σώσουν τὸν κόσμον. Ὁ Ἱπποκράτης, μάλιστα, ὁ καλύτερος γιατρός, διατάξε ν' ἀνάβωνται μεγάλες φωτιὲς γιὰ ν' ἀπολυμαίνεται ὁ ἀέρας. Νόμιζε πῶς, ἐπειδὴ οἱ γύφτοι κι' οἱ σιδηρουργοὶ δὲν ἀρρώσταιναν, γιὰτὶ ζοῦσαν δίπλα στὸ καμίνι, αἰτία ἦταν ὁ ἀπολυμασμένος ἀέρας.

Τὸ κακὸ αὐτὸ ὅμως δὲν σταμάτησε καὶ λαὸς καὶ στρατὸς θεριζόταν. Πάνω ἀπὸ 300 ἱππεῖς καὶ 4.400 ὀπλίτες πέθαναν ἀπὸ τὸ λιμὸ καὶ ἀπὸ τὸ λαὸ τῆς Ἀθήνας ἀκόμα πιὸ περισσότεροι.

Θάνατος τοῦ Περικλῆ. Στὴν ἐποχὴ τοῦ λιμοῦ πέθανε κι' ὁ Περικλῆς κι' οἱ Ἀθηναῖοι ἔχασαν στὴν πιὸ κρίσιμη στιγμή τὸν καλύτερο ἀρχηγό τους.

Μετὰ τὸ θάνατό του, ἡ ἀρχὴ τῶν Ἀθηνῶν πέρασε σ' ἀνάξια χέρια. Ἄνθρωποι ἀνίκανοι κατάφερναν, μὲ παχειὰ λόγια (δημαγωγία), νὰ πέρνουν τὴν ἐξουσία.

Ἕνας ἀπ' αὐτοὺς ἦταν ὁ Κλέωνας, ἄνθρωπος ὑπερήφανος καὶ ἀνάξιος. Ὅταν μάλιστα κατάφερε νὰ νικήσῃ στὴ Σφακτηρίᾳ τοὺς Σπαρτιάτες καὶ νὰ φέρῃ στὴν Ἀθῆνα 420 αἰχμαλώτους, ὁ ἐγωΐσμός του ἔφτασε στὸ κατακόρυφο κι' ἡ δημαγωγία του δὲν εἶχε πιὰ ὄρια.

«Νικίειος Εἰρήνη». Ὁ Βρασίδης ὅμως, θέλοντας νὰ διώξῃ τοὺς Ἀθηναίους ἀπ' τὴν Πελοπόννησο, χτύπησε τὶς ἀποικίες τους, στὴ Μακεδονία. Ἐκεῖ στάλθηκε ὁ Κλέωνας καὶ σκοτώθηκε καθὼς κι' ὁ Σπαρτιάτης Βρασίδης.

Τὸν Κλέωνα τὸν ἀντικατέστησε ἄλλος δημαγωγός, ὁ Νικίας. Ὁ Νικίας στάθηκε πιὸ τυχερὸς καὶ κατάφερε νὰ συμφιλωθῇ μὲ τοὺς Σπαρτιάτες. Ὑπέγραψαν μάλιστα οἱ Ἀθηναῖοι εἰρήνην γιὰ 50 χρόνια. Ἡ εἰρήνη αὕτῃ ὀνομάστηκε «Νικίειος Εἰρήνη».

Ἔργασίες γιὰ παιδιὰ : 1) Πῆς τὴν ἀφορμὴ τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου. 2) Τί σημαίνουν οἱ λέξεις **λιμός, δημαγωγία** ; 3) Τί ξεύρετε γιὰ τὸ λιμὸ στὴν Ἀθῆνα ; 4) Ποῦ ἔπεσε λιμὸς τὰ τελευταῖα χρόνια ;

2. Τὸ δεῦτερο μέρος τοῦ πολέμου

Ἡ «Νικίειος Εἰρήνη» δὲ βάσταξε παρὰ μονάχα πέντε

χρόνια. Στόν ἕκτο χρόνο καταπατήθηκε ἀπὸ καινούργια ἀφορμή γιὰ νὰ κηρυχτῇ καινούργιος πόλεμος Ἀθήνας καὶ Σπάρτης.

Ἐκστρατεία τῆς Σικελίας. Ἡ Σελινούντα, πόλη τῆς Σικελίας, μὲ βοήθεια τῆς Σπάρτης ἐπαναστάτησε κατὰ τῶν Ἑγεσταιῶν. Οἱ Ἑγεσταῖοι ζήτησαν ἀπὸ τὴν Ἀθήνα βοήθεια, ποὺ ἦταν δισταχτικὴ πάντα.

Ὁ ἀνηψίδος ὅμως τοῦ Περικλῆ, ὁ φιλόδοξος καὶ ἄμυαλος στρατηγὸς Ἀλκιβιάδης, κατάφερε τοὺς Ἀθηναίους νὰ στείλουν στοὺς Ἑγεσταίους βοήθεια κι' ἐτοίμασαν 30 χιλιάδες στρατὸ καὶ τὸν ἀνάλογο στόλο. Ἀρχηγοὺς τοῦ στρατοῦ αὐτοῦ ἐβάλαν τὸν Νικία, τὸ Λάμαχο καὶ τὸν Ἀλκιβιάδη, ποὺ ἐκίνησαν ἀμέσως γιὰ τὴ Σικελία.

Πανωλεθρία τῶν Ἀθηναίων. Στὸ μεταξὺ ὅμως ὁ Ἀλκιβιάδης κατηγορήθηκε γι' ἀσέβεια στοὺς θεοὺς, γιατί, προτοῦ φύγει, εἶχε σπάσει τ' ἀγάλματα τῶν «Ἑρμῶν», στὴν Ἀθήνα, ἐπάνω σὲ μιά του εὐθυμία.

Οἱ Ἀθηναῖοι ἔστειλαν τότε τὸ «ἱερὸ πλοῖο» τους, ὅπως ἔλεγαν τὸ καράβι ποὺ ἔχτελοῦσε αὐτὲς τὲς ὑπηρεσίες, γιὰ ν' ἀνακάλῃσιν τὸν Ἀλκιβιάδη στὴν Ἀθήνα. Πραγματικὰ πρόλαβε τὸν Ἀλκιβιάδη καὶ τὸν ἔφερε πίσω ν' ἀπολογηθῇ μ' αὐτὸς ὅμως, γιὰ ν' ἀποφύγῃ τὴν ἀπολογία, ἔφυγε κρυφὰ κι' ἦρθε στὴ Σπάρτη.

Στὴ Σπάρτη παρακίνησε τοὺς Σπαρτιάτες νὰ στείλουν στρατὸ στὴ Σικελία καὶ νὰ χτυπήσῃ τοὺς Ἀθηναίους, πρᾶγμα ποὺ ἐγίνε ἀμέσως.

Οἱ Ἀθηναῖοι πολιορκοῦσαν τότε τὲς Συρρακοῦσες τῆς Σικελίας καὶ τὲς εἶχαν φέρει σὲ δύσκολη θέση. Ὅταν ὅμως ἔφτασε ἡ βοήθεια τῶν Σπαρτιατῶν οἱ Συρρακοῦσιοι ἀνάκτησαν τὸ θάρρος τους καὶ νίκησαν τοὺς Ἀθηναίους.

Ὁλόκληρος ὁ στόλος τῶν Ἀθηναίων καταστράφηκε κι' ὁ στρατὸς ὠδηγήθηκε αἰχμάλωτος. Οἱ αἰχμάλωτοι Ἀθηναῖοι ρίχτηκαν στὰ βαρεῖα ἔργα τῶν λατομείων τῶν Συρρακουσῶν καὶ κανεὶς σχεδὸν ἀπ' αὐτοὺς δὲ γλίτωσε ἀπὸ τὲς στερήσεις καὶ τὲς κακουχίες.

Ἔργασίες γιὰ παιδιὰ: 1) Τί ξέρεις γιὰ τὴν ἐκστρατεία τῆς Σικελίας; 2) Δεῖξε ποῦ βρίσκεται ἡ Σικελία; 3) Τί ἦταν οἱ Ἑρμαῖ καὶ τὸ ἱερὸν πλοῖον; 4) Πῶς φαντάζεσαι τὴν καταστροφὴ τῶν Ἀθηναίων;

3. Ὁ Ἀλκιβιάδης

Ἐπιστροφή τοῦ Ἀλκιβιάδου. Ὁ Ἀλκιβιάδης ἦταν ἀνηψιὸς τοῦ Περικλῆ, ὥρατος καὶ γενναῖος, μὰ πολὺ ἐπιπόλαιος. Τὴ μεγάλη περιουσία του τὴ σπαταλοῦσε σὲ γλέντια καὶ συμποσῖα γι' αὐτὸ κι' ἦταν χαϊδεμένος τῶν Ἀθηναίων.

Ἦταν θρασύς καὶ δὲν λογάριάζε τίποτα, γι' αὐτὸ καὶ εἰδαμε πῶς οἱ Ἀθηναῖοι τὸν ἀνακάλεσαν ν' ἀπολογηθῇ γιὰ τὴν ἀσέβειά του.

Ὁ Ἀλκιβιάδης ὅμως κατέφυγε στὴ Σπάρτη καὶ ἀπὸ κεῖ, ἀφοῦ τὰ χάλασε καὶ μὲ κείνους, πῆγε στὴ Σάμο. Ἀπὸ τὴ Σάμο, ὁ Ἀλκιβιάδης, κατάφερε μὲ πολλοὺς φίλους του, νὰ τὸν καλέσουν οἱ Ἀθηναῖοι.

Οἱ Ἀθηναῖοι πραγματικῶς πείσθηκαν καὶ τὸν ἀνακάλεσαν, τὸν ἔκαναν δὲ στρατηγὸ τους καὶ πάλι.

Θάνατος τοῦ Ἀλκιβιάδου. Ὁ Ἀλκιβιάδης ἔδειξε σὰν στρατηγὸς ὅλη τὴ γενναιότητά του. Νίκησε τοὺς Σπαρτιάτες στὴν Ἀβυδο, στὴ Σησιό, στὸ Βυζάντιο, στὴ Χαλκηδόνα καὶ σ' ἄλλα μέρη.

Γεμάτος δόξα καὶ λάφυρα, στά 408 γύρισε στὴν Ἀθήνα. Ὅλοι οἱ Ἀθηναῖοι κατέβηκαν στὸν Πειραιᾶ νὰ τὸν ὑποδεχτοῦν καὶ νὰ τὸν τιμήσουν. Δυστυχῶς ὅμως, ὁ ἄσματος καὶ ἐπιπόλαιος χαρακτήρας του, ἔκανε τοὺς Ἀθηναίους νὰ τὸν ὑποπτευθοῦν καὶ νὰ τὸν ἐξορίσουν στὴ Θράκη.

Ἀπὸ τὴ Θράκη ἔφυγε καί, κυνηγημένος ἀπ' ὅλους, ἔφτασε στὴ Φρυγία. Ἐκεῖ, σὲ ἡλικία 44 χρονῶν, πέθανε δολοφονημένος, μακριὰ ἀπὸ τὴν Ἀθήνα.

Εργασίες γιὰ παιδιὰ : 1) Τί ξεύρεις γιὰ τὸ τέλος τοῦ Ἀλκιβιάδου ; 2) Πῶς τὸν χαρακτηρίζεις ; 3) Δεῖξε τὴ Σάμο στὸ Χάρτη. 4) Βγάλε ἓνα δικό σου συμπέρασμα καὶ καλλιγράφησέ το.

4. Παρακμὴ τῆς Ἀθήνας

Ναυμαχία στοὺς «Αἰγὸς ποταμούς». Ὅσο διαρκοῦσε ὁ Πελοποννησιακὸς πόλεμος, τόσο οἱ Ἀθηναῖοι ἔχαναν ἀπ' τὴ δύναμή τους. Πολλὲς συμμαχικὲς πόλεις εἶχαν ἀποστατήσῃ ἀπ' αὐτοὺς κι' ἄλλες εἶχαν ὑποταχθεῖ στοὺς Σπαρτιάτες.

Οἱ τελευταῖοι, μὲ τὴ βοήθεια τῶν Περσῶν, κυρίεψαν τὴ Λάμψακο, πολιτεία φιλικὴ τῆς Ἀθήνας. Οἱ Ἀθηναῖοι διάταξαν τὸ στόλο τους ἀπὸ τὴ Σάμο νὰ πάθῃ στὴ Λάμψακο κι' ὁ στόλος ἦρθε κι' ἄραξε στὸ μέρος ποὺ λεγόταν «Αἰγὸς Ποταμοί», προσκαλώντας σὲ ναυμαχία τοὺς Σπαρτιάτες.

Ναύαρχος τῶν Σπαρτιατῶν ἦταν ὁ πονηρὸς Λύσανδρος.

Ὁ Λύσανδρος δὲν ἀπαντοῦσε στὶς προκλήσεις τῶν Ἀθηναίων. Τοὺς παρακολουθοῦσε ὁμῶς ἄγρυπνα καὶ μιὰ μέρα, πού οἱ Ἀθηναῖοι ἔλειπαν στὴ στεριά, τοὺς ἐπετέθηκε καὶ τοὺς κατὰστρεψε τὸ στόλο, βάζοντας φωτιά σ' ἅλα τὰ πλοῖα.

Πολιορκία καὶ πτώση τῆς Ἀθήνας. Μετὰ τὸ κατόρθωμά του αὐτό, ὁ Λύσανδρος, ἦρθε καὶ πολιορκήσε, ἀπ' τὴ θάλασσα τὴν Ἀθήνα. Τὸν ἴδιο καιρὸ κι' οἱ βασιλιάδες τῆς Σπάρτης Ἀγίς καὶ Πανσανίας, πολιορκήσαν ἀπὸ στεριά τὴν Ἀθήνα καὶ ἀνάγκασαν τοὺς Ἀθηναίους νὰ παραδοθοῦνε.

Οἱ Σπαρτιάτες κυρίεψαν τὴν Ἀθήνα στὸ 404 π. Χ. κι' ἀνάγκασαν τοὺς Ἀθηναίους νὰ ὑπογράψουν ἐξευτελιστικὴ συνθήκη. Γκρέμισαν τὰ «μακρὰ τείχη» τους καὶ ἀναγνώρισαν τοὺς Σπαρτιάτες γιὰ ἡγεμόνες τῆς Ἑλλάδος.

Ἔτσι τελείωσε ὁ Πελοποννησιακὸς πόλεμος μὲ καταστροφὴ τῶν Ἀθηνῶν καὶ μὲ νίκη τῆς Σπάρτης.

Οἱ τριάντα τυράννοι. Οἱ Σπαρτιάτες ἄλλαξαν καὶ τὸ πολίτευμα τῆς Ἀθήνας. Κατάργησαν τὴ Δημοκρατίαν τοῦ Περικλῆ κι' ἔβαλαν τριάντα τυράννους νὰ κυβερνοῦν τὴν Ἀθήνα.

Ἐξαιτίας τῶν τυράννων αὐτῶν, πολλοὶ Ἀθηναῖοι ξεπατρίστηκαν καὶ πῆγαν στὰ Μέγαρα, στὴν Κόρινθο καὶ σ' ἄλλες γειτονικὲς πολιτείες. Οἱ πῖο πολλοὶ ὁμῶς πρόσφυγες πῆγαν στὴ Θήβα.

Κατάργηση τῆς τυραννίας. Ἀνάμεσα στοὺς πρόσφυγες τῶν Θηβῶν ἦταν κι' ὁ Ἀθηναῖος Θρασύβουλος, πού καταγόταν ἀπὸ εὐγενικὰ οἰκογένεια.

Ὁ Θρασύβουλος ἀποφάσισε νὰ ἐλευθερώσῃ τὴν Πατρίδα του ἀπὸ τοὺς τριάντα τυράννους. Γι' αὐτό, συνεννοημένος μὲ πολλοὺς Ἀθηναίους, μῆκε μιὰ νύχτα στὴν Ἀθήνα. Ἐπίασε τοὺς περισσοτέρους ἀπ' αὐτοὺς καὶ τοὺς ἔσφαξε κι' ἔφερε πάλι τὸ πρῶτο πολίτευμα στὴν Ἀθήνα.

Ἔργασίες γιὰ παιδιὰ: 1) Πῶς ἔπεσε ἡ Ἀθήνα; 2) Τί ξεύρεις γιὰ τὴν τυραννίαν τῶν Ἀθηνῶν καὶ τὴν κατάργησίν της; 3) Δεῖξε τὰ Μέγαρα, τὴν Κόρινθο καὶ τὴ Θήβα στὸ χάρτη.

Ἀνακεφαλαίωση

1. Οἱ Σπαρτιάτες ζηλεύοντας τοὺς Ἀθηναίους, βρίσκουν ἀφορμὴ καὶ πολιορκοῦν τὴν Ἀθήνα μὲ τὸ Βρασίδα. Στὴν Ἀθήνα πέφτει λιμὸς κι' οἱ κάτοικοι ἀποδεκατίζονται καὶ πεθαίνουν. Τὴν ἐποχὴ αὕτῃ πεθαίνει κι' ὁ Περικλῆς καὶ ἡ ἐξουσία τῶν Ἀθηνῶν πέφτει στοὺς δημαγωγούς, πού ἦταν ἀνάξιοι ἄνδρες.
2. Ὁ Ἀλκιβιάδης πείθει τοὺς Ἀθηναίους νὰ ἐκστρατεύ-

σουν κατὰ τῆς Σικελίας. Οἱ Σπαρτιάτες ἐνισχύουν τοὺς Σικελοὺς καὶ οἱ Ἀθηναῖοι παθαίνουν τρομερὴ καταστροφή στὶς Συρρακοῦσες.

3. Ὁ Ἀλκιβιάδης ὕστερα ἀπὸ πολλὰς περιπέτειες καταφέρνει νὰ ξαναγυρίσῃ στὴν Ἀθῆνα καὶ νὰ κάμῃ τοὺς κοινοὺς τῆς νὰ τὸν δοξάσουν καὶ νὰ τὸν τιμῇσουν.

4. Ὁ Λύσανδρος νικά τοὺς Ἀθηναίους στὴ ναυμαχία ποὺ ἔγινε στοὺς Αἰγὸς ποταμοὺς καὶ ἔρχεται κατόπι καὶ κυριεύει τὴν Ἀθῆνα. Οἱ Ἀθηναῖοι ἐκπατρίζονται καὶ οἱ Σπαρτιάτες ἐγκαθιστοῦν 30 τυράννους στὴν Ἀθῆνα. Ὁ Θρασύβουλος ὁμῶς μὲ μερικοὺς φίλους τοῦ καταργοῦν τὴν τυραννίαν καὶ ξαναφέρνουν στὴν Ἀθῆνα τὸ πρῶτο πολίτευμά της.

Τέστ.

1) Ὁ Περικλῆς πέθανε ἀπὸ

συγκοπή ἀσθένεια γεράματα χολέρα	Ποιὸ εἶναι τὸ σωστὸ ;
---	-----------------------

2) Ὁ ἦταν ἀνηψιὸς τοῦ Περικλῆ.

3) Ὁ ναύαρχος κυρίεψε τὴν Ἀθῆνα.

4) Ὁ Ἀλκιβιάδης ἦταν

σοβαρὸς ἄνδρας ἄσχημος ὠραίος δειλὸς	» » » »	Διάβασε τὸ σωστὸ
---	------------------	------------------

5) Ὁ Ἀλκιβιάδης πέθανε στὸ λιμὸ καὶ ὁ Περικλῆς πέθανε δολοφονημένος. (Τοποθέτησε τὸ σωστὸ στὴ θέση του).

Κεφάλαιο Η'

Ἡγεμονία τῆς Σπάρτης

1. Οἱ Σπαρτιάτες γίνονται ἡγεμόνες

Μετά τὸν ξεπεσμό τῶν Ἀθηνῶν, ἡγεμόνες ἔγιναν οἱ Σπαρτιάτες.

Οἱ Σπαρτιάτες σὰν ἡγεμόνες φέρνονταν ἄσχημα σ' ὅλες τὶς Ἑλληνικὲς πολιτεῖες. Κατάργησαν ὅλα τὰ πολιτεύματα καὶ διώρισαν δικούς τῶν ἀνθρώπους, τοὺς ἀρμοστές, ποὺ κυβερνοῦσαν ὅπως καὶ οἱ τύραννοι.

Ἔτσι σιγὰ-σιγὰ ἄρχισαν οἱ συμμαχικὲς πολιτεῖες ν' ἀγανακτοῦν ἐναντίον τῶν Σπαρτιατῶν καὶ νὰ θυμοῦνται τοὺς Ἀθηναίους. Περίμεναν μάλιστα καὶ τὴν κατάλληλη στιγμή γιὰ νὰ ἐπαναστατήσουν.

Ἐκεῖνο ὅμως ποὺ δόξασε τὸ Σπαρτιατικὸ στρατό, στὰ χρόνια τῆς ἡγεμονίας του, ἦταν ὁ γυρισμός ἢ «κάθοδος τῶν μυρίων».

Ἔργασίες γιὰ παιδιά. 1) Πῶς φέρνονταν οἱ Σπαρτιάτες σὰν ἡγεμόνες; 2) Τί ἦταν οἱ ἀρμοστές; 3) Ἦταν οἱ πολιτεῖες εὐχαριστημένες ἀπὸ τὴ διοίκηση τῆς Σπάρτης;

2. Ἡ «κάθοδος τῶν μυρίων»

Ἀρταξέρξης καὶ Κύρος. Ἀπὸ τὸ βασιλιά τῆς Περσίας Δαρεῖο καὶ τὴν γυναῖκα του Παρισάτιδα εἶχαν γεννηθῆ δυὸ παιδιά: Ὁ Ἀρταξέρξης καὶ ὁ Κύρος. Ὁ Κύρος ποὺ ἦταν μικρότερος, μὲ τὴ βοήθεια τῆς μητέρας του, ἐπαναστάτησε κατὰ τοῦ Ἀρταξέρξη, ποὺ εἶχε γίνει βασιλιάς τῆς Περσίας. Στὴν ἐπανάσταση αὐτὴ ζήτησε καὶ τὴ βοήθεια τῶν Σπαρτιατῶν καὶ κείνοι ἔστειλαν δέκα χιλιάδες.

—Θάλασσα! θάλασσα!!

Έχοντας λοιπόν έκατό χιλιάδες στρατό περσικό και 13 χιλιάδες Έλληνες *μισθοφόρους*, ο Κύρος χτυπήθηκε με τον άδερφό του στα *Κούναξα* της Βαβυλώνας. Στη μάχη εκείνη ο Κύρος σκοτώθηκε, ο στρατός του νικήθηκε και οι Έλληνες μισθοφόροι ζήτησαν να γυρίσουν πίσω στην Ελλάδα.

Ο *Ξενοφώντας*. Οι Πέρσες όμως του Άρταξέρξη έφερναν πολλές δυσκολίες στους Έλληνες κι' όπου τους συναντούσαν τους πολεμούσαν. Ένας μάλιστα στρατηγός του βασιλιά, ο πονηρός *Τισσαφέρνης*, κατάφερε και σκότωσε όλους τους Έλληνες στρατηγούς άφοϋ τους κάλεσε πρώτα στη σκηνή του, τάχα για να συζητήση μαζί τους.

Οι γενναίοι όμως Έλληνες δέν άπελπίστηκαν στη φοβερή εκείνη στιγμή. Έβγαλαν άμέσως στρατηγούς τον *Ξενοφόντα* και τον *Χειρίσοφο*, που ήταν οι πιο μορφωμένοι και ύπηρετούσαν σάν άπλοι στρατιώτες.

«*Θάλασσα...! Θάλασσα...!*» Ο Ξενοφώντας και ο Χειρίσοφος έξακολούθησαν την πορεία τους, πολεμώντας πάντοτε με τους Πέρσες. Πολλές φορές άλλαξαν δρόμο για ν' αποφύγουν τις συγκρούσεις και τις ένέδρες. Στην πορεία αυτή χάθηκαν πολλοί Έλληνες από την πείνα, τη δίψα και τις κακουχίες. Άπ' όλους αυτούς μονάχα έννιά χιλιάδες κατόρθωσαν να σωθούν και να φτάσουν στην *Τραπεζούντα*.

Μόλις αντίκρισαν τα νερά της Μαύρης θάλασσας, όλοι φώναξαν με λαχτάρα και συγκίνηση:

—Θάλασσα! Θάλασσα!...

«*Κύρου Ἀνάβασις*». Τὴν ἐκστρατεία αὐτὴ τῶν «*μυρίων*» καὶ τὸ γυρισμὸν τοὺς τὴν περιγράφει ὁ ἴδιος ὁ Ξενοφώντας, ποὺ ἦταν Ἀθηναῖος τὴν καταγωγή, στὸ βιβλίο του ποὺ ἐπιγράφεται «*Κύρου Ἀνάβασις*». Στὸ βιβλίο αὐτὸ φαίνεται τὸ μέγαλό θάρρος καὶ ἡ ἀντοχὴ τῆς φυλῆς μας.

Ἔργασίες γιὰ παιδιὰ: 1) Τὶ γνωρίζεις γιὰ τὴν ἀνάδοιτῶν Μυρίων; 2) Πές μας τὴν ἀφορμή. 3) Τὶ σημαίνει «*ἀνάδοιτος τῶν Μυρίων*» ἢ «*Κύρου Ἀνάβασις*»; 4) Δεῖξε τὴν Τραπεζοῦντα στὸ χάρτη. 5) Τί ἦταν ὁ Ξενοφώντας; Τί ὁ μισθοφόρος;

3. Ἐκστρατεία τοῦ Ἀγησίλαου στὴν Ἀσία

Ὁ Ἀρταξέρξης, γιὰ νὰ τιμωρήσῃ τοὺς Ἕλληνες, ἔστειλε τὸν Τισσαφέρνη νὰ κυριέψῃ ὅλες τὶς Ἰωνικὲς ἀποικίες. Οἱ Σπαρτιάτες ἔστειλαν κι' αὐτοὶ τὸν ἔξοχο στρατηγὸ τοὺς Ἀγησίλαο, γιὰ νὰ ὑπερασπιστῇ τὶς ἀποικίες.

Ὁ Ἀγησίλαος, φτάνοντας στὴ Μικρασία τὸ 396 π. Χ. κατάρφε νὰ νικήσῃ παντοῦ τὸν Τισσαφέρνη. Ἐλευθέρωσε τὶς ἀποικίες καὶ βάδισε ἐναντίον τοῦ Περσικοῦ Κράτους.

Ἐπανάσταση τῶν Ἀθηναίων. Τὸν ἴδιο καιρὸ ὅμως, οἱ Ἀθηναῖοι, οἱ Θηβαῖοι, οἱ Κορίνθιοι καὶ ἄλλοι ὑπόδουλοι λαοὶ τῆς Σπάρτης, βρῆκαν τὴν εὐκαιρία νὰ ἐπαναστατήσουν μὲ τὴ βοήθεια τῆς Περσίας.

Ὁ Ἀγησίλαος γύρισε ἀμέσως γιὰ νὰ πνίξῃ τὴν ἐπανάσταση καὶ συναντήθηκε μὲ τοὺς ἐπαναστάτες στὴν *Κορώνεια* τῆς Βοιωτίας.

Στὴ μάχη αὐτὴ ὁ Ἀγησίλαος νίκησε καὶ πληγώθηκε, μὰ οἱ Ἀθηναῖοι ὅμως δὲν ἠσύχασαν ἀπὸ τότε. Μὲ χρήματα τῶν Περσῶν ὀργάνωσαν καινούργιο στόλο καὶ στρατό, καὶ μ' ἀρχηγὸ τὸν *Κόνωνα* κατόρθωσαν νὰ νικήσουν τὸ στόλο τῆς Σπάρτης στὶς Κυκλάδες.

«**Ἀνταλκίδειος εἰρήνη**». Οἱ Σπαρτιάτες τότε κατάλαβαν πὼς δὲν μποροῦσαν νὰ πολεμοῦν μὲ πολλοὺς ἐχθροὺς, γι' αὐτὸ ἀποφάσισαν νὰ κλείσουν εἰρήνη μὲ τοὺς Πέρσες.

Ἔστειλαν λοιπὸν τὸν Ἀνταλκίδα στὴν Ἀσία κι' ὑπόγραψε εἰρήνην ἐξευτελιστικὴ γιὰ τὴ Σπάρτη, ποὺ ἔμεινε ἱστορικὴ μὲ τὸν ὄνομα «*Ἀνταλκίδειος εἰρήνη*».

Μὲ τοὺς ὅρους τῆς εἰρήνης αὐτῆς ὅλες οἱ Ἑλληνικὲς πολιτείες τῆς Μικρασίας ὑποδουλώθηκαν πάλι στοὺς Πέρσες.

Ἔργασίες γιὰ παιδιὰ: 1) Τὶ ξεύρεις γιὰ τὴν ἐκστρατεία τοῦ Ἀγησίλαου; 2) Τὶ συνέβη στὴν ἐκστρατεία; 3) Τί ἦταν ἡ «*Ἀνταλκίδειος εἰρήνη*»;

Ἀνακεφαλαίωση

1) Οἱ Σπαρτιάτες, ὅταν ἔγιναν ἡγεμόνες, διώρισαν ἄρμο-
στες καὶ τυραννοῦσαν σκληρὰ τὶς Ἑλληνικὲς Πολιτείες.

2) Οἱ Ἕλληνες βοηθοῦν τὸν Κύρο στὴν ἐπανάστασή του
κατὰ τοῦ Ἀρταξέρξη καὶ στέλλουν βοήθεια 10 χιλιάδες. Ὁ
στρατὸς τοῦ Κύρου νικιέται στὰ Κούναξα καὶ οἱ Ἕλληνες κα-
τορδώνουν, ὕστερα ἀπὸ πολλὰς περιπέτειες, μετ' ἀρχηγούς τὸν
Χειρίσοφο καὶ Ξενοφώντας νὰ φτάσουν στὴν Τραπεζοῦντα καὶ
ἀπὸ κεῖ στὴν Ἑλλάδα.

3) Οἱ Σπαρτιάτες στέλλουν τὸ στρατηγὸν Ἀγησίλαο στὴ
Μικρασία νὰ πολεμήσῃ τὸν Τισσαφέρνη πού πρόσβαλε τὶς ἀ-
ποικίες. Στὸ μεταξὺ ἐπαναστατοῦν οἱ Ἑλληνικὲς Πολιτείες καὶ
ὁ Ἀγησίλαος γυρίζει καὶ πνίγει τὴν ἐπανάσταση στὴν Κορῶ-
νεια. Οἱ Ἀθηναῖοι τότε γίνονται ὄργανα τῶν Περσῶν καὶ οἱ
Σπαρτιάτες ἀναγκάζονται νὰ ὑπογράψουν μετὰ τοὺς Πέρσες τὴν
«Ἀνταλκίδειον Εἰρήνην».

Τέστ.

1) Στὰ χρόνια τῆς ἡγεμονίας τῶν Σπαρτιατῶν ἔγινε ἡ
τῶν μυρίων.

2) Ὁ Ἀνταλκίδας ὑπέγραψε τὴν εἰρήνη.

3) Ὁ Ἀγησίλαος ὠδήγησε τοὺς μυρίους στὴν Τραπεζοῦντα καὶ ὁ
Ξενοφώντας ἐνίκησε τὸν Τισσαφέρνη στὴ Μικρασία. (Διάβασε τὸ
σωστό).

4) Ὁ Ἀγησίλαος ἔπνιξε τὴν
ἐπανάσταση τῶν Ἑλλήνων στὴν
Σπάρτη
Ἀθήνα
Μικρασία
Κορώνεια
Τραπεζοῦντα

Διάβασε τὸ σωστό.

5. Τοὺς μυρίους τοὺς ὠδήγησε στὴν Ἑλλάδα ὁ

Ἀνταλκίδας
Τισσαφέρνης
Ἀρταξέρξης
Ξενοφώντας
Ἀγησίλαος.

6. Κοντὰ σ' αὐτὸ τὸ ὄνομα συμπλήρωσε ἐκεῖνο πού σοῦρχεται ἀ-
μέσως στὸ μυαλό σου.

Δαρεῖος καὶ Ἀρταξέρξης καὶ Χειρίσοφος καὶ
..... Ἀγησίλαος καὶ Ἀνταλκίδας καὶ

Κεφάλαιο Θ'

Ἡγεμονία τῆς Θήβας

1. Ὁ Πελοπίδας ἐλευθερώνει τὴ Θήβα

Πελοπίδας κι' *Ἐπαμεινώνδας*. Ἡ Θήβα εἶχε κυριευθῇ ἀπὸ τὸ Σπαρτιατὴ *Φοιβίδα*. Ὁ βάρβαρος τρόπος τῶν Σπαρτιατῶν εἶχε ἀναγκάσει πολλοὺς Θηβαίους νὰ ξεπατριστοῦνε. Ἀνάμεσα σ' αὐτοὺς ἦταν ὁ *Πελοπίδας* κι' ὁ *Ἐπαμεινώνδας*.

Ὁ Πελοπίδας ἀποφάσισε νὰ ἐλευθερώσῃ τὴν πατρίδα του ἀπὸ τοὺς Σπαρτιάτες. Ἀρχισε λοιπὸν νὰ συνεννοεῖται μὲ πολλοὺς φίλους του μέσα κι' ἔξω στὴ Θήβα. Μαζὺ του εἶχε καὶ τὸν *Ἐπαμεινώνδα*.

Οἱ δυὸ φίλοι κατὰστροφωσαν ἓνα σχέδιο γιὰ νὰ ἐλευθερώσουν τὴν Θήβα. Θάμπαιναν μιὰ νύχτα κρυφὰ στὴν πόλη καὶ θὰ πῆγαιναν σὸ σπῆτι τοῦ φίλου των *Φυλλίδα*. Ἐκεῖ θὰ εἶχαν παρὰσούρει σὲ γλέντι τὸ *Φοιβίδα*. Μεθυσμένοι καθὼς θὰ ἦταν, ὁ *Πελοπίδας* κι' οἱ φίλοι του, θὰ τράβαγαν τὰ σπαθιά τους ξαφνικά καὶ θὰ σκότωναν τὸ *Φοιβίδα* καὶ τὴ συντροφιά του.

«*Ἐς αὔριον τὰ σπουδαῖα!*» Τὸ σχέδιο ἦταν καλὸ καὶ ἀπλὸ μὰ κάποιος ὅμως τὸ πρόδωσε. Ἔστειλε ἓναν ταχυδρόμο μ' ἓνα σημεῖωμα στὸ *Φοιβίδα*, τὴν ὥρα ποὺ γλεντοῦσε στοῦ *Φυλλίδα*. Μεθυσμένος ὁ Σπαρτιάτης πέταξε παράμερα τὸ προδοτικὸ γράμμα κι' εἶπε γελώντας στοὺς ἄλλους:

— *Ἐς αὔριον τὰ σπουδαῖα ...!* Δηλαδή: «Αὔριό μαθαίνουμε τί λέει τὸ γράμμα...»

Αὐτὸ ἔσωσε τὸν *Πελοπίδα* καὶ τὴ συντροφιά του. Ὅταν σὲ λίγη ὥρα μῆκαν σὸ σπῆτι, οἱ Σπαρτιάτες εἶχαν μεθύσει. Ρίχτηκαν τότε μὲ τὰ σπαθιά καὶ τοὺς σκότωσαν καὶ κατόπι ἔτρεξαν καὶ ξύπνησαν τοὺς Θηβαίους.

Ἰερὸς λόχος. Οἱ Θηβαῖοι σχημάτισαν πρόχειρο στρατὸ καὶ πολιορκήσαν τὴν ἐχθρική φρουρὰ στὴν «*Καδμεία*» τὸ φρούριο τῆς Θήβας. Σὲ λίγες μέρες τὴν ἀνάγκασαν νὰ παραδοθῇ κι' ἐλευθερώθηκε ἔτσι ἡ Θήβα.

Μετὰ τὴν ἀπελευθέρωση τῆς πατρίδας του, ὁ Πελοπίδας κι' ὁ Ἐπαμεινώνδας ὀργάνωσαν ἕνα σῶμα ἐκλεκτοῦ στρατοῦ ἀπὸ 300 νέους. Οἱ νῦν αὐτοὶ ἦταν ἀπὸ τὶς καλύτερες οἰκογένειες τῶν Θηβῶν καὶ ὁ στρατὸς αὐτὸς ὀνομάστηκε «*Ἱερὸς λόχος*». Οἱ Ἱερολοχίτες εἶχαν ὀρκιστῇ νὰ νικοῦν πάντα.

Ἔργασίες γιὰ παιδιὰ: 1) Πῶς ἐλευθέρωσε τὴ Θήβα ὁ Πελοπίδας; 2) Πῶς φαντάζεσαι τὸ Φοιβίδα διὰν εἶπε τὴ φράση «ἐξ αὐριον τὰ σπουδαῖα . . .». 3) Δεῖξε στὸ χάρτη τὴ Θήβα. 4) Τὶ εἶναι ἡ «καδμεία» στὴ Θήβα;

Θάνατος τοῦ Πελοπίδα

Μάχη τῶν Δεύκτρων. Οἱ Σπαρτιάτες ἔστειλαν ἀμέσως τὸ βασιλιά *Κλεόμβροτο* μὲ 24 χιλιάδες πεζοὺς καὶ 1600 ἵππεις, γιὰ νὰ τιμωρήσῃ τοὺς Θηβαίους. Οἱ Θηβαῖοι ἔστειλαν τὸν Ἐπαμεινώνδα μὲ 6 χιλιάδες πεζοὺς, 500 ἵππεις καὶ τὸν Ἱερὸ λόχο. Οἱ δυὸ στρατοὶ συναντήθηκαν στὰ *Δεῦκτρα* τῆς Βοιωτίας, τὸ 371 π. Χ. Στὴ μάχη ποὺ ἐγίνε, οἱ Σπαρτιάτες νικήθηκαν καὶ σκοτώθηκε ὁ Κλεόμβροτος.

Μάχη στὶς Κυνὸς κεφαλές. Μετὰ τὴ νίκη αὐτὴ οἱ Θηβαῖοι γίνηκαν ἡγεμόνες τῆς Ἑλλάδος. Σὰν ἡγεμόνες ἀποφάσισαν νὰ ἐλευθερώσουν τοὺς Θεσσαλοὺς ἀπὸ τὸν τύραννο τῶν Φερῶν *Ἀλέξανδρο*. Ὁ πονηρὸς τύραννος εἶχε πιᾶσει καὶ τὸν Πελοπίδα αἰχμάλωτο κι' ἐναντίον του στάλθηκε ὁ Ἐπαμεινώνδας. Ὁ Ἐπαμεινώνδας κατόρθωσε κι' ἐλευθέρωσε τὸν Πελοπίδα. Τὸν Ἀλέξανδρο τὸν νίκησε στὴ μάχη ποὺ ἔδωσαν στὸ μέρος ποὺ λέγεται «Κυνὸς Κεφαλές» στὸ 364 π. Χ. Στὴ μάχη αὐτὴ σκοτώθηκε ὁ στρατηγὸς Πελοπίδας.

Ἔργασίες γιὰ παιδιὰ: 1) Πῶς καὶ ποῦ σκοτώθηκε ὁ Πελοπίδας; 2) Τὶ ἦταν ὁ «Ἱερὸς λόχος»; 3) Δεῖξε τὴ Θεσσαλία καὶ φρόντισε νὰ βρῇς τὸ μέρος «Κυνὸς κεφαλές».

3. Θάνατος τοῦ Ἐπαμεινώνδα

Ταπεινὼση τῆς Σπάρτης. Ὁ Ἐπαμεινώνδας κατέβηκε τρεῖς φορὲς στὴν Πελοπόννησο καὶ πολέμησε τοὺς Σπαρτιάτες. Στὶς ἐκστρατείες αὐτὲς ἔχτισε τὴ *Μεσσήνη* στὴ Μεσσηνία καὶ τὴ *Μεγαλόπολη* στὴν Ἀρκαδία.

Τὴν τέταρτη φορὰ ποὺ κατέβηκε, σκοπὸ εἶχε νὰ κυριέψῃ τὴ Σπάρτη. Ἡ ἐκστρατεία αὐτὴ ἀπότυχε καὶ ἀποτραβήχτηκε στὴν *Τεγέα* τῆς Ἀρκαδίας.

Ὁ θάνατος τοῦ Ἑπαμεινώνδα

Οἱ Σπαρτιάτες κι' οἱ σύμμαχοί τους στρατοπεδέψανε στὴ *Μαντινεία* καὶ περίμεναν τοὺς Θηβαίους.

Μάχη τῆς Μαντινείας. Χωρὶς νὰ χάσῃ καιρὸ ὁ Ἑπαμεινώνδας ἐπετέθηκε καὶ νίκησε τοὺς Σπαρτιάτες. Ἕνας Σπαρτιάτης ὅμως τὸν πλήγωσε κατάστηθα καὶ τὸ σπασμένο κοντάρι τοῦμεινε καρφωμένο στὸ στήθος.

Οἱ Θηβαῖοι τὸν ἔφεραν στὴ σκηνή του γρήγορα καὶ κάλεσαν τοὺς γιατροὺς του. Οἱ γιατροί, μόλις ἐξέτασαν τὴν πληγή, εἶπαν πὼς δὲν ἔπρεπε νὰ βγῇ τὸ κοντάρι, γιὰ νὰ μὴ πεθάνῃ ὁ πληγωμένος στρατηγὸς ἀπὸ τὴν αἱμορραγία.

Ὁ Ἑπαμεινώνδας ρώτησε ἂν νίκησαν κι' ἂν σώθηκε ἡ ἀσπίδα του. Ὅταν οἱ Θηβαῖοι τοῦ ἀπάντησαν «ναί», εἶπε στοὺς γιατροὺς νὰ τοῦ βγάλουν τὸ κοντάρι ἀπὸ τὴν πληγή, γιὰ νὰ πεθάνῃ εὐχαριστημένος.

Συγκινημένοι οἱ φίλοι του ἔκλαιγαν στὸ προσκέφαλό του. Κάποιος μάλιστα τοῦ εἶπε δακρυσμένος :

— Καὺμένε Ἑπαμεινώνδα! Τὶ κρίμα ποὺ πεθαίνεις χωρὶς ν' ἀφήνῃς κληρονόμους...

Ὁ Ἑπαμεινώνδας ἀνοίξε τὰ μάτια του καὶ μὲ τὶς τελευταῖες του δυνάμεις, τοῦ λέει :

— Ἰσα-ἴσα ποὺ ἀφήνω δυὸ ξακουστὲς θυγατέρες. Τὴ μιὰ

τῇ λένε *Λεῦκτρα* καὶ τὴν ἄλλη *Μαντινεία*, ἐννοώντας τὶς δύο μάχες ποὺ εἶχε νικήσει.

Μόλις εἶπε αὐτὰ τὰ λόγια ξεψύχησε ὁ γενναῖος στρατηγὸς καὶ οἱ Θηβαῖοι τὸν τίμησαν ὅπως τοῦ ἔπρεπε. Κατὰ παράκλησίν του, τὸν ἔθαψαν στὸ μέρος ποὺ πληγώθηκε καὶ πάνω στὸν τάφο του κρέμασαν τὴν ἀσπίδα του.

Ἔργασίες γιὰ παιδιὰ : 1) Πές μας πῶς πέθανε ὁ Ἐπαμεινώνδας. 2) Πές μας τὴ σκηνὴ τοῦ θανάτου του καὶ τὰ λόγια ποὺ εἰπώθηκαν τὶς τελευταῖες στιγμὲς του. 3) Δεῖξε στὸ χάρτη τὴ Μεσσηνίη (Ἰθώμη) στὴ Μεσσηνία, τὴν Μεγαλόπολη στὴν Ἀρκαδία, τὰ *Λεῦκτρα* καὶ τὴν *Τεγέα*. 4) Σημείωσε σ' ἓνα τετράδιο τοὺς χαρακτηρισμοὺς σου γιὰ τὸν Ἐπαμεινώνδα.

Ἀνακεφαλαίωση

1. Οἱ Θηβαῖοι πατριῶτες Πελοπίδας καὶ Ἐπαμεινώνδας συνωμοτοῦν κ' ἐλευθερώνουν τὴ Θῆβα ἀπὸ τὴν τυραννίαν τοῦ Σπαρτιάτη Φοιβίδα.

2. Οἱ Σπαρτιάτες στέλνουν τὸ βασιλιά Κλεόμβροτο ἐναντίον τῶν Θηβαίων καὶ νικιοῦνται ἀπὸ τὸν Ἐπαμεινώνδα στὰ *Λεῦκτρα*. Ὁ Πελοπίδας ὅμως στὴ μάχη ποὺ ἔγινε στὶς «Κυνὸς Κεφαλὲς» σκοτώνεται.

3. Ὁ Ἐπαμεινώνδας ἐκστρατεύοντας στὴν Πελοπόννησο ἐναντίον τῆς Σπάρτης ταπεινώνει τοὺς Σπαρτιάτες. Στὴ μάχη τῆς *Μαντινείας* τοὺς νικά μὰ πληγώνεται βαρεῖα καὶ πεθαίνει.

Τέστ.

- 1) Ὁ Πελοπίδας κ' ὁ Ἐπαμεινώνδας ἐλευθερώσαν τὴν
- 2) Ὁ Ἐπαμεινώνδας πέθανε στὴ μάχη τῆς
- 3) «Ἐς αὔριον τὰ σπουδαῖα» εἶπε ὁ

Φυλλίδας	Ποῖος τὸ εἶπε.
Ἐπαμεινώνδας	
Φοιβίδας	
Πελοπίδας	
- 4) Ὁ Ἱερὸς λόχος ἦταν

Σωματεῖο	
Ἑταιρεία	
Στρατὸς	
Πόλη	

Κεφάλαιο Ι'

'Ηγεμονία τῆς Μακεδονίας

1. 'Ο Φίλιππος

'Η Μακεδονία. Μετά ἀπὸ τὸ θάνατο τοῦ Ἐπαμεινώνδα καὶ τοῦ Πελοπίδα ἡ ἡγεμονία τῆς Ἑλλάδος πέρασε στὰ χέρια τῆς Μακεδονίας.

Ἡ Μακεδονία εἶναι ἡ χώρα ποὺ βρίσκεται βορεινὰ τοῦ Ὀλύμπου κι' οἱ βασιλιάδες τῆς κρατοῦσαν ἀπ' τὴ γεννιά τοῦ Ἡρακλῆ. Πρωτεύουσα τῆς Μακεδονίας ἦταν ἡ Πέλλα. Οἱ πιδ σπουδαῖοι βασιλιάδες τῆς ἦταν: Ὁ Φίλιππος κι' ὁ Ἀλέξανδρος.

Μακεδονικὴ Φάλαγγα. Ὁ Φίλιππος ἦταν γιὸς τοῦ Ἀμύντα τοῦ Β' κι' ἦταν μορφωμένος ἄνθρωπος, γενναῖος καὶ δραστήριος.

Ἀπὸ μικρὸς ἦταν μαθημένος στὸν πόλεμο γιατί, σὲ ἡλικία 15 χρονῶν, ἦταν αἰχμάλωτος τοῦ Πελοπίδα. Στὴ Θήβα ἔκανε τρία χρόνια κοντὰ στὸν ἔνδοξο στρατηγὸ καὶ ἀπ' αὐτὸν ἔμαθε πολλὰ πράγματα, ποὺ τοῦ χρησίμεψαν γιὰ τὴν ὀργάνωση καὶ διοίκηση τοῦ στρατοῦ του.

Μόλις ἔγινε βασιλιάς, ὀργάνωσε τὸ Μακεδονικὸ στρατὸ κι' ἀντικατάστησε τὸ μικρὸ κοντάρι μὲ τὸ μακρὺ, τὴν περιφημὴ *σάρισσα*. Ἀκόμα τελειοποίησε τὴ *λοξὴ* παράταξη τῶν Θηβαίων σὲ *κυκλική*, κάνοντας ἔτσι τὴ φοβερὴ *Μακεδονικὴ φάλαγγα*. Τὴ Μακεδονικὴ φάλαγγα τὴν προστάτευαν οἱ μακρυεὲς σάρισσες καὶ στὴν ἐπίθεση ἄνοιγε, ὅσο προχωροῦσε.

Ξάπλωμα τοῦ Φιλίππου. Ὁ Φίλιππος ἀφοῦ κυρίεψε σιγὰ σιγὰ τοὺς γύρω λαοὺς, κυρίεψε καὶ τὶς Ἀθηναϊκὲς ἀποικίες στὴν Μακεδονία *Ποτίδαια*, *Ὀλυνθο*, *Ἀμφίπολη* καὶ *Πύδνα*. Οἱ Ἀθηναῖοι πολέμησαν σκληρὰ μὰ νικῆθηκαν ἀπ' τὸ Φίλιππο. Ἔτσι, ἀφοῦ μεγάλωσε ἄρκετὰ τὸ Κράτος του, ὁ Φίλιπ-

πος, κατέβηκε στην Ἑλλάδα. Περίμενε τὴν κατάλληλη στιγμή μὲ τὸν *Φωκικὸ πόλεμο*, ποὺ ἐγίνε στὰ 338 π. Χ. καὶ βάσταξε 9 χρόνια.

Ἔργασίες γιὰ παιδιὰ: 1) Τὶ ξεύρεις γιὰ τὸ Φίλιππο; 2) Δὲς τὴν εἰκόνα τῆς Μακεδονικῆς φάλαγγας καὶ πές μας τὶ ἦταν; 3) Τὶ σημαίνουν οἱ λέξεις *λοξὴ παράταξη*, *κυκλική*, *σάρισσα*; 4) Δεῖξε στὸ *χάρτη* τὴ Μακεδονία καὶ βρὲς τὶς πόλεις Πέλλα, Ποτίδαια, Ὀλυνθο, Ἀμφίπολη καὶ Πύδνα. 5) Ζωγράφισε μία *σάρισσα*.

2. Φωκικὸς πόλεμος

Ἀφορμὴ τοῦ πολέμου. Οἱ κάτοικοι τῆς *Φωκίδος*, ἐπειδὴ εἶχαν ἀρπάξει χτήματα ἀπὸ τὸ μαντεῖον τῶν Δελφῶν, καταδικάστηκαν νὰ πληρώσουν πρόστιμο ἀπὸ τὸ Ἀμφικτιονικὸ Συνέδριο.

Ἡ Φωκίδα ὄχι μονάχα δὲν πληρώσε τὸ πρόστιμο, μὰ κήρυξε τὸν πόλεμο τῆς Θήβας, ἔχοντας τὴ συμμαχία τῆς Ἀθῆνας καὶ τῆς Σπάρτης. Νίκησε μάλιστα καὶ τοὺς *Λοκρούς*, ποὺ ἦταν σύμμαχοι τῶν Θηβῶν καὶ κυρίεψαν τὸ Μαντεῖο.

Φίλιππος

Ἐπέμβαση τοῦ Φιλίππου. Οἱ Θηβαῖοι ζήτησαν τότε τὴν ἐπέμβαση τοῦ Φιλίππου. Ὁ Φίλιππος κατέβηκε γρήγορα στὴν Ἑλλάδα καὶ κυρίεψε τὴ Φωκίδα. Κάλεσε Ἀμφικτιονικὸ συνέδριο καὶ καταδίκασε τὴ Φωκίδα, μὰ σὲ λίγον καιρὸ ἡ γειτονική *Ἀμφισσα* ἔκανε τὸ ἴδιο.

Ὅταν, γιὰ δευτέρη φορά, ἀναγκάστηκε ὁ Φίλιππος νὰ κατεβῇ γιὰ νὰ τιμωρήσῃ τὴν Ἀμφισσα, βλέποντας τὴν ἀδυναμία τῶν ἑλληνικῶν πόλεων, σκέφτηκε νὰ κυριέψῃ καὶ νὰ ἐνώσῃ τὴν Ἑλλάδα. Στους καταχτητικούς του σκοποὺς ἄρχισε πρῶτα ἀπὸ τὴν *Ἑλάτεια*.

Ἔργασίες γιὰ παιδιὰ: 1) Πές μας τὶ ἔμαθες γιὰ τὸ Φωκικὸ πόλεμο. 2) Τὶ θυμάσαι γιὰ τὶς ἀμφικτιονίες καὶ τὰ ἀμφικτιονικά συνέδρια; 3) Δεῖξε στὸ *χάρτη* τὴν Ἀμφισσα καὶ τὴν Ἑλάτεια.

Ἡ φοβερὴ «μακεδονικὴ φάλαγγα»

3. Ἡ μάχη τῆς Χαιρώνειας

Χαιρώνεια. Οἱ Ἀθηναῖοι, βλέποντας τὰ σχέδια τοῦ Φιλίππου, ξύπνησαν καὶ μετὶ τῆς καθημερινῆς προτροπῆς τοῦ *ρήτορα* τῆς ἐποχῆς ἐκείνης *Δημοσθένη*, πήραν τὰ ὅπλα καὶ ἔτρεξαν νὰ ἐμποδίσουν τὸν Φίλιππο νὰ κατεβῇ στὴν Ἑλλάδα.

Ἀφοῦ ἐνώθηκαν μετὰ τοὺς Θηβαίους καὶ ἄλλους γειτονικοὺς λαοὺς χτυπήθηκαν μετὰ τὸν Φίλιππο στὴ *Χαιρώνεια* τῆς *Λειβαδιᾶς* ὅπου ἐκεῖνος εἶχε στρατοπεδέψει.

Ὁ στρατὸς τῶν Ἀθηναίων ἔφτανε τὶς 40 χιλιάδες. Ἄν καὶ πολέμησε σκληρὰ, ὅμως νικῆθηκε ἀπ' τὸ Φίλιππο. Ἐκεῖ ἔπεσε κι' ὁ *Ἱερὸς Λόχος*. Οἱ Θηβαῖοι, ἀργότερα, ἔστησαν στὴ *Χαιρώνεια* ἓνα πελώριο λεοντάρι ἀπὸ μάρμαρο.

Ὁ Φίλιππος, νικητὴς, κατέβηκε ὡς τὴν Κόρινθο, χωρὶς κανεὶς νὰ τὸν ἐνοχλήσῃ. Ἐκεῖ κάλεσε γενικὸ συνέδριο καὶ ἀνάγκασε τοὺς Ἕλληνας νὰ τὸν ἀναγνωρίσουν γενικὸ ἀρχιστράτηγο τῆς Ἑλλάδος στὸν πόλεμο ποὺ ἐτοίμαζε γιὰ τοὺς Πέρσες.

Θάνατος τοῦ Φιλίππου. Ὁ Φίλιππος, γυρίζοντας στὴ Μακεδονία, δολοφονήθηκε στὸ 336 π. Χ. ἀπὸ κάποιον στρατιώτη *Παυσανία*, τὴν ἡμέρα ποὺ πάντρευε τὴν κόρη του. Ἔτσι δὲν

πρόλαβε νά ἐκστρατεύσῃ κατὰ τῆς Περσίας ὁ ἴδιος. Τὴν πα-
τρικὴ ἰδέα ὅμως τὴν πραγματοποιοῖσεν ὁ γιὸς του Ἀλέξανδρος,
ποῦ ἀνέβηκε ἀμέσως στὸ θρόνο.

Ἔργασίες γιὰ παιδιά: 1) Γιατὶ ἐγίνε ἡ μάχη τῆς Χαιρώνειας ;
2) Δεῖξε τὴ Χαιρώνεια στὸ χάρτη. (Ξεύρεις ὅτι ἐκεῖ πρὸς τιμὴν τῶν
πεσόντων εἶχαν στήσῃ οἱ Ἀθηναῖοι ἕνα τεράστιο λεοντάρι, τὸ γύψι-
νο ὁμοίωμα τοῦ ὁποίου εἶναι στημένο στὴ Χαιρώνεια καὶ στὴν Καδ-
μεία τῆς Θήβας ;)

Ἀνακεφαλαίωση

1. Ἡ ἡγεμονία τῆς Ἑλλάδος περνᾷ στὰ χέρια τοῦ Φιλίππου
τοῦ βασιλέα τῆς Μακεδονίας. Ὁ Φίλιππος ἦταν μορφωμένος,
γενναῖος καὶ δραστήριος ἄνθρωπος καὶ εἶχε κάνει πολλές με-
ταρρυθμίσεις στὸ κράτος του καὶ στὸ στρατό του.

2. Ὁ Φίλιππος βρίσκει ἀφορμὴ ἀπὸ τὸν Φωκικὸ πόλεμο καὶ
ἐπεμβαίνει στὰ πράγματα τῆς Ἑλλάδος.

3. Οἱ Ἀθηναῖοι, θέλοντας νὰ ἐμποδίσουν τὴν ἐπέμβαση
τοῦ Φιλίππου, τὸν πολεμοῦν στὴ Χαιρώνεια ὅπου παθαίνουν
πανωλεθρία. Ὁ Φίλιππος γυρίζοντας νικητὴς στὴν Πέλλα δο-
λοφονεῖται ἀπὸ κάποιον στρατιώτη τοῦ Πausanias.

Τέστ.

1. Ὁ Φίλιππος ἦταν γιὸς τοῦ.....
2. Οἱ Ἀθηναῖοι νικήθηκαν ἀπ' τὸ Φίλιππο στὴ.....
3. Ὁ..... ἦταν ρήτορας τῆς Ἀθήνας
4. Ἡ σάρισσα ἦταν

Σειρήνα Πολιτεία Κοντάρι γυναίκα	Διάβασε τὸ σωστὸ
---	------------------
5. Πρωτεύουσα τῆς Μακεδονίας ἦταν ἡ

Ποτιδαία Ὀλυμπος Πύδνα Πέλλα Ἀμφίπολη	Ποιὸ εἶναι τὸ σωστό ;
---	--------------------------

Κεφάλαιο ΙΑ'.

Μέγας 'Αλέξανδρος

1. Παιδική και έφηβική ηλικία του 'Αλεξάνδρου

'Η ανατροφή του. 'Ο 'Αλέξανδρος γεννήθηκε στην Πέλλα. 'Ο πατέρας του κάλεσε τούς καλύτερους δασκάλους της εποχής *Λεωνίδα* και *Αριστοτέλη* για τὸ γιό του.

'Ο πρώτος ανάλαβε νὰ γυμνάσῃ τὸ σῶμα του κι' ὁ δεύτερος τὸ μυαλό του.

'Ο 'Αριστοτέλης κατόρθωσε νὰ τὸν κάμῃ ν' ἀγαπήσῃ τὰ ἑλληνικὰ γράμματα καὶ νὰ διαβάσῃ τὰ ἑλληνικὰ συγγράμματα. Ἀπὸ τούς ποιητὲς ξεχώριζε τὸν *'Ομηρο* κι' ἀγαποῦσε νὰ διαβάσῃ καθημερινὰ τὴν «*Ίλιάδα*».

'Αγαποῦσε ἀκόμη τὴ δόξα. Βλέποντας τίς νίκες τοῦ πατέρα του ἔλεγε πάντοτε :

—Γιὰ μένα ὁ πατέρας μου δὲν θ' ἀφήσῃ τίποτε γιὰ νὰ κάνω.

'Ο Βουκεφάλας. Δεκατεσσάρων χρονῶν, ὁ 'Αλέξανδρος, ἡμέρεψε τὸν *Βουκεφάλα*. 'Ο Βουκεφάλας ἦταν ἓνα πολὺ ἄγριο ἄλογο, ποὺ κανένας δὲν τολμοῦσε νὰ τὸ καβαλικέψῃ.

'Ο 'Αλέξανδρος εἶχε παρατηρήσει, πὼς τὸ ἄλογο αὐτὸ φοβόταν τὸν ἴσκιο του. Ἔστρεψε λοιπὸν τὸ κεφάλι του στὸν ἥλιο καὶ τὸ καβάλησε ξαφνικά, γιὰ νὰ τὸ φέρῃ πίσω ἡμερωμένο.

'Ο Φίλιππος, βλέποντας τὸ κατόρθωμα τοῦ γιοῦ του, εἶπε συγκινημένος :

—Γιέ μου, νομίζω, πὼς ἡ Μακεδονία εἶναι μικρὴ χώρα γιὰ σένα. Ζήτησε κανένα ἄλλο βασίλειο νὰ κυβερνήσῃς.

'Αλλες ικανότητες. 'Ο 'Αλέξανδρος ἔλαβε μέρος στὴ μάχη τῆς *Χαιρώνειας* κι' εἴκοσι χρονῶν ἔγινε βασιλέας.

Οἱ Ἕλληνες, νομίζοντάς τον μικρόν, ἐπαναστάτησαν καὶ

Ἀλέξανδρος καὶ Βουκεφάλας

πρῶτοι οἱ Θηβαῖοι καὶ οἱ Ἀθηναῖοι. Ὁ Ἀλέξανδρος σὺν ἄστρα· πῇ χτύπησε τὴν ἐπανάσταση τῶν Θηβῶν καὶ κατέστρεψε ἀπ' τὰ θεμέλια τὴν πόλην.

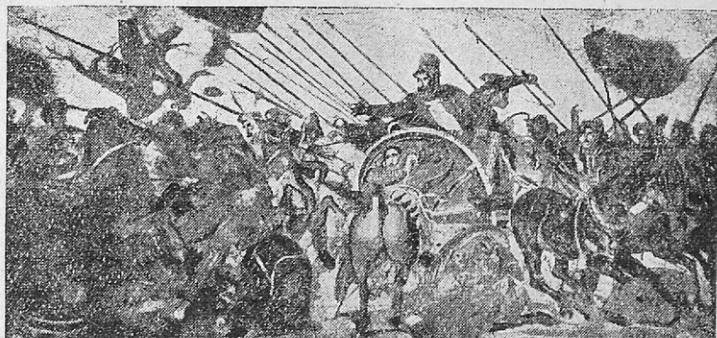
Τὸ ἴδιο θὰ ἔκανε γιὰ τὴν Ἀθήνα. Οἱ Ἀθηναῖοι ὅμως πρόσλαβαν κι' ἔστειλαν νὰ δηλώσουν ὑποταγὴ καὶ φιλίαν.

Πολέμησε καὶ νίκησε ὅλους τοὺς γειτονικοὺς λαοὺς καὶ ταχτοποίησε σὲ λίγον καιρὸ τὴν ἐσωτερικὴ κατὰστασιν τῆς Ἑλλάδος.

Ἔργασίες γιὰ παιδιά : 1) Διάβασε ἀπὸ τὸ βιβλίον σου καὶ μάθε ὅλες τὶς πληροφορίες γύρω ἀπὸ τὴν παιδικὴ καὶ ἑφηβικὴ ἡλικία τοῦ Ἀλεξάνδρου. 2) Διηγῆσαι τὴν ἱστορίαν τοῦ Βουκεφάλα. 3) Ρώτησε νὰ μάθης τί ἦταν ὁ Ὅμηρος καὶ ποῖα εἶναι τὰ ἔργα του.

2. Ἡ ἐκστρατεία τῆς Ἀσίας

Ἡ μάχη τοῦ Γρανικοῦ. Τὴν ἀνοιξὴ τοῦ 334 π. Χ. ὁ Ἀλέξανδρος, μὲ 30 χιλιάδες στρατὸ καὶ 4.500 ἵππους, ξεκίνησε νὰ

Ἡ μάχη στὴν Ἰσοδ

κυριέψη τὴν Περσία. Ἄφησε ἀντιβασιλέα στὴ Μακεδονία τὸν στρατηγὸν Ἀνίπατρο κι' αὐτός, περνώντας τὸν Ἑλλήσποντο, πάτησε πόδι στὴν Ἀσία.

Οἱ Πέρσες, μὲ 40 χιλιάδες στρατό, τὸν περίμεναν στὸ *Γρανικὸ ποταμό*, ἔχοντας πιασμένη τὴν ἀνατολικὴ ὄχθη. Ὁ Ἀλέξανδρος ὤρμησε πρῶτος στὸ νερό, ἀψηφώντας τὴ βροχὴ τῶν βελῶν καὶ τῶν δοράτων.

Τὸ παράδειγμά του τὸ μιμήθηκαν κι' ὅλοι οἱ στρατιῶτες του καί, σὲ λίγη ὥρα, οἱ Πέρσες ἀναγκάστηκαν ν' ἀφήσουν τὶς θέσεις των καὶ νὰ φύγουν.

Στὴ μάχη τοῦ Γρανικοῦ ἔπεσαν πάνω ἀπὸ 2.500 ἐχθροὶ κι' ὁ Ἀλέξανδρος πῆρε πλούσια λάφυρα. Ἀπὸ τὰ λάφυρα αὐτὰ ἔστειλε στὴν Ἀθῆνα τρακόσιες ἀσπίδες γιὰ τὸ ναὸ τῆς Ἀθηνᾶς, μὲ τὴν παρακάτω ἀφιέρωση:

«Τὶς ἀσπίδες αὐτὲς ἀφιερώνει ὁ Ἀλέξανδρος ὁ γιὸς τοῦ Φιλίππου κι' οἱ Ἕλληνες ἀπὸ τὰ λάφυρα τῶν βαρβάρων»

Στὴ μάχη τοῦ Γρανικοῦ ποταμοῦ ὁ Ἀλέξανδρος κινδύνεψε ἀπ' τὸν σατράπη *Σπιθριδάτη*. Παρὰ λίγο νὰ τὸν σκοτώσει μὲ τὸ σπαθὶ του τὴν ὥρα ποὺ πολεμοῦσε μὲ ἄλλους. Πρόλαβε ὅμως ὁ στρατηγὸς *Κλεῖτος*. Μὲ μιὰ γερὴ σπαθιά ἔκοψε τὸ χέρι τοῦ ἐχθροῦ καὶ τὸ σπαθὶ ἔφυγε καὶ γλίτωσε ὁ Ἀλέξανδρος.

Γόρδιος δεσμός. Ἀπὸ τὸ Γρανικὸ ποταμό, ὁ Ἀλέξανδρος, ἦρθε στὴ *Φρυγία*. Ἐκεῖ βρισκόταν ὁ *Γόρδιος δεσμός*, ἓνας χοντρός κόμπος ποὺ κανεὶς δὲν μποροῦσε νὰ τὸν λύσει. «Ὅποιος τὸν λύσει, ἔλεγε ἓνας χρησμὸς παλαιός, θὰ γίνῃ κύριος τῆς Ἀσίας».

‘Ο Γόρδιος δεσμός

‘Ο ‘Αλέξανδρος με μία σπαθιά έκοψε τὸ δεσμό κι’ ὅλοι εἶπαν πῶς με τὸ σπαθί του θά κυριέψη τὴν Ἀσία.

Ἀπὸ τὴ Φρυγία ἦρθε στὸν *Κύδινο* ποταμὸ ὅπου, ἰδρωμένος, λούστηκε καὶ παρὰ λίγο νὰ πεθάνῃ. ‘Ο γιατρός του *Φίλιππος* τὸν ἔσωσε ἀπ’ τὸ κρυολόγημα κι’ ὁ ‘Αλέξανδρος ἐξακολούθησε τὴν πορεία του στὴν Ἀσία.

Μάχη στὴν Ἰσοό. Βασιλιάς τῆς Περσίας ἦταν ὁ *Δαρεῖος Κοδομανὸς* ποὺ ἐτοίμασε 400 χιλιάδες πεζικό καὶ 100 χιλιάδες ἱππικό γιὰ νὰ ἐμποδίσῃ τὸν ‘Αλέξανδρο. Μὲ τὸ στρατὸ αὐτὸ τὸν περίμενε στὴν Ἰσοό κι’ ὁ ‘Αλέξανδρος τὸν νίκησε καὶ παρὰ λίγο νὰ πιᾶσῃ αἰχμάλωτο τὸ Δαρεῖο. Ἐφῆσε ὅμως τὴν οἰκογένειά του στὰ χέρια τοῦ ‘Αλεξάνδρου ποὺ τὴν περιποιήθηκε ὁ Ἕλληνας βασιλιάς με τιμές κι’ εὐγένεια.

Στὴν Αἴγυπτο. Μετὰ ἀπὸ τὴν Ἰσοό, ὁ ‘Αλέξανδρος, προχώρησε καὶ κυριέψε τὴ *Γάζα*. Πέρασε ἀπὸ τὴν Ἱερουσαλὴμ κι’ ἔφτασε στὴν Αἴγυπτο, σὺν *Νεῖλο*. Ἐκεῖ ἔχτισε τὴν *Ἀλεξάνδρεια* κι’ ἐπισκέφθηκε τὸ μαντεῖο τοῦ *Ἀμμωνος Δία*. Οἱ ἱερεῖς, βγαίνοντας νὰ τὸν ὑποδεχτοῦν, τὸν ὀνόμασαν «γιὸ τοῦ Δία».

Μάχη στὰ Γαυγάμηλα. ‘Ο Δαρεῖος τοῦ πρότεινε συμβιβασμό. Ἱστορικά Χρόνια, Δ’ Δημοτικοῦ, Γ. Σακκά

σμό μὰ ὁ Ἀλέξανδρος τοῦ εἶπε : « *Ένας ἥλιος, Ένας βασιλέας* ». Μαθαίνοντας μάλιστα, πὼς τὸν περίμενε ὁ Δαρεῖος, μ' Ένα ἑκατομμύριο στρατὸ, στὰ *Γαυγάμηλα*, πέρασε τὰ ποτάμια *Τίγρητα* καὶ *Εὐφράτη* κι' ἔπεσε σὰν κεραυνὸς στὸ στρατὸ τοῦ Δαρείου.

Στὴ μάχη ἔκλειν νικῆθηκε ὁ Περσικὸς στρατὸς καὶ διαλύθηκε. Πάνω ἀπὸ τριάντα χιλιάδες νεκροὶ ἔπεσαν καὶ διπλάσιοι αἰχμάλωτοι.

Θάνατος τοῦ Δαρείου. Ὁ Ἀλέξανδρος κυνήγησε τὸ Δαρεῖο. Ἦρθε στὴ *Βαβυλώνα*. Πέρασε ἀπ' τὰ *Σοῦσα* καὶ σταμάτησε στὴν *Περσέπολη*, πρωτεύουσα τῆς Περσίας, ποὺ ὁ Δαρεῖος εἶχε κρυμμένους τοὺς θησαυροὺς του. Ἀπὸ τὴν Περσέπολη ὁ Ἀλέξανδρος, βάδισε γιὰ τὰ *Έκβάτανα* μὰ ὁ Δαρεῖος ὅμως ὄλο καὶ ὀπισθοχωροῦσε. Στὸ δρόμο ἔμαθε, πὼς ὁ Δαρεῖος δολοφονήθηκε ἀπὸ τὸ στρατηγὸ *Βῆσσο*. Πῆρε τὸ πτώμα τοῦ βασιλιᾶ ὁ Ἀλέξανδρος καὶ τῷθαψε μὲ μεγάλες τιμὲς στοὺς βασιλικούς τάφους.

Υποταγὴ τῆς Περσίας. Κυνηγώντας τώρα τὸν Βῆσσο, ὁ Ἀλέξανδρος, προχώρησε στὴν Κασπία θάλασσα κι' ἔφτασε ὡς τὸ *Αφγανιστάν* ποὺ τὸ κυρίεψε χωρὶς πόλεμο. Κατόπι πέρασε τὸν Ἰνδικὸ Καύκασο κι' ἔφτασε στὴ *Σογδιάνη*. Ἐκεῖ πρόσλαβε τὸ Βῆσσο καὶ τὸν ἔπιασε αἰχμάλωτο καὶ τὸν παράδωσε στὴν οἰκογένεια τοῦ Δαρείου.

Ἔτσι, ὁ Ἀλέξανδρος, μέσα σ' ἑπτὰ χρόνια (334—327 π. Χ.) κατόρθωσε νὰ γίνῃ κύριος τοῦ ἀπέραντου Περσικοῦ Κράτους.

Έργασίες γιὰ παιδιὰ : 1) Τί ἔμαθες γιὰ τὴ μάχη τοῦ Γρανικοῦ; 2) Τί ἦταν ὁ Γόρδιος δεσμός; 3) Δὲς τὴν εἰκόνα ἀπὸ τὴ μάχη στὴν Ἰσὸ καὶ διηγήσου τὴν. 4) Πὼς δέχτηκαν τὸν Ἀλέξανδρο στὴν Αἴγυπτο; 5) Δεῖξε, ἂν μπορῇς, στὸ χάρτη τὴν πορεία τοῦ Ἀλεξάνδρου ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα ὡς τὴν Αἴγυπτο.

3. Ἡ ἐκστρατεία τῆς Ἰνδικῆς

Ὁ βασιλεὺς Πῶρος. Μετὰ τὴν κατάληψη τοῦ Περσικοῦ κράτους, ὁ Ἀλέξανδρος, ἐτοιμάστηκε νὰ καταλάβῃ καὶ τὸ Ἰνδικό, ποὺ συνόρευε μὲ τὸ κράτος τοῦ Δαρείου.

Ἐχοντας λοιπὸν 120 χιλιάδες πεζικὸ καὶ 15 χιλιάδες ἵππικό, πέρασε τὸν Ἰνδὸ ποταμὸ κι' ἔφτασε στὸ βασίλειο τοῦ *Ταξίλου*. Ὁ Τάξιλος δῆλωσε ὑποταγὴ καὶ χάρισε 50 ἑλέφαντες στὸν Ἀλέξανδρο.

Προχωρώντας, ὁ Ἀλέξανδρος, ἔφθασε στὸ βασιλεῖο τῶν Ἰνδιῶν, ὅπου βασιλεῦε ὁ Πῶρος. Ὁ Πῶρος ἀντιστάθηκε γενναῖα μὰ νικήθηκε. Ὁ Ἀλέξανδρος τὸν ἔπιασε αἰχμάλωτο. Τὸν ρώτησε τότε, πῶς θέλει νὰ τὸν μεταχειριστῇ γιὰ τὴν ἀντίστασιν ποὺ πρόβαλε. Αὐτὸς ἀπάντησε μὲ θάρρος :

—Σὺν βασιλέα!

Ὁ Ἀλέξανδρος θαύμασε γιὰ τὸ θάρρος τοῦ βασιλιᾶ καὶ χάρισε τὴ ζωὴ καὶ τὸ βασιλεῖό του. Τοῦδωσε μάλιστα κι' ἄλλες γειτονικὲς χώρες νὰ κυβερνᾷ καὶ τὸν ἔκανε φίλο.

Στῆλες τοῦ Ἀλεξάνδρου. Ὁ Ἀλέξανδρος προχώρησε κι' ἔφτασε στὸν Ὑφρεση ποταμό, μὰ ὁ στρατὸς του ὅμως κουράστηκε καὶ τοῦ πρότεινε νὰ σταματήσῃ. Ὁ Ἀλέξανδρος, τότε, διάταξε κι' ἔστησε στῆλες στὸ μέρος ποὺ σταμάτησε, χαράζοντας ἔτσι τὰ σύνορα τοῦ ἀπέραντου κράτους.

Γάμος τοῦ Ἀλεξάνδρου. Ὁ Ἀλέξανδρος μὲ τὴν κατάληψιν τῆς Ἀσίας λογάριαζε τὴν ἔνωση τῆς Εὐρώπης μὲ τὴν Ἀνατολὴ καὶ τὴ συμφιλίωση τῶν λαῶν τους. Γιὰ τὸ σκοπὸ αὐτὸ κάλεσε στὰ Σοῦσα τοὺς ἐπισήμους τοῦ ἀπέραντου κράτους του καὶ πρότεινε τὴν ἔνωση τῶν λαῶν μπροστὰ σ' ὅλους. Γιὰ νὰ δείξῃ δὲ τὸ παράδειγμα τῆς ἔνωσης καὶ τῆς συμφιλίωσης, παντρεύτηκε τὴν κόρη τοῦ Δαρείου *Στάτιρα*. Τὸ παράδειγμά του τὸ μιμήθηκαν πολλοὶ στρατηγοὶ του καὶ στρατιῶτες.

Ἔργασίες γιὰ παιδιὰ. 1) Πῆς στὸ δάσκαλο νὰ σοῦ δείξῃ τὴν Ἰνδική. 2) Τί ξεύρης γιὰ τὴν ἐκστρατεία τοῦ Ἀλεξάνδρου στὴν Ἰνδική; 3) Τί ξεύρεις γιὰ τὸν Πῶρο; 4) Τί ἦταν οἱ στήλες τοῦ Ἀλεξάνδρου; 5) Πῶς κρίνεις τὸ βασιλεῖν Πῶρο καὶ τὴν συμπεριφορὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου;

4. Θάνατος τοῦ Ἀλεξάνδρου

Νέες ἐτοιμασίες. Ἀπὸ τὰ Σοῦσα, ὁ Ἀλέξανδρος, πῆγε στὰ Ἐκβάτανα καὶ ἀπὸ τὰ Ἐκβάτανα στὴ Βαβυλώνα. Τὴ Βαβυλώνα λογάριαζε νὰ τὴν κἀν πρωτεύουσα τοῦ κράτους του καὶ ἀπὸ κεῖ νὰ ξεκινήσῃ γιὰ νέες κατακτήσεις. Λογάριαζε, δηλαδή, νὰ πολεμήσῃ μὲ τοὺς Ἀράβες, τοὺς Καρχηδόνιους, τοὺς Ἰσπανοὺς καὶ τοὺς Ρωμαίους.

Ἀρχισε τότε νὰ ἐτοιμάζεται γιὰ τὸ καινούργιο του σχέδιο μὰ ἔπεσε ἄρρωστος ἀπὸ τίς πολλὰς κακουχίες. Ἐξαντλημένος πέθανε σὲ λίγο χρονικὸ διάστημα—ὀχτὼ μέρες—σὲ ἡλικία 33 χρονῶν τὸ 323 π. Χ.

Ταφὴ τοῦ Ἀλεξάνδρου. Τὸ σῶμα του ταριχεύτηκε καὶ μὲ

χρυσό κιβώτιο τόφεραν στην Ἀλεξάνδρεια ὅπου τόθαψαν με μεγάλες τιμές καὶ μεγαλοπρέπεια.

Ἔτσι, ὁ Ἀλέξανδρος, μέσα σὲ δώδεκα χρόνια καὶ ὀχτὼ μῆνες, κατόρθωσε τόσα πολλὰ πράγματα ποὺ κανένας ἄνθρωπος δὲν θὰ μπορούσε νὰ κάμῃ σὲ διπλάσια καὶ τριπλάσια χρόνια. Ἡ ἱστορία μας γιὰ τ' ἀπειρά του κατορθώματα τὸν ὀνόμασε *Μέγα*.

Τὸ ἔργο τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου. Σκοπὸς στὸ ἔργο τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου—ὅπως εἶδαμε—ἦταν ἡ ἔνωση καὶ ἡ συμφιλίωση τῶν λαῶν τῆς γῆς καὶ τὸ σταμάτημα τῶν πολέμων. Ἐνώνοντας ὅλους τοὺς λαοὺς τῆς γῆς κι' ἐκπολιτίζοντας τοὺς βαρβάρους, ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος, ἔλπιζε πὼς θὰ χάριζε τὴν εἰρήνην στὸν κόσμον.

Τὸ ἔργο του, λοιπόν, μεγάλο καὶ σοφὸ, δὲν μοιάζει με τὸ ἔργο ἄλλων προσώπων τῆς ἱστορίας. Στὸ πρόσωπο τοῦ Ἀλεξάνδρου δὲν βλέπουμε τὸ φιλόδοξο καταχτητὴ ποὺ θέλει νὰ κυριέψῃ τὸν κόσμον. Βλέπουμε τὸν ἄνθρωπον καὶ τὸν ἐκπολιτιστὴ, ποὺ θέλει νὰ ἐκπολιτίσῃ τὸν κόσμον καὶ νὰ τὸν εἰρηνέψῃ.

Γιαυτό, τὸν ὀνομα τοῦ Ἀλεξάνδρου λάμπει στὴν ἱστορία καὶ ξεχωρίζει ἀπ' τᾶλλα. Ὁ Ἀλέξανδρος εἶναι ἄνθρωπος ποὺ ἀγαπᾷ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους τῆς γῆς, σ' ὅποιοδήποτε μέρος κι' ἂν κατοικοῦν, ὅποιαδήποτε γλῶσσα μιλοῦν ἢ ὅποιοδήποτε θεὸ πιστεύουν.

Ἔργασίες γιὰ παιδιὰ: 1) Πῶς πέθανε ὁ Ἀλέξανδρος; 2) Δεῖξε τὴν Ἀλεξάνδρεια. 3) Ποιὸ ἦταν τὸ ἔργο τοῦ Ἀλεξάνδρου; 4) Γράψε μία ἔκθεση γιὰ τὸ πρόσωπον τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου.

Ἀνακεφαλαίωση

1. Ὁ Ἀλέξανδρος ἀπὸ μικρὸς δείχνει πολλὰ καὶ διάφορες πνευματικὲς καὶ σωματικὲς ικανότητες πράγμα ποὺ ἐνδουσιάζει τὸν πατέρα του. Ὅταν οἱ Ἀθηναῖοι ἐπανάστασαν ἐναντίον του ἔδειξε καὶ τίς στρατηγικὰς ικανότητές του.

2. Ὁ Ἀλέξανδρος, θέλοντας νὰ πραγματοποιήσῃ τὸ ὄνειρον τοῦ πατέρα του, ἐκστρατεύει ἐναντίον τῶν Περσῶν στὴν Μικρὰ Ἀσία. Συναντᾷ τοὺς Πέρσες στὸ Γρανικὸ ποταμὸ καὶ τοὺς νικά καὶ λύνει τὸ Γόρδιο δεσμὸ στὴ Φρυγία. Στὶς μάχες ποὺ ἔγιναν στὴν Ἰσσὸ καὶ στὰ Γαυγάμηλα νικά τοὺς Πέρσες καὶ καταδιώκει τὸ Δαρεῖον, ὁ ὁποῖος πεθαίνει.

3. Ἐξακολουθώντας τὴ νικηφόρον πορεία του, ὁ Ἀλέξανδρος, νικά τὸν Πῶρον τὴ βασιλέα τῆς Ἰνδικῆς καὶ ἐπειδὴ κουράζονται οἱ στρατιῶτες του ἀναγκάζεται νὰ σταματήσῃ. Το-

Κεφάλαιο ΙΒ'

Παρακμή του 'Ελληνικοῦ Κράτους

1. Οἱ διάδοχοι τοῦ Μ. 'Αλεξάνδρου

Οἱ διάδοχοι τοῦ 'Αλεξάνδρου. Μετὰ τὸ θάνατο τοῦ Μ. 'Αλεξάνδρου, τῇ διοίκηση τοῦ κράτους ἀνάλαβαν οἱ στρατηγοὶ τοῦ *Περδίκας*, *Πτολεμαῖος*, *Λεονάτος* καὶ ἄλλοι, ὡς ὅτου ἡ 'Ελληνίδα γυναῖκα τοῦ *Ρωξάνη* γεννήσει τὸ διάδοχο τοῦ Μακεδονικοῦ θρόνου.

Ὅταν γεννήθηκε τὸ παιδί κι' εἶδαν πὼς ἦταν ἀγόρι, τοῦδωσαν τὸνομα τοῦ πατέρα του καὶ τὴν κηδεμονία του ἀνάλαβε ὁ στρατηγὸς Περδίκας.

Ὁ Περδίκας, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν κηδεμονία τοῦ 'Αλεξάνδρου, κρατοῦσε τὴ βασιλικὴ σφραγίδα καὶ ἦταν ἀρχιστράτηγος ὅλων τῶν στρατευμάτων. Οἱ ἄλλοι στρατηγοὶ ἀνάλαβαν τὶς διάφορες *σατραπείες* (ἐπαρχίες) τοῦ κράτους.

Ἐμφύλιος πόλεμος. Δὲν πέρασε ὁμῶς πολὺς καιρὸς κι' οἱ στρατηγοὶ ἄρχισαν ἐμφύλιο πόλεμο μετὰξὺ τους.

Ὁ στρατηγὸς Περδίκας σκοτώθηκε καὶ τὴ θέσῃ του τὴν πῆρε ὁ 'Αντίπατρος. Ὁ ἐμφύλιος πόλεμος ἐξακολούθησε. Στὴ μάχη ποὺ δόθηκε στὴν *Ἰψώ* σκοτώθηκε ὁ 'Αντίγονος, ἄλλος διάδοχος καὶ ὑποστηρικτὴς τοῦ Μ. 'Αλεξάνδρου.

Διαίρεση τοῦ κράτους. Τότε, ὅσοι στρατηγοὶ ἀπόμειναν, μοίρασαν τὸ κράτος σὲ τέσσαρα μεγάλα βασίλεια, τὸ ἓνα ἀνεξάρτητο ἀπὸ τ' ἄλλο. Αὐτὰ ἦταν:

α') Τὸ βασίλειο τῆς 'Ελλάδος μὲ βασιλιά τὸ γιό τοῦ 'Αντίπατρου *Κάσσανδρο*.

β') Τὸ βασίλειο τῆς Θράκης μὲ τὸ *Λυσσίμαχο*.

γ') Το βασίλειο της Συρίας με τὸ *Σέλευκο* καὶ

δ') Το βασίλειο της Αἰγύπτου με τὸν *Πτολεμαῖο*.

Ἀπὸ τὰ βασίλεια αὐτὰ τὸ βασίλειο τῆς Θράκης διαλύθηκε κι' ἔσβυσε γρήγορα. Ἀπὸ τὰλλα τρία, μονάχα τὸ βασίλειο τῆς Αἰγύπτου πρόκοψε καὶ δοξάστηκε κατόπι.

Ἔργασίες γιὰ παιδιὰ: 1) Πές μας τὶ ἔγινε μετὰ τὸ θάνατο τοῦ Μεγ. Ἀλεξάνδρου. 2) Δεῖξε στὸ χάρτη τὴν Ἑλλάδα, τὴ Συρία καὶ τὴν Αἴγυπτο. 3) Τὶ σημαίνει ἡ λέξη *σατραπεία*;

2. Τὸ βασίλειο τῆς Αἰγύπτου

Οἱ τρεῖς Πτολεμαῖοι. Στὴν Αἴγυπτο βασίλευσαν, με τὴ σειρά τους, τρεῖς Πτολεμαῖοι, ἀπὸ τοὺς ἀπογόνους τοῦ Πτολεμαίου: ὁ Πτολεμαῖος ὁ *σωτήρας*, ὁ Πτολεμαῖος ὁ *φιλάδελφος* καὶ ὁ Πτολεμαῖος ὁ *εὐεργέτης*. Καὶ οἱ τρεῖς Πτολεμαῖοι βασίλευσαν εἰρηνικά στὴν Αἴγυπτο, γι' αὐτὸ κι' ἔκαναν διάφορα εἰρηνικά ἔργα.

Ἔκαναν πολλὲς ἑλληνικὲς ἀποικίες καὶ καλλιέργησαν τὶς ἐπιστῆμες, τὰ γράμματα καὶ τὶς τέχνες. Ὁργάνωσαν τὸ κράτος τους ἐσωτερικά κι' ἐξωτερικά κι' ἀνάπτυξαν τὸ ἐμπόριο καὶ τὴ ναυτιλία.

Ἡ Ἀλεξάνδρεια, με τὸν καιρὸ ἔγινε σπουδαῖο ἐμπορικὸ κέντρο. Ἐμποροὶ ἀπ' ὅλα τὰ μέρη τῆς γῆς μαζεύονταν στὶς ἀγορὲς τῆς καὶ τὸ χρυσάφι ἔμπαινε ἀφθονο στὰ ταμεῖα τοῦ Κράτους.

Μετάφραση τῶν Ἑβδομήκοντα. Στὴν Ἀλεξάνδρεια λειτούργησε ἡ μεγαλύτερη βιβλιοθήκη τοῦ κόσμου. Ἡ βιβλιοθήκη αὐτὴ ἀριθμοῦσε 700 χιλιάδες χειρόγραφα ἀπὸ *περγαμηνές* καὶ *παπύρους*. Ἀκόμα λειτουργοῦσαν σχολεῖα διάφορα, μουσεῖο καὶ ὁ μεγάλος *φάρος* στὴν εἴσοδο τοῦ λιμανιοῦ, ἔργο σπουδαῖο γιὰ τὴν ἐποχὴ ἐκείνη.

Στὴν ἐποχὴ τῶν Πτολεμαίων μεταφράστηκε στὰ ἑλληνικά, ἀπὸ τὰ ἑβραϊκά, ἡ Παλαιὰ Διαθήκη. Τὴ μετάφραση τὴν ἔκαναν 70 μορφωμένοι δάσκαλοι, γι'αὐτὸ καὶ λέγεται *μετάφραση τῶν ἑβδομήκοντα* (=Ο').

Τὸ κράτος τῆς Αἰγύπτου ἔζησε ἀρκετὸν καιρὸ ὥσπου κατὰκτῆθηκε ἀπὸ ἓνα καινούργιο λαό, τοὺς *Ρωμαίους*.

Ἔργασίες γιὰ παιδιὰ: 1) Τί ἔμαθες γιὰ τὸ βασίλειο τῆς Αἰγύπτου; 2) Ἐξήγησε στοὺς φίλους σου τί ἦταν ὁ *φάρος*, οἱ *περγαμηνές*, οἱ *παπύροι*. 3) Τί ἦταν ἡ μετάφραση τῶν ἑβδομήκοντα; 4) Ζωγράφισε ἓνα φάρο.

3. Οἱ Ρωμαῖοι

Ἡ Ἑλλάδα, τὸν δεύτερον αἰῶνα π. Χ., εἶχε χάσει πιά τὴ δόξα τῆς καὶ τὴ δύναμή της. Σ' αὐτὴ τὴν περίοδο τῆς παρακμῆς κατακτῆθηκε ἀπὸ τοὺς *Ρωμαίους*.

Οἱ Ρωμαῖοι ἦταν λαὸς πολεμικὸς ἀπὸ τὴ Ρώμη τῆς Ἰταλίας. Ἀφοῦ ὑπέταξαν ὅλους τοὺς γύρω γειτονικοὺς λαοὺς, νίκησαν καὶ τοὺς ἐχθροὺς τῶν Καρχηδονίων.

Ἀνενόχλητοί πιά στράφηκαν ἀνατολικά καί, στὸ 141 π.Χ. κυρίεψαν τὴν Ἑλλάδα. Ἡ μάχη ποὺ δόθηκε στὸν *ισθμὸ τῆς Κορίνθου* ἦταν ἀσήμαντη σὲ δυνάμεις κι' ἀντίσταση. Ὁ Ρωμαῖος στρατηγὸς *Μόμμιος*, ἀφοῦ λήστεψε ὅλους τοὺς καλλιτεχνικοὺς θησαυροὺς, γκρέμισε τὰ τεῖχη καὶ τὰ φρούρια ὅλων τῶν πόλεων κι' ἔκαμε τὴν Ἑλλάδα *Ρωμαϊκὴ ἐπαρχία*. Ἀκόμα ἔδωσε αὐτονομία σὲ ὅλες τὶς πόλεις καὶ τὶς ἔκανε ἀνεξάρτητες κι' οἱ Ἕλληνες τὸν στεφάνωσαν μὲ ρόδα!!!

Αὐτὸ ἦταν τὸ τέλος τοῦ Ἑλληνικοῦ κράτους πού, σὲ *χίλια ἱστορικὰ χρόνια*, ἔδειξε ὅτι καλύτερο μποροῦσε νὰ δεῖξῃ ἓνας λαὸς σὲ πνεῦμα, σὲ τέχνη καὶ σὲ ἀνδρεία.

Ἔργασίες γιὰ παιδιά : 1) Τί ἦταν οἱ Ρωμαῖοι; 2) Δεῖξε τὴν Ἰταλία καὶ τὴ Ρώμη. 3) Ποιὸς Ρωμαῖος στρατηγὸς ὑπέταξε τὴν Ἑλλάδα; 4) Τί συμπεράσματα βγάζεις ἀπὸ τὴν Ἱστορία τῆς Ἑλλάδος;

ΤΕΛΟΣ

Ίστορικές ήμερονηγίες (¹) καὶ γεγονότα

1000 π. Χ.	Μυθικοὶ Χρόνοι.
800 »	Κάθοδος τῶν Ἡρακλειδῶν
746 »	Ἀρχὴ τοῦ Μεσσηνιακοῦ πολέμου
724 »	Τέλος τοῦ πρώτου Μεσσηνιακοῦ πολέμου
645 »	Ἀρχὴ τοῦ δεύτερου Μεσσηνιακοῦ πολέμου
628 »	Τέλος τοῦ δεύτερου Μεσσηνιακοῦ πολέμου
625 »	Θάνατος τοῦ Ἀριστομένη
492 »	Πρώτη ἔκστρατεία τῶν Περσῶν κατὰ τῆς Ἑλλάδος
490 »	Ἡ μάχη τοῦ Μαραθῶνα
480 »	Ἡ μάχη τῶν Θερμοπυλῶν καὶ ἡ ναυμαχία τῆς Σαλαμῖνας
479 »	Ἡ μάχη τῶν Πλαταιῶν καὶ ὁ θάνατος τοῦ Μαρδονίου
	Ἡ ναυμαχία τῆς Μυκάλης
478 »	Ἐκστρατεία τοῦ Πausανία στὴ Θράκη
466 »	Ἡ μάχη στὸν Εὐρυμέδοντα ποταμὸ
464 »	Σεισμός στὴ Σπάρτη
450 »	Θάνατος τοῦ Θεμιστοκλή
431 »	Ἀφορμὴ τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου
430 »	Λιμὸς στὴν Ἀθῆνα—Θάνατος τοῦ Περικλή
408 »	Ἐπιστροφή τοῦ Ἀλκιβιάδου στὴν Ἀθῆνα
404 »	Οἱ Σπαρτιάτες κυριεύουν τὴν Ἀθῆνα
396 »	Ἐκστρατεία τοῦ Ἀγησιλάου στὴ Μ. Ἀσία
371 »	Ἡ μάχη τῶν Λεύκτρων
364 »	Ἡ μάχη στὶς «Κυνὸς Κεφαλὲς»—Θάνατος τοῦ Πελοπίδα
338 »	Φωκικὸς πόλεμος
336 »	Θάνατος τοῦ Φιλίππου
334 »	Μάχη στὸ Γρανικὸ ποταμὸ
327 »	Ἐκστρατεία τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου στὴν Ἰνδοκὴ
323 »	Θάνατος τοῦ Ἀλεξάνδρου
141 »	Ὁ Μῆμμιος κυριεύει τὴν Ἑλλάδα
0	Γέννηση τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ

(¹) Οἱ Ἕλληνες μετροῦσαν τὸ χρόνο κατεβαίνοντας ἀπὸ τὸ χίλια. Δηλ. 1000, 900, 800, 700 κ.τ.λ. Ἐπειδὴ ὅμως ἀκόμη, τὴν ἐποχὴ ἐκείνη, δὲν εἶχε γεννηθῇ ὁ Χριστὸς οἱ ἡμερομηνίες αὐτὲς φανερώουν τὸ χρόνο πρὸ τῆς γεννήσεως τοῦ Χριστοῦ (π. Χ.). Στὸ τέλος ὅμως τῆς τελευταίας ἑκατοντάδος γεννήθηκε ὁ Χριστὸς. Τότε ἄρχισε τὸ μέτρημα τοῦ χρόνου ἀνεβαίνοντας πρὸς τὰ χίλια, ὅπως 50 μ. Χ. (μετὰ Χριστόν) 100 μ. Χ. 200 μ. Χ. κ.τ.λ. γιὰ νὰ φτάσουμε στὴ σημερινὴ χρονολογία (1948 μ. Χ.).

Ίστορικά Χρόνια, Δ' Δημοτικοῦ. Γ. Σακκά

Περιεχόμενα

Κεφ. Α'.—Ἀρχαία Ἑλλάδα

1. Ἑλληνικὲς γιορτὲς καὶ συνήθειες.....	Σελ.	3
2. Μαντεῖα—Πυθία.....	»	4
3. Οἱ Ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες.....	»	5

Κεφ. Β'.—Ἡ Σπάρτη

1. Πῶς χτίστηκε ἡ Σπάρτη.....	»	9
2. Ὁ Λυκούργος.....	»	10
3. Οἱ νόμοι τοῦ Λυκούργου.....	»	13
4. Ἡ ἀνατροφή τῶν παιδιῶν.....	»	14
5. Πρῶτος Μεσσηνιακὸς πόλεμος.....	»	16
6. Δεύτερος Μεσσηνιακὸς πόλεμος.....	»	17

Κεφ. Γ'.—Ἡ Ἀθήνα

1. Φιλοπατρία τοῦ Κόδρου.....	»	21
2. Διοίκηση τῆς Ἀθήνας.....	»	22
3. Ὁ Σόλωνας.....	»	22
4. Οἱ νόμοι τοῦ Σόλωνα.....	»	25
5. Σόλωνας καὶ Κροῖσος.....	»	26

Κεφ. Δ'.—Περσικοὶ πόλεμοι

1. Ἀφορμὴ τῶν Περσικῶν πολέμων.....	»	29
2. Πρώτη ἐκστρατεία τῶν Περσῶν στὴν Ἑλλάδα.....	»	30
3. Δεύτερη ἐκστρατεία τῶν Περσῶν στὴν Ἑλλάδα.....	»	31
4. Ἡ μάχη τοῦ Μαραθῶνα.....	»	32
5. Τρίτη ἐκστρατεία τῶν Περσῶν στὴν Ἑλλάδα.....	»	35
6. Ἡ ναυμαχία τῆς Σαλαμίνας.....	»	37
7. Ἡ μάχη τῶν Πλαταιῶν.....	»	40

Κεφ. Ε'.—Μορφὲς τῶν Ἑλλήνων

1. Ὁ Πανσανίας.....	»	43
2. Ὁ Θεμιστοκλῆς.....	»	45
3. Ὁ δίκαιος Ἀριστείδης.....	»	46

Κεφ. ΣΤ'.—Ἑλληνικοὶ πόλεμοι κατὰ τῆς Περσίας

1. Ἡ ναυμαχία τῆς Μυκάλης.....	»	50
2. Ὁ Κίμωνας.....	»	51

Κεφ. Ζ'.—Ἀκμὴ τῆς Ἀθήνας

1. Οἱ Ἀθηναῖοι γίνονται ἡγεμόνες.....	»	54
2. Ὁ Περικλῆς.....	»	55
3. Τὰ χρυσὰ χρόνια τῆς Ἀθήνας.....	»	56

Κεφ. Η'. Πελοποννησιακὸς πόλεμος

1. Τὸ πρῶτο μέρος τοῦ πολέμου.....	»	60
2. Τὸ δεύτερο μέρος τοῦ πολέμου.....	»	61
3. Ὁ Ἀλκιβιάδης.....	»	63
4. Παρακμὴ τῆς Ἀθήνας.....	»	63

Κεφ. Θ'.—Ἡγεμονία τῆς Σπάρτης

1. Οἱ Σπαρτιάτες γίνονται ἡγεμόνες.....	»	66
2. Ἡ κάθοδος τῶν μυρίων.....	»	66
3. Ἐκστρατεία τοῦ Ἀγησιλάου στὴν Ἀσία.....	»	68

Κεφ. Ι'.—Ἡγεμονία τῆς Θήβας

1. Ὁ Πελοπίδας ἐλευθερώνει τὴ Θήβα.....	»	70
2. Θάνατος τοῦ Πελοπίδα.....	»	71
3. Θάνατος τοῦ Ἐπαμεινώνδα.....	»	71

Κεφ. ΙΑ'. Ἡγεμονία τῆς Μακεδονίας

1. Ὁ Φίλιππος.....	»	74
2. Φωκικὸς πόλεμος.....	»	75
3. Ἡ μάχη τῆς Χαιρώνειας.....	»	76

Κεφ. ΙΒ'. Μέγας Ἀλέξανδρος

1. Παιδικὴ καὶ ἐφηβικὴ ἡλικία τοῦ Ἀλεξάνδρου.....	»	78
2. Ἡ ἐκστρατεία τῆς Ἀσίας.....	»	79
3. Ἡ ἐκστρατεία τῆς Ἰνδικῆς.....	»	82
4. Θάνατος τοῦ Ἀλεξάνδρου.....	»	83

Κεφ. ΙΓ'.—Παρακμὴ τοῦ Ἑλληνικοῦ κράτους

1. Οἱ διάδοχοι τοῦ Μεγ. Ἀλεξάνδρου.....	»	86
2. Τὸ βασίλειο τῆς Αἰγύπτου.....	»	87
3. Οἱ Ῥωμαῖοι.....	»	88

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ Ν. ΑΛΙΚΙΩΤΗΣ & ΥΙΟΙ

ΑΡΙΣΤΕΙΔΟΥ 6 - ΑΘΗΝΑΙ

Νέα Βοηθητικά Βιβλία

Α. 'Αλοΐζου — Γ. Σακκά

Παλαιά Διαθήκη	Γ'. τάξ.
Καινή Διαθήκη	Δ'. »
'Εκκλ. 'Ιστορία	Ε'. »
Λειτουργική και Κατήχηση	ΣΤ'. »

Α. 'Αλοΐζου

'Ελληνική 'Ιστορία	Γ'. »
'Αρχαία 'Ελλάδα	Δ'. »
Βυζαντινή 'Ιστορία	Ε'. »
Νεώτερη 'Ελλάδα	ΣΤ'. »

Γεωγραφία 'Ελλάδος	Δ'. »
Γεωγραφία 'Ηπείρων	Ε'. »
Γεωγραφία Ευρώπης	ΣΤ'. »

Γραμματική Δημοτικής	Γ'. Δ'.
Γραμματ. Καθαρευούσης	Ε'. Δ'.

Ζωολογία	Γ'. Δ'.
Ζωολογία	Ε'. ΣΤ'.
Φυτολογία	Γ'. Δ'.
Φυτολογία	Ε'.
Φυτολογία	ΣΤ'.
Φυτολογία	Ε'. ΣΤ'.

Φυσική 'Ιστορία	Γ'.
Φυσική 'Ιστορία	Δ'.
Φυσική 'Ιστορία	Ε'.
Φυσική 'Ιστορία	ΣΤ'.
Πειραματική	Ε'.
Πειραματική	ΣΤ'.
Χημεία	Ε'.
Χημεία	ΣΤ'.
Χημεία	Ε'. ΣΤ'.

Πειραματική και Χημεία	Ε'.
Πειραματική και Χημεία	ΣΤ'.

'Αριθμητική & Προβλήματα	Γ'.
'Αριθμητική & Προβλήματα	Δ'.
'Αριθμητική & Προβλήματα	Γ'. Δ'.

Σ. 'Αλοΐζου — Γ. Σακκά

Γεωγραφία Στερεάς 'Ελλάδος και Εύβοιας	Γ'.
Γεωγραφία Πελοποννήσου	Γ'.
Γεωγραφία Μακεδονίας	Γ'.

Μαρίας Λιουδάκη - Στέλιου 'Αλοΐζου

Παλαιά Διαθήκη	Γ'. τάξ.
Καινή Διαθήκη	Δ'. »
'Εκκλ. 'Ιστορία	Ε'. »
Λειτουργική και Κατήχηση	ΣΤ'. »

Προβλήματα	Ε'.
Πρακτική 'Αριθμητική και Προβλήματα	ΣΤ'.
Πρακτική 'Αριθμητική και Προβλήματα	Ε'. ΣΤ'.

Γεωμετρία	Ε'. ΣΤ'.
-----------	----------

Ε. Χατζηγιάννη - Σ. 'Αλοΐζου

Μαθήματα Χημείας	Ε'.
Μαθήματα Χημείας	ΣΤ'.
Μαθήματα Χημείας	Ε'. ΣΤ'.

Γ. Σακκά

Μυθικά Χρόνια	Γ'.
'Ιστορικά Χρόνια	Δ'.
Βυζαντινά Χρόνια	Ε'.
Νεώτερα Χρόνια	ΣΤ'.
Γεωγραφία 'Ηπείρων	Ε'.
Γεωγραφία Ευρώπης	ΣΤ'.
Γεωμετρία	Ε'.
Γεωμετρία	ΣΤ'.

Χ. Κακουλάκη

Ζωολογία	Γ'. Δ'.
Ζωολογία	Ε'. ΣΤ'.
Φυτολογία	Ε'. ΣΤ'.
Φυσική 'Ιστορία	Ε'.

Ν. 'Αρπατζόγλου

Θεοί και 'Ηρωες	Γ'.
Καινή Διαθήκη	Δ'.

Στρατή Παπαδάκη

Γραμματική Δημοτικής	Γ'. Δ'.
----------------------	---------

'Αρσ. Ταμπακοπούλου

Γραμματική Δημοτικής	Δ'. — ΣΤ'.
----------------------	------------

Π. Βαβουλέ

Για να μάθης όρθογραφία, (γραμματική δημοτικής)	Δ'. — ΣΤ'.
--	------------